

Umjetnička radionica Srebrenik

Ševak

Peti - jubilarni broj lista

678.
rođendan
Grada

Intervju:

Jelena Mrgić
Dubravko Lovrenović
Mevludin Ekmečić
Husein Lelić
Hašim Muharemović
Jasmin Imamović

ETIMOLOGIJA I HISTORIJA OJKONIMA UZ STARI GRAD SREBRNIK

Dževad Nuhanović

U tumačenju naziva srednjovjekovnom gradu Srebrniku, bilo je i sasvim neargumentovanih prijedloga. U ne tako davnoj prošlosti mogle su se čuti tvrdnje da je ime nastalo po srednjovjekovnoj kovaonici srebra. Ovo stajalište nema uporišta u naučnoj literaturi. Nigdje ni u jednom slučaju nije zabilježeno da je u bližjoj okolici bio rudnik ili nešto slično za eksploataciju srebrne rude. Dakle ova teza nema utemeljenog osnova. Razmišljanja da se ruda mo-

Oko samog naziva grada Srebr'nik iskazuje se mnogo zanimanja i do sada se mnogo polemicalo, ali u uskim okvirima i krugovima običnih ljudi. Nikad se to nije izdiglo na jedan viši, naučni nivo. Jedan od ciljeva ovoga teksta je da se to pitanje otvori sa ozbiljnijim namjerama i tako dođe do potpunijeg odgovora. Ovo je jedan od prvih radova na ovu temu i vjerujemo da će se proćavanjem etimologije naseljenih mjesta, obradivih površina, uzvišenja, potoka, prezimena... doći do novih saznanja... U tu svrhu za naše čitaoce, u ovom broju, donosimo dio rada Dževada Nuhanovića na spomenutu temu.

gla transportovati iz drugih nalazišta malo je vjerovatna, imajući u vidu tadašnje prijevoznike i bezbjedonosne mogućnosti.

Mišljenja sam da je grad dobio ime po boji kamena koja je srebrenkasta. Narodna predanja bilježe da je kamen za gradnju vađen na lokalitetima pored naselja Brežde.

U korijenu ojkonima Srebrnik je adjektiv (pridjev) srebrn, muškog roda. U Školskom rječniku bosanskoga jezika ima slijedeće objašnjenje za ovu riječ:

“Srebren, od srebra; srebrenkaste boje. Svaka česma od dukata žuta/i pod njima srebrena korita. Nar. pj.”

Autor Etimologijskog rječnika s/h jezika daje slijedeće tumačenje o imenici srebro.

„Silber (s kojom je riječ u pra srodstvu), srma, đumiš; novac“. Pridjevi na en, srebrn - slebaran pored srebren. Poimeničen na -ik srebrnik; pored -jak srebrnjak; -jaka srebrnjača (puška), baltoslavenska i praslavenska riječ“

Adjektiv srebrn je opisni (kvalitativni) i označava svojstvo, dodavanjem sufiksa - ik dogodila se supstantivizacija (poimeničenje). Na ovaj način desila se preobrazba pridjeva u imenicu. Ovom preobrazbom jedna vrsta riječi prelazi u drugu, pri čemu se mijenjaju gramatička obilježja osnovne riječi, ali nema promjene njenog glasovnog sastava: novodobijena riječ uzima gramatička obilježja one vrste riječi u koju stupa. Tako je nastao naziv srebren na koji se dodao sufiks - ik i dobili smo Srebrnik.

Ćojluk je znatno mlađeg postanja. Samo naselje smješteno je na zapadnim padinama grada i predstavlja njegovo samo podnožje. Analizom austrougarskih planova jasno se uočava da je središte naselja nastalo u podgrađu kule. Turski defteri prije 1604. godine ne bilježe ovaj ojkonim. Samim tim se može zaključiti da je kasnije nastalo kao naselje. Kroz naselje je vodila putna komunikacija još u srednjem vijeku preko Srebreničkog potoka i potoka Divičnjak. Očuvana toponimastika kazuje nam da se na navedenom području nalazila obradiva zemlja za stanovnike grada Srebrenika: Vina, Vinogradi, Sadišta, Gračuše, Gradske njive...

Porijeklo naziva Ćojluk nalazimo kao baštinu iz osmanske vladavine. Sama riječ je muškog roda sa persijsko-turskim korijenima i mogla bi se prevesti kao selo, selište. Nešto više o starosti samog naselja mogla bi dati i Ćojlučka džamija na kojoj se nalazi uklesani kamen o izgradnji ovog vjerskog objekta. Naime na zidu se nalazi natpis 1666. godina, iako stanovnici tvrde da je barem sto godina starija. Prema tome u narednom periodu naselje je stagniralo i nije se širilo, ali je džamija imala veliki značaj, jer je predstavljala molitveno mjesto i za Donji Srebrnik i za Junuzoviće. Pored navedenih činjenica Ćojluk je imao manji broj stanovnika. U prvom austrougarskom popisu iz 1879.

godine vidimo da je Ćojluk imao 127 stanovnika, 67 muških i 61 ženski žitelj. U narednih šest godina broj stanovnika raste tako da je naselje 1885. godine imalo 155 stanovnika i to 81. muškog i 74 ženska žitelja.

Kada su u pitanju datumske odrednice možemo navesti činjenice da su na tavanu pomenute džamije pronađeni dijelovi vjerskih knjiga iz kojih se može odrediti njihova starost. Na jednoj se može vidjeti da je iz 1249. hidžretske godine. Pored toga nalazi se i ostatak ručno pisanog Kur'ana za koji se pretpostavlja da je iz starijeg perioda. Takođe su pronađeni i rukopisi koji su pisani arabicom s početka XX. stoljeća.

Bukovik prvi put u do sada istraženim historijskim izvorima spominje se u austrougarskom popisu iz 1879. godine. U njemu je tada živjelo 99 stanovnika (muških 54 i ženskih 45). Nakon šest godina, na idućem popisu bilo je 11 stanovnika više ukupno 110.

Naselje je smješteno sjeveroistočno

od starog grada na padinama planine Majevice. Poznato je po vodi Bukovik, koju su i pjesme opjevale. Karakteristika ove vode je velika izdašnost. Ogromne količine vode otiču prema tvđavi pa je moguće da se grad i tako snabdijevao pitkom vodom.

Korijen naziva ojkonima - buk se nalazi u gotovo svim slavenskim jezicima,

odatle pridjev i izvedenice u kojima se poimeničuje sufiksima: bukovac, bukovača i bukovina. Po rodu odgovara drugim općeslovenskim nazivima za drveće muškog roda, kao grab, dub, drijen i kljen. Na korijen je dodat uobičajeni sufiks - ik i dobili smo buk-ov-ik.

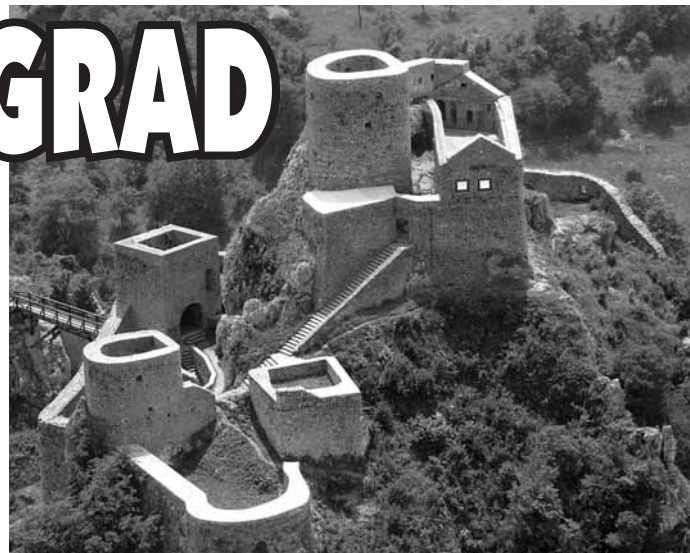
Hašim Muharemović

Sadil Mehmedović

SADRŽAJ:

ETIMOLOGIJA I HISTORIJAT OJKONIMA UZ STARI GRAD SREBRENİK (Dževad Nuhanović).....	2
VLASTEOSKI GRAD (intervju: Jelena Mrgić)	4
GRAD U USORI (Husref Redžić).....	8
KAO SAN MARINO (intervju: Jasmin Imamović).....	10
SREBRNIKA NEMA DO TRAVNIKA (intervju: Hašim Muharemović).....	13
I DRVO HOĆE DA MU POZNAJEŠ DUŠU.....	16
INVESTICIJE NA GRADU.....	18
ZA SREBRENİK SE MORA UČINITI VIŠE (intervju: Dubravko Lovrenović).....	20
NADAM SE DA ĆU SE U SREBRENİKU POPRAVITI.....	24
POSTOJBINA I ROD DIVOŠA TIHORADIĆA (dr. Pavao Anđelić).....	26
IDEJNO (ZG)RJEŠENJE.....	29
PEŠKUNI, RUŽE I BAKLAVE.....	30
KO JE PRVI.....	32
ŠLJIVE I KOŠPICE.....	34
PRVI DŽOKEJI.....	36
PROMIŠLJANJE BOSNE (Ivan Lovrenović, Enver Kazaz).....	38
UMJESTO PESIMIZMA (Sadil Mehmedović).....	43
JEDNO OD SREDIŠTA SREDNJOVJEKOVNE BOSNE (Rusmir Djedović).....	44
VLADAR POLITIČKE VIZIJE (Nermin Tursić).....	46
LIKOVNI PORTRET (Šnježana Mutapčić).....	48
ZA SVE JE KRIVA "ČURUK PAMET" (intervju: Husein Lelić).....	50
JOŠ JEDAN GRAD KOTROMANIĆA (Miodrag Bosić).....	52
POVODOM PRVOG BROJA (Sadil Mehmedović).....	53
MORFOGENEZA STAROG GRADA (Damir Hatunić).....	54
GRAD JE MRTAV 30 GODINA (intervju: Mevludin Ekmečić).....	56
STOTINU GODINA NAUČNOG ISTRAŽIVANJA SREBRENİKA (Edin Mutapčić).....	58
GRAD ĆE ZA ROĐENDAN BITI ČIST KOLIKO MI ZDRAVLJE DOPUSTI.....	59
VOLIM MELISU (Arnel Muratović).....	61
GRADU OD NAJMLAĐIH.....	61
PUTEVI DUHOVNOSTI ILI ĆEGA SE BOJIMO.....	62
ZAŠTO 15. FEBRUAR UZETI KAO DAN OPŠTINE ILI KAKO MU DATI VAŽNOST.....	63

VLASTEOSKI GRAD

Jelena Mrgić, istorijski geograf i medievista sa Filozofskog fakulteta u Beogradu, autorica knjige »Severna Bosna 13 – 16. vek«, koje nema nigdje ni za lijeka, ali smo zahvaljujući dobroj volji autorice knjigu dobili u elektronskoj formi i na osnovu toga napravili ovaj razgovor povodom rođendana našeg Grada.

ŠEVAK: *Sasvim okrenuti 678. »rođendanu Grada« započnimo razgovor o tom 15. februaru 1333. godine, (ne znam zašto je u vašoj knjizi napisan 15.mart) kada u podgrađu Srebrnika stoluje ban Stjepan II Kotromanić. Tih dana mu se rodio i sin, Dubrovčani su došli s bogatim darovima, a istu takvu »darovnicu« su dobili, ili će dobiti, i od kralja Dušana. Kako, u najkraćem, te istorijske okolnosti pojasniti običnom čitaocu?*

MRGIĆ: (Za datum – da, to je materijalna greška! Naravno da je reč o 15. februaru!) Kada svojim studentima govorim o Stjepanu II, kažem im da je on za Bosnu imao onu ulogu koju je za Srbiju imao kralj Milutin, na čijim rezultatima je Dušan stvorio

carstvo. Dakle, Sjepan II je dobro pripremio svoj dolazak na vlast, a morao je da iz osnova ponovo utemelji svoju vlast i državu, stekne oslonac u svoj bosanskoj vlasteli, radio je pametno i pažljivo, izveo je Bosnu iz kontinentalne izolovanosti na obale Jadrana od Cetine do Dubrovnika, otvorio je za trgovinu, počinje uspon rudarstva, podižu se gradovi... Rečju, bez njegove dobre uprave, ne bi Tvrtku bilo omogućeno da još dalje razmakne granice svoje države. Odnosi s Dubrovčanima, kao glavnim posrednicima u trgovini i poslovnim ljudima koji su ulagali u rudarstvo, bili su jako bitni i razumljivo je da ih bosanski ban potvrđuje, jer su to svi činili od bana Kulina i župana Stefana Nemanje, pa nadalje. I obrnuto

– radi uspešnog poslovanja, Dubrovčanima su bili neophodni dobri, stabilni odnosi sa neposrednim susedima. Moram, ipak, da dodam da u našoj medievistici ima sklonosti da se dubrovačkim izvorima, samo zbog toga što su nam oni u najvećoj meri jedina svedočanstva, poklanja nekritično poverenje, pa na primer, bosanski i srpski vladari i vlastela imaju imidž »loših momaka« kad god su im tražili da plate carinu i slično. Zamislite kakva bi istorijska slika postojala da su nam o srednjovekovnoj Francuskoj ostali sačuvani samo na primer, nemački izvori! Isti problem je i sa identifikacijom srednjovekovnih gradova u Bosni – da, bilo je i gradova u kojima nisu postojale dubrovačke kolonije trgovaca, ili o kojima nisu sačuvani dubrovački izvori. To ne smeju da budu jedini kriterijumi prilikom rekonstrukcije urbane mreže. Stoga sam u obe svoje knjige pokazale kako je srednjovekovno stanovništvo stvorilo svoju prostorno-geografsku i ekonomsku organizaciju i izvan sfere interesovanja Dubrovačke republike.

ŠEVAK: *Vaša knjiga je najbogatija riznica, do sada, za najstariju istoriju našeg Grada, mi je tek trebamo detaljnije proučiti, zato nam*

recite koje su to godine, ili periodi, kada je srednjovekovni Srebrenik bio u istorijskoj žiži, naravno, osim datuma o kojem smo govorili?

MRGIĆ: Srebrenik je verovatno nastao kao vlasteoski grad, i bilo je potrebno znatno bogatstvo u logistici da se obezbede majstori graditelji, tesari, radnici, kamen, drvo... Njegova uloga bila je pre svega da brani prolaz mađarskoj vojsci sa severa u dolinu Spreče, a s napredovanjem Osmanlija – da odbrani Posavinu. Njegovo zlatno doba bilo je tokom 14. i u prvoj polovini 15. veka, a zatim je usledila »jesen srednjeg veka« (J. Hojzinga), stalni ugarski napadi, zatim ugarsko-osmanski sukobi. Pomeranjem granice Osmanškog carstva do Temišvara i Budima, Srebrenik je jedan od mnogih gradova u unutrašnjosti koji gube na svom značaju tokom perioda »pax Ottomanica«. Grad je bio okružen, »umrežen« s nizom drugih gradova, tvrđava i trgova do kojih se stizalo za dan ili dva putovanja – skela u Brčkom, trg soli u Solima (Tuzli), trg u Modriči, grad Doboj i Zvornik. Srednjovekovni prostor bio je neravnomerno naseljen, posebno u oblastima s gustom šumskom vegetacijom. Župni, pitomiji

predeli poput doline Spreče i njenih pritoka, omogućavali su postanak i milenijumski opstanak sela, kao najbrojnijih i osnovnih oblika naseljenih mesta. S druge strane, hrastove i bukove šume bile su ishodišta sezonskih seoba stočara iz srednje Bosne. Vinogradarstvo je takođe postojalo, ali je usled klimatskih promena počev od polovine 16. veka, zapušteno, potom i napušteno u korist gajenja šljiva i drugog voća, otpornijeg na hladnoću.

ŠEVAK: *U knjizi se govori i o političkom položaju bosanskih vladara – to pogotovo s kraja 13. i početkom 14. vijeka, dakle, kada su jednom njezinu dijelu Šubići, a u »Soli i Usori« Stefan Dragutin – koliko se tu radi o praznim titulama, a koliko o stvarnoj prisutnosti i političkim posljedicama?*

MRGIĆ: Srednjovekovna bosanska država mogla bi se porediti recimo, s Francuskom, izdijeljenom na istorijske pokrajine (Il de Frans, Burgundija, Normadija itd.) sa sopstvenom vlastelom kojoj se kralj morao nametnuti. Vlastela bosanskih »zemalja« - Bosne, Usore, Soli, Donjih Kraja, Humske zemlje i Podrinja ponašala se slično svojim evropskim savremenikima. Bila je potrebna jaka ličnost da ih održi na okupu, i zato je presedan bio dolazak maloletnog Tvrtka na vlast. Reklo bi se da je »lobi« ugarskog kralja na bosanskom saboru (stanku sve Bosne) odneo prevagu, a tu su i porodične prilike, odnos sa majkom - banicom Jelisavetom i s bratom »banovcem« Vukom. Što se Dragutina tiče, njegove ambicije posle abdikacije 1282. bile su usmerene na očuvanje prestola za svog sina, a potom i neuspešni pokušaj da mu obezbedi

ugarski presto. U trenutku kada su Stjepana I Kotromana Šubići potisli sve do Drine, Dragutin je vodio rat protiv svog brata Milutina i nije mogao da mu pruži neophodnu pomoć. Kao ugarski zet, Dragutin je objedinio Posavinu i deo Podunavlja, i to je bila jedna geografsko-privredna celina, koja se na jugu naslanjala na dinarske predele, drugačiju ekološku zonu. Period s kraja 13. i početka 14. veka bio je izuzetno tešak za dinastiju Kotromanića, ali, kao i svaka država, i njihova je prolazila kroz različite faze rasta i opadanja. Uspeh Šubića omogućila je dezintegracija kraljevske vlasti u Ugarskoj, kao i prelazak Hrvatinića iz Donjih Kraja na njihovu stranu. Čini se da je i vlastela drugih bosanskih »zemalja« za jedno kratko vreme priznala vlast Mladena II, jer su Stjepan i njegova majka morali da se sklone u Dubrovnik.

ŠEVAK: *Period od 13. do 16. vijeka je prepun događaja koji su uključivali sasvim bliske odnose i potrebu za razvijanjem saradnje, jedan od takvih primjera je i bosanski kralj Tvrtko, koji je po svojoj baki Jelisaveti Nemanjić baštiniio pravo na srpsko kraljevstvo, a po majci Jeleni Bribirskoj, pravo na hrvatsku krunu - šta je to značilo u tom vremenu, koliko su takvi događaji rezultat upućenosti jednih na druge?*

MRGIĆ: Pravo na nasledstvo po srodstvu je samo jedan od preduslova za ostvarivanje vlasti nad nekom teritorijom. Uprkos tituli, Tvrtko nije imao realnu vlast nad zemljama Nemanjića, jer nije imao podršku njihove vlastele i srpske patrijaršije, za razliku od kneza Lazara Hrebeljanovića i njegovog

naslednika kneza i despotata Stefana Lazarevića. Za života kralja Lajoša/Ludovika Anžijskog, Tvrtko je od 1353. pa sve do 1370. morao da brani svoj položaj, u jednom trenutku je morao da napusti državu! Prvih par godina nije ni vladao Usorom, a onda mu je usorska vlastela pružila podršku u sukobu s bratom knezom Vukom, što mu je omogućilo da se vrati u državu i ponovo okupi bosanske »zemlje«. Tek nakon smrti Lajoša (1382) kralj Tvrtko je uspeo da na zapadu i jugozapadu krene u sticanje novih teritorija i da granicu postavi na Zrmanji. Njegova »suguba« kruna bila je predmet želje narednog ugarskog kralja – Žigmunda, koji će to-

kom prvih decenija 15. veka stalno pokušavati da je se domogne, više vojnim, nego diplomatskim sredstvima.

ŠEVAK: *Jedan od naslova u knjizi je i »Usorka banovina«, šta je ona značila i koja važnost u njoj je pripadala Srebrniku?*

MRGIĆ: Počev od 1405. i svake godine s proleća i u jesen, vojska ugarskog kralja Žigmunda vršila je prodore preko Save i do 1412, kada datira prvi sačuvani pomen usorskog vojvode

– Ivana Morovičkog, bivšeg mačvanskog bana, osvojene su najznačajnije tvrđave u Usori: Srebrnik, Dobor, Dobož, i Maglaj, kao i Dubočac i Brčko - važne skele preko Save. Tu su smeštene ugarske posade na čelu s kastelanima, ali je ugarski kralj, pritisnut hroničnom besparicom, kasnije davao gradove i njihove distrikte u zakup ugarskim magnatima, poput Ivana Gorjanskog i Matka Talovca. Od 1415. godine osmanske akindžijske trupe su direktno angažovane u sukobu najpre hercega Hrvoja protiv Žigmunda, ali ih zatim koriste i Pavlovići, pa i druga bosanska vlastela u svojim međusobnim sukobima. Severna Bosna postaje ratno poprište osmanskih i ugarskih snaga, u kojima, naravno, strada domaće stanovništvo, poljoprivreda, trgovina. Za ovo područje, dakle, vreme velike nesigurnosti počinje daleko pre konačnog osmanskog osvajanja, i to je nešto što se do sada zanemarivalo u istoriografiji. Kad se istorija »spusti« sa visina »velikih ličnosti i događaja« na nivo običnih ljudi, zemaljordnika-farmera, onda se tek dobiju prave razmere dešavanja. U tom kontekstu, uspostavljanje osmanske državne uprave, odmicanje ratnog fronta dalje ka severu – Slavoniji i Ugarskoj, donelo je mogućnost da se život vrati u svoje uobičajene tokove.

ŠEVAK: *Nismo zadovoljni sa onim što znamo o nazivu svoga grada, imate li kakvih otkrića, tragova, ili promišljanja odakle mu takav naziv? Do ušiju su nam dolazile priče o navodnoj kovnici srebrnog novca, o »srebrniku« kao novčanoj jedinici, čak nam se tragom čini i ratna hronika Dursun-bega u kojoj on navodi »rudnik srebra« i veže ga*

dubrovački trgovac
za Srebrnik, mi, naravno,
odmah mislimo na Srebrnik
na Majevici?

MRGIĆ: O poreklu samog naziva ne bih mogla ništa preciznije da kažem, ali nadam se da nikom neće pasti na pamet da dira tvrđavu ne bi li našao nekakvo srebro! Možda bi neke nove metode arheologije, poput analize kamena i tla, georadarskog snimanja i sl., mogle rasvetliti ovo pitanje. Inače, i u mađarskim izvorima srednjeg veka ima »zabuna« Srebrnika sa Srebrenicom, čija se gradska tvrđava zvala, gle čuda – Srebrnik!

ŠEVAK: *Koliko je osnovano povezivati prvog bosanskog kralja Tvrtka za Usoru, s obzirom da je on sin Vladislava, da svoju prvu bitku iz 1363. godine nad ugarskim kraljem Ludovikom (Lajošem) odnosi pod Srebrnikom, te da svoju svadbu pravi opet u Usori – blizu Modriče?*

MRGIĆ: Kako je ispravno uočio prof. Lovrenović, frag-

mentarni izvori su mi ipak dozvolili da pokažem kako su Kotromanići imali baštinske posede u Usori barem od vremena bana Matije Ninoslava, i taj kontinuitet je nastavljen do Tvrtka. Ukрупnjavanjem istorijskih pokrajina, »zemlja« Usora se protekla na istok do Drine i Zvornika i jedno vreme je, sudeći prema broju svedoka na poveljama, bila od podjednake važnosti za vlast bosanskog bana, kao i matična »zemlja« Bosna. Usorska vlastela je imala znatna materijalna sredstva, verovatno i vojnu moć, ali su, na primer, Tihoradići bili i naručioc i rukopisnih dela (Divoševo jevađelje), što su statusni simboli onog vremena. Usora je bila široki prostor ne samo za ratne sukobe i okršaje, već i za kulturnu razmenu, privredne tokove, kretanja stanovništva duž Save i preko njenih obala, kao i preko Une, i Drine, i Neretve...

ŠEVAK: *Pada u oči i teza koju iznosite o Srebreničkoj banovini, koju smo mi izjednačavali sa Jajačkom banovinom – u čemu je novina vaše teze?*

MRGIĆ: Nije to nova teza, potiče još od Klaića i Talocija, samo što je spisak gradova u jednoj i drugoj banovini bio neprecizan, pa sam pokušala to da razbistrim i kartografskim predstavim. Teško je dati potpunu sliku bez detaljnog poznavanja kako ugarske, tako i osmanske izvorne građe, i nadam se da će u narednom vremenu doći do produbljavanja istorijskog znanja. S druge strane, stalno podvlačim značaj činjenice da nam domaća, bosanska građa, nažalost nije sačuvana, ali ne smatram da su svi plemićki i gradski arhivi stradali samo u toku osmanskih pohoda.

Dug period međusobnih obračuna bosanske vlastele i feudalne anarhije prethodio je i ubrzao rastakanje srednjovekovne bosanske države, i to nije bilo ništa 'blaže' od osmanskog osvajanja, rekla bih, naprotiv.

ŠEVAK: *Kao rezultat novijih istraživanja iznosimo tezu da je Srebrnik pod osmansku vlast pao krajem 1518. pošto ga nema u popisima Zvorničkog sandžaka iz 1519. i 1533. godine, a misao dopunjujemo i sintagmom »ničija zemlja« A. Handžića, a zapravo je u zadnjem periodu taj prostor bio »tampon zona« između dvije moćne države – zanimljivo je i prema karti u vašoj knjizi da su Dobor, Barka (Brčko) i Novi (Ujvar) pali znatno kasnije, Dobor 1536., a Barka i Novi 1528. g.?*

**pečat Stjepana II
Kotromanića**

MRGIĆ: Nakon dva sultanova pohoda 1463. i 1464, dalje širenje Carstva prepušteno je bosanskim i zvorničkim »krajškim« sandžakbegovima. Etape osvajanja nekadašnje teritorije bosanske države severno od Vranduka bile su uslovljene i opštim stanjem na ugarsko-osmanskome frontu, koji se protezao od Splita do Oršave na Dunavu. Kako su u osmanskoj vlasti već 1463. bili najbogatiji rudnici srebra i gvožđa, nisu imali neki veći ekonomski povod da požure

sa zauzimanjem severne Bosne. Sačuvani ugarski izvori jasno svedoče o velikoj besparici državne kase, o tome kako je odbrana bila u potpunosti prepuštena privatnoj inicijativi velikaša. Ugarski i mletački izvori navode da je bosanski sandžakbeg Firuz-beg (koji se u svojim pismima Dubrovniku potpisuje i kao Feriz-beg) novembra 1512. godine zauzeo Srebrnik, Sokol (kod Gračaca) i Tešanj. Za »nebrigu i loše čuvanje« poverenih mu gradova osuđen je od strane kralja Lajoša II »srebrnički ban« Tamaš od Motičine. Zauzimanjem Beograda i Šapca 1521, osmanske snage su mogle da krenu dalje u osvajanje Ugarskog kraljevstva, koje je pokušavalo da reku Savu, Bosut i Dunav iskoristi kao čvršće linije odbrane. Brčko (Barka) i Novi (Nakić-kula) na Savi su osvojeni 1528, u trenutku kad je njihov zapovednik pokušavao u Budimu, onom rasulu posle Mohača, da dobije novac za gradsku posadu. Poslednja etapa osmanskog osvajanja je zapravo zaokruživanje celine – posedi despota Stefana Berislavića, slavonskog magnata, bili su »strano telo« na prostoru južno od Save i bilo je neminovno da budu eliminisani. U pitanju su Dobor kod Modriče, Kobaš, Dubočac, Novigrad i Babina Greda, i njihovo osvajanje 1535. i 1536. bilo je osnova za zauzimanje Slavonije.

ŠEVAK: *Da li ste bili na našem Gradu, ako niste ovo je otvoren poziv, te šta bi trebalo učiniti da on postane »turistički proizvod«, ili kako se ovakvi gradovi tretiraju i u kakve svrhe koriste u društvima koja su uređenija i razvijenija od bosanskohercegovačkog?*

MRGIĆ: Žao mi što sam

Bosnu jako malo proputovala i nadam se da ću imati prilike da to učinim. Ako pogledate reklame na televiziji - Travel Chanel ili History, za pojedine države, poput Rumunije, Bugarske, Crne Gore i Makedonije – vidi se šta se traži: božanstveni krajolici, planine, reke, jezera, kulturno-istorijska i arhitektonska baština! Koliko pratim, Zavod za zaštitu spomenika BiH se jako trudi da popiše i utvrdi stanje spomeničkog nasleđa, sigurno da ima puno raznih prepreka, a i novca je malo... Ipak, mislim da pre svega treba kod nas promeniti ponašanje prema »ostacima prošlosti«, shvatiti da je sve pre nas deo istorijskog toka, jedinstvenog, bez obzira što je svaka vlast pravila »radikalni rez« i uvodila nultu tačku, novu eru...

Bosna i Hercegovina mogla bi svetu toliko toga da ponudi različitog, od preistorije pa nadalje! Koliko bi se tura gradova i tvrđava moglo organizovati – dolina Bosne, Vrbasa, Drine, Neretve... ! Pa recimo, tragom Evlije Čelebije, kao što to radi Kerolin Finkel po Anatoliji (<http://www.kent.ac.uk/english/evliya/>), na konjima, polako, od konaka do konaka! Ili putem Kuripešića, Franje Jukića, Katarin Zena, Giljferdinga, Artura Evansa... i mnogih drugih domaćih i stranih putnika, koji su ostavili svoje beleške i čijim tragovima bi mogli da se upuste turisti. Ovaj ekološko-etnografski turizam je pravi „hit“ svuda u svetu, a mislim da bi ceo region ovako mogao da pokaže svoje „lepše lice“ i da privuče ljude iz celog sveta.

ŠEVAK: *Zahvaljujemo vam na ovako lijepoj i otvorenoj saradnji, naš krug prijatelja Starog grada je sada bogatiji, to pogotovo što su njegovi najsajniji dani predmet*

vašeg pručavanja, a vjerujemo da ćemo biti domaćini i promotori vašoj knjizi koju imamo samo u elektronskoj formi. Ne znamo koliko interesovanje su pokazali fakulteti, ali je čudno da nigdje nismo mogli pronaći vašu knjigu, naročito ne u Sjevernoj Bosni – zašto?

MRGIĆ: Rekla bih da je knjiga imala veći odjek među čitaocima i kolegama 'preko', i u daljem inostranstvu, iako sam za nju dobila Nagradu grada Beograda, ali to me ne čudi preterano.

Matija Korvin (ugarski kralj)

Za popularizaciju njenih rezultata veoma je zaslužan prof. Dubravko Lovrenović, koji je do sada, a da ja znam, napisao tri prikaza za eminentne naučne časopise, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u inostranstvu, i vrlo sam mu zahvalna na korektnosti. Ima, naravno, i drugačijih mišljenja, i neka... Meni lično su najdraža poglavlja o geografiji, o urbanoj strukturi i o privredi – to me je najviše interesovalo i u tome sam najviše uživala prilikom pisanja, što mislim da čitaoci primećuju. A opet, do sada najdraži mi je rad »Srednjovekovni čovek i priroda« (Privatni život u srp. zemljama srednjeg veka), kao i rad o erupciji Vezuva i njegovim »odjecima« na Balkanu. Sve više se usmeravam ka ekološkoj istoriji, nekako onaj geografski deo mi je mnogo privlačniji od pukog marša istorije...

Mislim da je veoma važno da se istorijom, kao posebnim zanatom, bave profesionalci, al' znate već kako je – svako se ovde razume u politiku i napravio bi bolju vladu, isto to važi i za fudbal, pa tako je i sa istorijom, svako nešto 'licitira' kao jedino istinito, 'najs-tarije' i sl.... Udžbenici za škole su posebna, rekla bih, horor-priča, i treba uvesti zakonsku odgovornost za pisanje sumanutih gluposti i notornih falsifikata! Al' opet se nešto nadam da nije toliko bitno 'zvanično štivo' koliko ličnost učitelja i njegova razumnost i odmerenost... Odličan je »Joint history project«, koji je okupio desetine stručnjaka iz celog regiona jugoistočne Evrope i razotkrio je kod svih »suseda« sliku o onom »preko plota«! Objavljene su četiri istorijske čitanke (Osmansko carstvo, Nacije i države u jugoistočnoj Evropi, Balkanski ratovi, Drugi svetski rat), koje mogu besplatno i legalno da se skinu sa sajta <http://www.cdsee.org/jhp/index.html>, i toplo preporučujem svim nastavnicima da »provere činjenice«.

ŠEVAK: *I za sami kraj našeg razgovora neka nam posluži vizura lika iz vašeg omiljenog romana »Majstor i Margarita«, profesora Volanda: ...šta bi to on u svom magičnom pozorištu mogao pokazati, otkriti negdje, ili čime frapirati javnost, naravno, na temu historije, i to sjeverne Bosne od 13. do 16. v. – nek to bude u stilu da popucaju svi obručevi, »vitalni nacionalni interesi«, narodne vođe i junaci, gazije, hajduci i uskoci, zastave, himne i grbovi... dakle, sve ono što će jednom biti samo dobar turistički proizvod i muzej voštanih figura, kao što je*

to u muzejskom kompleksu u spomen bici kod Vaterloa?!

MRGIĆ: Umetnost, te tako i književnost, je moja prava ljubav, a „Majstoru i Margariti“ se uvek iznova vraćam, jer je to potpuno savršeno delo, nastalo u strašnim mukama autora, ali je svaka reč ama baš na svom pravom mestu! Stoga je posveta moje prve knjige „Donji Kraji“ citat iz romana: Rukopisi ne gore, iz nekakve zebnje ili, pak, nade... u čuda! Ona, takođe, nije našla svoj put do publike, i dobar deo tiraža je još uvek zarobljen, dok je „Severna Bosna“ štampana u izuzetno malom tiražu od nekoliko stotina.

Što se simbola grada Srebrnika tiče, mene lično jako raduju staklene kugle, koje kad prodrmate, uskovitlate sneg ili šljokice! Priznajem da je kičasto, ali gde god putujem, uvek to kupim i napravila sam pravu malu kolekciju! Recimo da bi to bio moj predlog za Srebrnik, to je nešto malo i slatko za poneti, staje u dlan! Drugo bi moglo biti, recimo, kalendar s fotografijama tvrđave, koja je jako, jako impresivna, i krivo mi što nemam onako fantastičan snimak Srebrnika kao što je na naslovnici Vašeg časopisa!

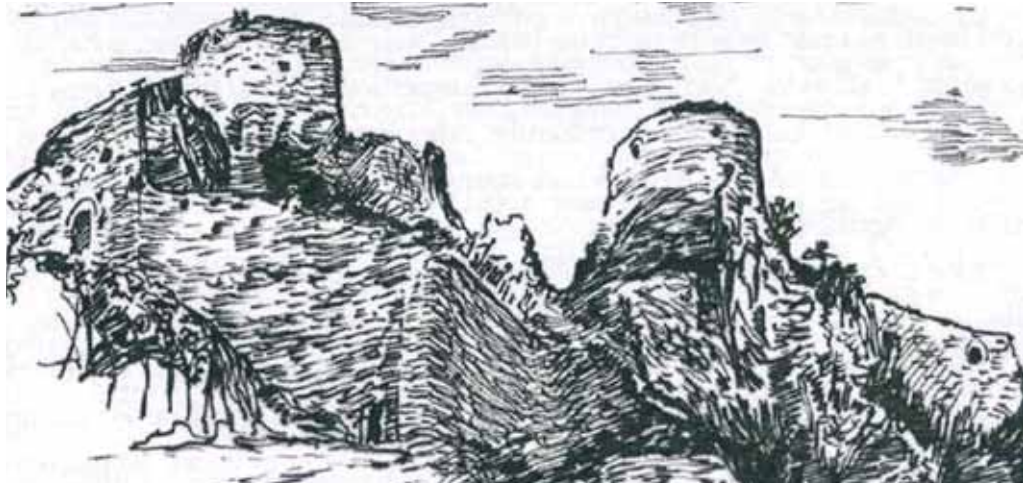
*razgovarao:
Sadil Mehmedović*

GRAD U USORI

Husref Redžić

Srebrnik je bio jedan od najtvrdih gradova u Bosni, a dispoziciono je veoma zanimljiv. Postavljen je na strmom kršu, potpuno nepristupačan sa svih strana. Po mišljenju Ćire Truhelke, u grad se ulazilo preko visećeg mosta kroz kulu na drugom grebenu. Ulazna kula je bila dvoetažna sa svodom i ulaznim vratima polukružno zasvođenim. Sam grad je riješen u tri nivoa, od kojih se svaki mogao zasebno braniti. Najniži je kod kapije, a najviši uz najjaču kulu sa zgradom i čatrnjom. Njemu se prilazilo stepenicama sa srednjeg nivoa sa dvije kule i vrtom. Glavna, branič-kula imala je prizemlje i dva kata sa debljinom zidova u potkrovlju od 1,6 m, a u temeljima 1,85 m. Arhitektura stambene zgrade uz kulu po svojim osobinama pripada turskom periodu, ali po svom položaju u odnosu na kulu podsjeća na neke starije bosanske gradove. Zgrada je izduženog oblika sa četiri prostorije od kojih svaka ima po jedan prozor, glinenu peć i abdesthanu, a ispred prostorija razvedeni podrum. Pored cisterne u gradu, koristili su i izvor žive vode u podnožju grada, koji je bio zaštićen debelim zidom. Kula koju su Turci pretvorili u džamiju, korištena je sve do kraja XIX vijeka. Po načinu građenja razlikuje se od ostalih gradnji, te je vjerovatno nastala u srednjem vijeku, za razliku od ostalog dijela grada koji uglavnom pripada turskom periodu. Grad predstavlja najljepši primjer korištenja potpuno nepristupačne stijene za izgradnju neosvojivog grada. Danas je dosta dobro očuvan zbog neobične čvrstoće zidova. Pripremni konzervatorski radovi započeli su 1954. godine, a nastavljani od 1978. do 1980. godine. Nalazi se sjeverno od Tuzle iznad

Prvi put se spominje 15.2.1333. godine kada u njemu Stjepan II Kotromanić izdaje povelju Dubrovčanima. Od 1393. do 1408. godine u Srebrniku je ugarska vojska, a 1408. ga Sigismund daje despotu Stefanu Lazareviću. Spominje se još 1430, 1452, 1445. i dalje. Od 1464. do 1512. godine sjedište je Srebrničke banovine, a onda ga zauzimaju Turci. Od bitke na Mohaču 1526. do Karlovačkog mira 1699. godine, grad je bio bez strateške važnosti, te zbog toga i bez posade. Godine 1701. Srebrnik dolazi u sastav Gradačaćke kapetanije i njime upravlja čehaja gradačaćkog kapetana. Grad je popravljen 1777. godine. Posadu od 20 ljudi imao je 1804, a 1833. godine na tvrđavi je bilo sedam topova. Napušten je poslije 1835. godine.

ceste Tuzla-Srnica-Gradačac, na obroncima Majevice, na nadmorskoj visini od cca 500 m.

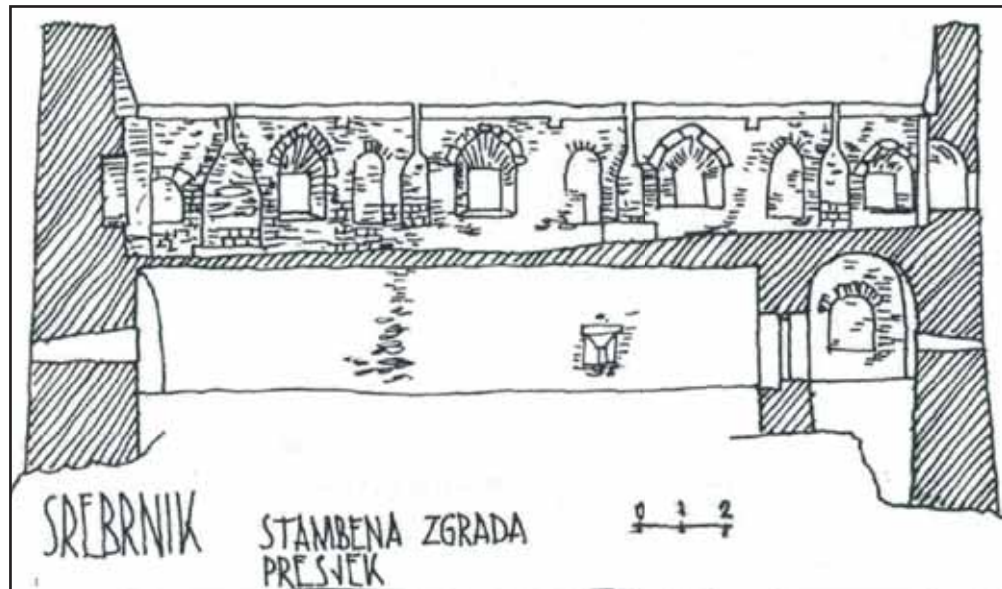
Truhelka je dao iscrpan opis grada Srebrnika, ali se nijednom riječju nije osvrnuo na učešće turskih graditelja u ovom gradu. Po njemu je Srebrnik u cjelini srednjovjekovni utvrđeni grad. Veoma je lijep njegov opis izabranog lokaliteta na kojem je trebalo podignuti utvrdu: "Taj grad osobito je zanimljiv sa građevnog vida. Krš, na kojem stoji, diže se pravo iz dola, te izlazi u strmu glavicu, koja je na vrhu rascjepkana u hrpu ljutih, samo orlušinama pristupnih grebenova. Tamo gdje se ti grebenovi sunovrat ruše u do i gdje ih pašu okomite, od prirode glatke stijene, sazidan je na najvišem vrhu prkosni grad." Ovaj istraživač je također dao opis mogućeg napada i obrane grada dokazujući njegovu neosvojivost u normalnim prilikama za braniocce. On nije ulazio u vrste građevinskih materijala i stilske detalje, zbog čega nam nije dao ni pretpostavke

o fazama izgradnje Srebrnika. To je učinio Đuro Basler poslije istraživačkih radova 1954. godine. On je utvrdio razliku u vrsti kamena upotrijebljenog za pojedine objekte u utvrđenju. Kula br. 2. zidana je od krečnjaka, a svi drugi dijelovi grada od pločastog filita. Osim toga, način zidanja kule br. 2 osoben je za srednjovjekovne fortifikacione objekte, dok je način zidanja svih drugih objekata karakterističan za turske utvrde. Malteri su također različiti. Iz ovoga je proizišao zaključak da je samo kula br. 2. srednjovjekovna i da sve ostale gradnje Srebrnika pripadaju vremenu turske uprave u ovim krajevima.

Da li su Turci izgradili svoje objekte na srednjovjekovnoj dispoziciji složenog utvrđenja Srebrnika? Analiziranjem prostornih odnosa pojedinih objekata i njihovih logičnih veza, dolazimo do zaključka da je i srednjovjekovno utvrđenje bilo složeno od više objekata koji su pružali najbolju zaštitu. Zbog toga

postoji velika vjerovatnoća da su Turci porušili ostatke srednjovjekovne utvrde, ali da su izgradili nove objekte na lokacijama srednjovjekovnih. Turci su zauzeli Srebrnik 1512. godine.

Nema sumnje da je utvrda u vrijeme Srebrničke banovine ugarskog kralja Matijaša Korvina od 1464. do 1512. godine, kada je grad Srebrnik bio sjedište bana, popravljana i ojačana zbog prijeteće opasnosti od Turaka. Poslije turske pobjede nad Ugri kod Mohača 1526. godine do Karlovačkog mira 1699. godine kada je Austrija zaprijetila turskim posjedima južno od Save, utvrđeni grad Srebrnik nije imao nikakve važnosti za Turke. Srebrnik je tada napušten, ili je u njemu zadržana mala posada. Gradačačku kapetaniju su formirali Turci u novim uslovima 1701. godine, a u njen sastav je tada ušao i Srebrnik, koji je dobio važnost kao pogranična utvrda. Trošnu i uveliko porušenu tvrđavu trebalo je sanirati. To se nije moglo učiniti popravkama, nego uklanjanjem ruina utvrde i izgradnjom nove tvrđave. Tom prilikom nije porušena kula br. 2, jer su je Turci već od XVI vijeka koristili kao mjesnu džamiju, te se tako očuvala. Izgleda da je ova kula služila kao džamija sve do pod kraj XIX vijeka. Nemamo pisanih podataka o vremenu uklanjanja srednjovjekovne i početka građenja turske utvrde Srebnika. Basler, prema nekim podacima o popravcima grada, zaključuje da je to najvjerovatnije bilo između 1720. i 1730. godine. Turci su povukli svoju posadu poslije 1835. godine. Od tada je grad prepušten zubu vremena, korištena je još najmanje pola vijeka džamija u kuli br. 2. Tlocrtno-prostorni koncept srednjovjekovnog grada Srebnika govori o složenom gradu, koji je isplaniran i izgrađen u kratkom periodu. Ne vide se dogradnje kao rezultat nekih novih potreba. Smatram da je i srednjov-

vjekovni Srebrnik bio složen od tri grupe fortifikacionih objekata. S obzirom na terenske teškoće ne vidim razlog zbog koga bi Turci gradili na drugim lokacijama i ne bi koristili srednjovjekovne platforme. Međutim, sigurno je da nisu izgradili identične objekte srednjovjekovnim. Grupa objekata oko kule br. 1. (branič-kule) na vrhu grebena je po svoj prilici vrlo slična uklonjenoj srednjovjekovnoj. Kula br. 2. je zadržana iz srednjovjekovne utvrde. Kula br. 3. sa izlomljenim oborom je sigurno nastala na mjestu srednjovjekovne fortifikacije, ali ne kao njena kopija. Kapi-kula sa zaštitnim bedemima ispred grada zauzima najbolji položaj, te sa sigurnošću možemo tvrditi da ovdje u tlocrtnoj dispoziciji Turci nisu ništa bitno mijenjali. Četvrtasta građevina ispred grada, s druge strane prirodne udoline, za Truhelku je bila zgrada iz koje se prilazilo visećem mostu koji je vodio kapi-kuli, Basler smatra da još nije moguće donijeti sud o njoj funkciji. Truhelka, također, piše da je pri dnu ove kule bio ulaz, te da su stepenice vodile u visinu, gdje se izlazilo na most i u sam grad, Basler je ipak mišljenja da ova zgrada nema otvora zbog čega ne možemo odrediti njenu najmenu, te da su joj zidovi tanki. Da bi mogla biti kula, analizom odnosa ovog objekta prema kapi-

kuli, došao sam do zaključka da je rastojanje od 25m za viseći most u tvrđavama u koje ulaze ljudi s konjima, prevelik. Premošćavanje u doline sa provizornim pokretnim mostom od desetak metara moglo se lako izvesti, a sa dodatnim stepenicama obezbijediti prilaz kapi-kuli. Uvjeren sam da je četvrtasti objekat bila samostalna odbrambena kula pred ulazom u grad. Imala je zadaću da štiti najranjiviju stra-

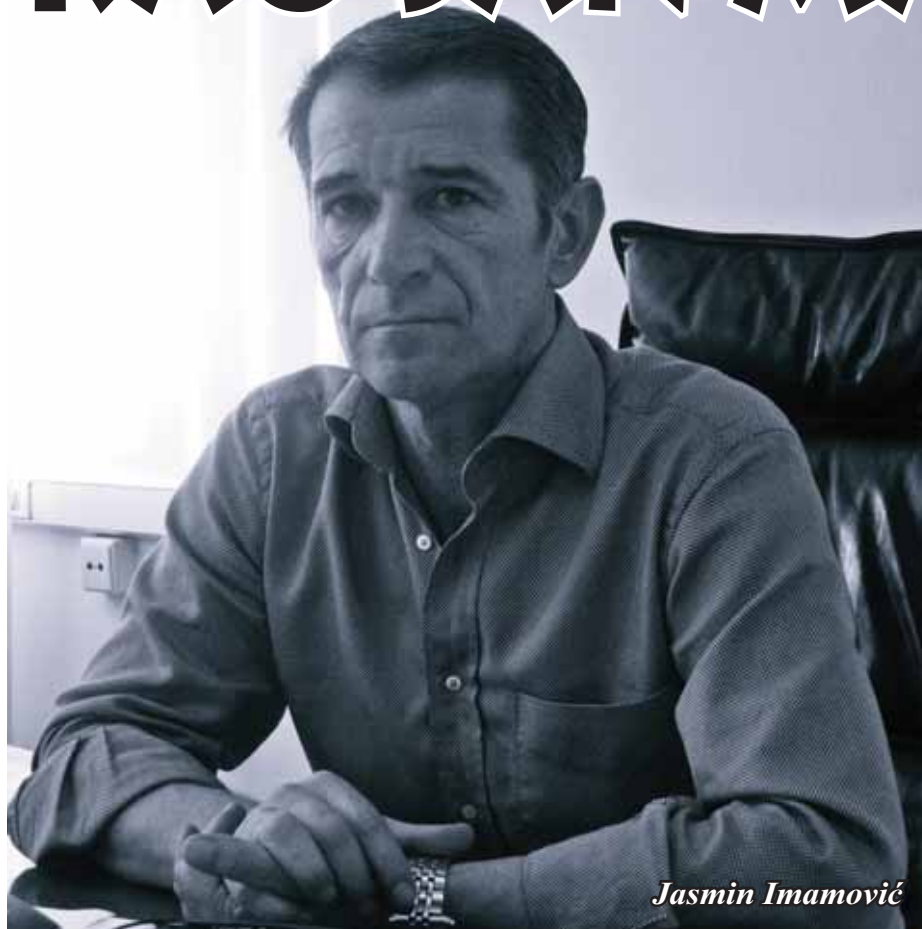

nu grada. Njeno današnje stanje ne odgovara prvobitnom. Od tada su na njoj vršene pregradnje, a debljina zida od cca 1m je uobičajena za ovu vrstu kula.

Utvrdeni grad Srebrnik, s obzirom na svoje arhitektonske vrijednosti i značaj koji je imao u istoriji Bosne, zaslužuje opširnu monografiju.

preuzeto iz knjige
"Srednjovjekovni gradovi u BiH",
Husref Redžić,
Sarajevo Publishing, 2009. god.

KAO SAN MARINO

Jasmin Imamović

Jasmin Imamović - gradonačelnik Tuzle, veliki zaljubljenik u srednjovjekovni Srebrnik koji je »glavni grad« njegovom romanu »Molim te, zapiši«, govori za naš list u osvit 678. rođendanu našeg Grada...

Ševak: *Za početak našeg razgovora recite nam šta je to što svojim mnogobrojnim i uglednim gostima, pri dosta čestim posjetama Starom gradu, prvo kažete?*

Imamović: Ono što im govorim je jednako onome što me i privuklo da pišem svoj roman o snazi bosanskih vladara i bosanske države, ne pišem, dakle, o trenucima koji su poput onih kad iz zemlje bježi posljednja bosanska kraljica, o trenucima padova, već o trenucima sjaja. Veoma se teško oteti toj tako zanimljivoj istoriji tog perioda i ako bih trebao sasvim sažeti fabulu svog romana onda bi ona izgledala ovako:

Naime, Stjepan II Kotromanić, jedan od najuspješnijih vladara Bosne stolovao je u Srebrniku zajedno sa svojim bratom Vladislavom koji je Tvrtku otac. Tvrtko će sa petnaestak godina zamijeniti na prijestolju svoga strica Stjepana 1353. godine. On se, najvjerovatnije i rodio u Srebre-

niku jer su tu boravili i otac i mati i najviše istoričara iznosi takvo mišljenje. Stjepan II Kotromanić je gradió Bobovac iz Srebrnika kao neosvojivu tvrđavu. U to doba je i ugarski kralj Lajoš I gradió, iz Višegrada na Dunavu, Budim, kao, takođe, neosvojivu tvrđavu. Gradi je zato da ne bi doživio poraz kao što mu je doživio otac. Gradi tvrđavu na Bobovcu, koristi kanjone, sva pravila ratovanja i odbrane u to doba kako bi nekog budućeg, velikog napadača mogao tu savladati. Car Dušan u septembru 1350. vrši invaziju na Bosnu i sa 80.000 vojnika provaljuje u Bosnu preko Drine. Stjepan II Kotromanić se povlači, vjerovatno da dobije na vremenu, da se primakne zima, da sačuva živu silu i da ga spreman dočeka. Tako je uspio da u novembru mjesecu savlada cara Dušana Silnog. Znači pobijedio ga je na Bobovcu, ovaj

nije mogao sačekati svježe snage iz Srbije te 1350. godine, jer ga je upravo napala Vizantija na istoku njegovoga carstva i morao se žurno vratiti, što Stjepan II koristi i tjera ga sve do Drine. To je bila velika pobjeda bosanskog bana. Stjepan II Kotromanića. On ubrzo nakon toga pobolijeva u godinama 1352. i 1353., vidi da će ubrzo umrijeti i tako mudro udaje svoju kćer Elizabetu, za tada najmoćnijeg kralja Evrope, Lajoša I Velikog...

Ševak: *Nada Klaić takođe Vladislava veže za usorski banat i time, zapravo, pojašnjava taj tako skladan odnos dvojice braće? Ali niko se ne spušta u pojedinosti, baš ono što zanima nas, koji se istorijom bavimo na lokalnom nivou, dakle, najviše je u istoriji srednjevjekovlja – slutnji!*

Imamović: Tako vam je i o porijeklu imena Bosna, imate razne teorije, a meni se nameće ona koju iznosi Lajos Thalloczy, a on, ime Bosne izvodi iz korijena ilirske riječi bos, što na albanaškom označava mjesto gdje se ispire so. Bosna bi po tome bila Solna zemlja oko Tuzle gdje se oduvijek ispirala so. Pored svih ostalih, meni je to najlogičnija teorija, a što neki u to upliću rijeku Bosnu, to je samo još jedno pitanje - po čemu je rijeka Bosna dobila ime. Mi smo taj rad dr. Lajoša Thalloczya o značenju imena »Bosna« štampali, jer smo uvidjeli da za to gotovo niko nije čuo. Pitamo se ko je sad kriv što to nije odavno bila jedna svima poznata teorija. Pa krivi smo mi Tuzlaci što nismo dovoljno o njoj govorili. Ne možemo kriviti nekoga drugog. Isto tako, ko je kriv što srebrnička Gradina nije obnovljena? Pa krivi su ljudi iz Srebrnika i sjeveroistočne Bosne, a tek onda ljudi iz BiH, jer nije to njima jedina briga. Znači do nas je!

Ševak: *Znamo da ste zaljubljenik u Stari grad, očito je da je i vaš roman*

“Molim te, zapiši”, rezultat te ljubavi prema njemu i našoj prošlosti. Šta je to, po vama, što mu nedostaje da on postane turistički proizvod koji neće samo trošiti novac već ga i proizvodi-ti?

Imamović: Prvo, velika arheološka istraživanja. Zatim bi Gradinu trebalo obnoviti uz sva znanja struke i u njoj napraviti muzej, u kojem bi bili predmeti iz tog doba, kostimi, portreti. Ako ništa drugo morali bi da imamo portret bosanske princeze Elizabete. U svakom slučaju Srebrenik je najveća dragocjenost, ne samo zbog svoje starosti, već kao dokaz kontinuiteta državnosti Bosne i Hercegovine... Otišao bih sa grupom arhitekata u San Marino i njima to pokazao... Oslo-bodio bih svakog poreza ko tu gradi. Dalje, tu bi trebalo izgraditi regulacioni plan čitavog kompleksa da se ljudima omogući bavljenje turizmom..

Ševak: Često spominjete riječ državnost, je li to naša jedina i još toliko aktualna potreba, i znači li to da ta priča oko državnosti još nije završena?

Imamović: Prvo nam je to potrebno zbog razvoja turizma, umjetnosti, pisane riječi, filma... a i radi dokazivanja kontinuiteta državnosti BiH. Zašto ja hoću da u parku na korzu bude spomenik Tvrtka I Kotromanića? Zato što se još može čuti da smo mi izmišljena državna tvorevina. Ovako hoću da masa ljudi zna da Bosna ima višestoljetni kontinuitet državnosti. Tako evropska pravna tradicija kaže da ne možeš lako, ili nikako, izgubiti državnost ako si imao kralja. A ko u Evropi zna da smo mi imali kralja, i to tako moćnog kao što je bio Tvrtko I Kotromanić. Jer ljudi i istorijske izvore iščitavaju kako oni hoće. U zagrebačkim izvorima piše umjesto Lajoš I, Ludovik I, u beogradskim se ne zove princeza Elizabeta, nego Jelisaveta, dakle, mijenjaju imena ljudima. Za Stjepana ne kažu da je bio Stjepan, odnosno Stipan, jer se u Bosni koristila ikavica, već Stefan, zna se na šta se tu ide – na prekrajanje, a morala bi se tačno navoditi imena i prezimena i ne smije tu biti resavska

škola, već naučno istraživanje. Moje mišljenje je da su Jajce, Srebrenik i Bobovac najvažniji dokazi državnosti BiH. - ta nam znanja moraju postati masovnija.

Ševak: Sigurno ste iz istih razloga u Tuzli napravili i veliku izložba povodom godišnjice povelje Kulina bana?

Imamović: Da. A poslije tu izložbu prenio u Zagreb noseći i jedno, nažalost, važno pitanje » kojeg to jezika može biti pismo bosančica?«. Sva-ko će odgovoriti bosanskog, jer samo ime to kaže. Zar to nije najjači dokaz o bosanskom jeziku, a slova bosančice su ćirilica. A imali smo kroz čitavu Federaciju, od Počitelja pa do Orašja na tablama prekrížena ćirilica slova. Ko križa ćirilicu direktno ruši dokaz o postojanju bosanskog jezika, direktno ruši bosančicu i postojanje povelje Kulina bana i direktno sebe ubija – čisti samoubistveni potez. Jedini potez koji nije samoubistveni jeste da se kaže da su ćirilica i latinica potpuno ravnopravni. Dalje, da ne bježimo od ćirilice jer se radi o bosanskoj ćirilici, a ne o ruskoj, grčkoj, srbijanskoj. Zato smo štampali povelju Kulina bana u njezinom originalnom formatu. Zato

ćemo i na spomeniku prvom bosanskom kralju koristiti i bosančicu.

Ševak: Činjenica je da se mi tako štetno ponašamo i na svim ostalim planovima, svoje ne cijenimo i olako ga dajemo!

Imamović: Mislim da mi nemamo dovoljno samopoštovanja. Mi u tom kulturno-istorijskom nasljeđu odričemo se svog, a hoćemo tuđe. Evo ovako: bosančica je najbolji dokaz za bosanski jezik, sljedeće je rječnik Muhameda Hevajja Uskufije iz 17. st., pa onda Gramatika bosanskog jezika, a zatim svjedodžba našeg nobelovca Ive Andrića gdje mu u svjedočanstvu piše: bosanski jezik – ocjena 5. Dakle, dekretom ukinuto ime jednog jezika koji je više stoljeća uz bosančicu primjenjivano. To nije dovoljno poznato široj javnosti. Dalje, nama je najvažniji taj srednjovjekovni kontinuitet gdje dokazujemo kontinuitet državnosti BiH. Zahvaljujući tome mi smo dobili potvrdu kontinuiteta državnosti 1943. na ZAVNOBIH-u i na AVNOJ-u.. Sljedeći period jako važan je period 1941. do 1945. jer je to doba i ZAVNOBIH-a i AVNOJ-a, na osnovu kojih smo dobili priznanje 1991. godine, 1.marta. Sljedeće je od-

San Marino

brana nezavisnosti od 1992. do 1995. Ovo su nama najvažniji periodi u historiji države i prava. Dakle, prvi je da smo imali kraljeve, – to srednjovjekovlje, drugi je da smo zajedno sa Amerikom, Rusijom, Engleskom i Francuskom pobijedili Hitlera i da smo potvrdili kontinuitet državnosti. Ne smijemo zaboraviti da je Hitler na prostoru bivše Jugoslavije organizirao 7 ofanziva od kojih je 6 bilo u BiH.

Ševak: *Koji se to historijski periodi, koji očito ne vode jačanju BiH, kod nas tako često potenciraju i zašto?*

Imamović: Upravo oni periodi u kojima mi nismo bili suvereni – a to su osmanski i austrugarski period. To su važni periodi, oni govore o tome što danas jesmo, ali ne možemo potencirati ta dva perioda kad se upravljalo iz Carigrada, Beča i Pešte, već onaj kad smo bili svoji na svome, a to su srednjovjekovni, zatim period drugog svjetskog rata i spomenuta zasjedanja, zatim onaj kad smo se zvali Republika BiH, imali svoj glavni grad, parlament, imali svoju zakonodavnu, izvršnu i sudsku vlast. Te period odbrane nezavisnosti od 1991. do 1995. g. Uz poštovanje i ovih perioda kada su Turska i Austrugarska vladale ovim prostorima, mi tu nismo vladali nego

su nama vladali drugi. To je ono gdje mi više hoćemo tuđe nego što hoćemo svoje. Tako mi ugrožavamo svoju državnost. A vidite u Italije svaki grad ima spomenik Garibaldiju kao njihovom ujedinitelju, i to trg i spomenik. U kojem gradu mi npr. imamo spomenik bosanskom kralju Tvrtku I - a imali smo spomenik Aleksandru Karađorđeviću. Mislim da je jasno o čemu govorim...A naš Tvrtko je pod Srebrnikom 1363. godine sasvim porazio ugarskog kralja Lajoša I.

Ševak: *Ima se osjećaj da se ova priča u jednoj paraboli odnosi i na Mešu Selimovića i sve ono što i danas visi oko raznih pripadnosti, ono što jeste kazano poslovnim jezikom »bosanski brend«, tj. bosanskohercegovačkog porijekla i iz toga proizašlih prava.*

Imamović: To je upravo o čemu govorimo... Kad god koga, prije, sretne misle da je Meša Selimović iz Sarajeva. A sada, deset godina nakon književnih susreta Cum grano salis, nema više tih pitanja, sada se zna da je Meša Selimović iz Tuzle. Znači do nas je i do pokazivanja našeg kulturno-istorijskog nasljeđa. Mi tu nemamo pravilan odnos prema kulturno-istorijskom nasljeđu, jer najvažniji objekat s tog aspekta u čitavoj sjeveroistočnoj Bosni je Gradina u Srebreniku. Da, prema tome, imamo pravilan odnos to bi sada bio San Marino, onda bi se vidjelo koliko je važan faktor razvoja. Kad bih govorio sa aspekta interesa Tuzle, ja vam tvrdim da ne bi ispod milijarde Tuzli vrijedilo da na svom prostoru ima onakav spomenik. Pretvorili bi je u bosanskohercegovačku Meku. Toliko je ta Gradina dragocjena. To bi obezbijedilo našu djecu, unuke i prau-nuke, da im više nikad niko ne govori, ili ne misli da je Bosna vještačka tvor-evina, osim država sa dugim i stabilnim kontinuitetom državnosti i da tu više niko ne dira. A u zagovaranju i pokazivanju se ne bi smirili dok svakome građaninu Evrope to ne bi bilo jasno...Evo vam primjera - naša slana jezera. To je samo stvar ideje!

Ševak: *Ne može se kazati da se oko Starog grada ništa ne radi, ali se može reći da se o njemu mnogo više govori. Nedostaje nam i umijeća i*

sredstava da vodimo nekakav veliki posao. Nedostaje transparentnosti oko onog što se čini. Kako vi na to gledate?

Imamović: Srebrenik ima malenu snagu da ponese tako značajan objekat. Samu inicijativu bi trebalo da vodi Srebrenik, ali bi to trebali ubaciti u viziju razvoja Tuzlanskog kantona, naravno, ne samo Srebrenik, već i Soko grad u Gračanici, i neke druge objekte. Nakon toga dogovoriti izradu regulacionog plana tog kompleksa, u dogovoru sa Komisijom za zaštitu spomenika. Nacrtati našu viziju, šta bismo mi htjeli da to bude. Na bazi nacrtane vizije donositi odgovarajuće propise. Gradinu rekonstruisati u muzej, u saradnji sa Zemaljskim muzejem napuniti tu zbirku...Na to nas obavezuje ta darovnica Dubrovčanima, taj pisani dokaz, izvor da ne može biti čistiji. Tu negdje odrediti i mjesto za hotel s čije terase se vidi Gradina. Već sam spomenuo da bi tu trebalo oponašati San Marino, a onda stvoriti druge zakonske uslove, tu se mora napraviti partnerstvo javno-privatno, jer ne može se to praviti za državne pare...Pa se onda tu kaže – ti ćeš tu praviti galeriju, ti kafanu, restoran... Ali svako to mora napraviti kako je to urbanizam nacrtao. Tu mora postojati jedan sveobuhvatni plan za prostor oko Gradine koji bi građani prihvatili, jer to je jedna neviđena prilika za BiH. Znam da je to bilo pokrenuto kasnih sedamdesetih, za vrijeme predsjednika Huseina Lelića i poslije stalo. Vidim da se u zadnje vrijeme nešto uradilo koliko je to općina Srebrenik mogla, ali mora to biti šire. To mora biti jedan od top-prioriteta u kantonu, a da pri tome pomognu i Federacija i država. Ti fondovi za kulturno-istorijsko nasljeđe postoje, kao i evropski predpristupni fondovi...Znači, do nas je!

Ševak: *Spomenuli ste sadržaje koji pristaju uz Stari grad...*

Imamović: To bi bili sadržaji vezani za nezavisnosti, državnosti, historijski skupovi, koncerti...ali to treba da bude jedno bosansko svetište, gdje se dolazi na ukazivanje poštovanja svojim bosanskim korijenima...

SREBRNIKA NEMA DO TRAVNIKA

ili kako se jedna izvorna pjesma
“prometnula” u sevdalinku

Razgovaramo sa doktorom Hašimom Muharemovićem, dobitnikom zlatne povelje za svoj doprinos afirmaciji Grada, najpoznatijim bosanskohercegovačkim sazlijom, vrsnim obrađivačem, pjesnikom i kompozitorom, odskorašnjim penzionerom, vitalnim ali pomalo zamorenim ovim našim tumananjima i destrukcijom u kojoj smo se kao južnoslavenska skupina našli... Jednostavno smo počeli priču. Nije teško pričati s nekim ko je odrastao uz burna vremena. Kao dijete je doživio Drugi svjetski rat, a sasvim zreo doživio opet rat, ali kao što to uvijek biva, nekom rat, a nekom brat.. I još nam reče:” Svaka mu čast ko može poslije 92. da obuče se, zapjeva, zaigra...i kaže ‘ja sam ja!’” Očaran Bosnom mnogo više nego ljudima priča nam...

Ševak: Ne bi bilo dobro da odmah nešto pitamo, kao što su i pjesme koje sam odabiraš najbolje. S čime bi sam počeo priču u čast 678. godine Srebrnika, od kojih si oko 70 proživio s Gradom, sa Bosnom, mnogo putujući sa sazom – svojim instrumentom, koji ti nije jedini umjetnički izraz, tu su još i kist, glas i riječ ...

Hašim: U Bosni sve i svako ima svoju priču, najčešće bajkovitu, mi smo na bajke naučili. Tu niko nikog ne ispravlja, niti mu zamjera na lažima. To se kod nas podrazumijeva. Isto kao što je zemlja Bosna ime dobila po rijeci koja izvire iz njezinog srca i tekući priča o njoj da je to dobra zemlja - što neko vjeruje a neko ne vjeruje, isto tako neki vjeruju, a neki ne vjeruju da Srebrnika nema do Travnika... Kad se to kaže neki se čak i čude, ljute ili ne razumiju. Ali kad se to zapjeva svi šute i slušaju. Znaju da to neko pjeva svome selu, gradu ili zavičaju, i niko ne zamjeri. Možda poneko zavidi ali to se ne pika – na ljubavi se uvijek zavidi, jer nje uvijek fali...

Ševak: Nema ni jednog Srebrničanina da ne zna ovu pjesmu. Ne kažemo da je svi pjevaju, nekima je teška!

Hašim: Nikad je i nisu svi u selu pjevali već samo oni koji su znali zapjevati. Takvi su je i stvorili i pjevali u dvoglasu od pamtivijeka. To je melodija u kojoj se dva pjevača samo sustižu. Jedan pjeva drugi ga sustiže i nikad da ga stigne, rijetko se sastaju da bi im zajedno išao glas, to je onaj seoski, izvorni način pjevanja. Pjesma je nekad služila i da se njome strah razgoni noću, nekada da zagrije, nekada da pokaže dobro raspoloženje. Znam da su je nekada pjevali rudari na putu do jame i nazad. Pjevana je i na svetkovinama seoskim...Meni je lično taj način pjevanja vrlo drag i uvijek ga se rado prisjećam, i nekada sam sebe kudim što sam je drukčije otpjevao jer to nije trebalo mijenjat, ali to ljudi neće da prihvate kad ja sam sebe kudim. Ja s ovom pjesmom nisam mislio postizati uspjeh nit je gdje objavljivati, ali sam uz svakodnevna vježbanja probao je na svoj način pjevati i osjećat strašnu odgovornost pred tim

dvoglasom koji mi je najviše ličio na dvojnice i nosio me u nekakav beskraj, možda u te duge zimske neishranjene i neogrijane noći gdje je pjesma često bila jedini spas za bijeg od stvarnosti. Iz surove stvarnosti ova pjesma je nosila do vezirskog Travnika u kome valjda nije ništa falilo. Gdje sjedi vlast slabo šta fali, a u Srebrniku je takođe nekad svega bilo – dok je u njemu sjedio ban, a nekada i kralj. Tako ta pjesma spaja prošli Srebrnik i tadašnji Travnik, a što se tiče sadašnjosti samog pjesnika koji je to ispjevao on nema ništa osim vode Bukovika i s tim se i fali i o tome pjeva. E to što je njemu dosta i voda pa da pjeva i to tako srčano mene tako čini malim... ali eto ja sam tu njihovu kajdu imao u uhu kada sam je uvježbavao, ali kako sam bio sam (a njih su bila dvojica) morao sam tu melodiju sam vezati, a kako sam uz to svirao saz, a svako zna da saz nije instrument uz koji se pjevaju seoske (izvorne - pjesme, te pjesme sviraju se uz šargiju). Tako je i saz doprinio da ona uz ta moja silna ponavljanja, koja ja nikome ne mogu objasniti, dobije svoj muzički oblik onakav kakav je na snimku. Ona je

u svom nastajanju pozajmila ukrase jedne izvorne pjesme čega sam ja tek kasnije postao svjestan, ali više nisam mogao ništa promijeniti. Ona je već bila "srasla" u tu novu melodiju i otpočela svoj samostalni život s kojim ja više nisam imao ništa. Narod ju je prihvatio kao svoju, muzički stručnjaci su u njoj vidjeli i elemente tradicionalnog i nečega modernog, a ja što sam govorio da sam tu prvobitnu pjesmu pokvario i da se kajem zbog toga sam ismijavan i proglašavan za čudaka. A kad su je još proglasili sevdalinkom i stavili u jednu antologiju (M. Žero – 400 sevdalinki sa notnim zapisom) ja se nisam toliko začudio koliko bi, možda, trebao, jer mi je taj nekakav "spoj" seljačke pjesme i sevdalinke odavno poznat. Pola naših sevdalinki vi možete čuti kako se seljački pjevaju. Prava sevdalinka je raspoznatljiva po svojoj vjekovnoj izbrušenosti, poput dijamanta tj. dotjeranosti do savršenstva. Ja sam se jedino prevario kod dvije – tri pjesme Muse Ćazima Ćatića, kada sam ih našao u njegovim zbirkama i iznenadio se misleći da su to bile sevdalinke. Inače, nema mnogo pjesnika koji su mogli pisati u duhu sevdalinki. Tu su još Osman Đikić, Safvet-beg Bašagić, Aleksa Šantić... a i njihove će pjesme stručnjak razlučiti od sevdalinki mada ih narod prihvaća kao sevdalinke. A pjesma *Srebrnika nema do Travnika* što se našla među sevdalinkama (M. Žere), bez napomene ko ju je u takav muzički oblik doveo, je greška, tako se gube tragovi o načinima postanka pjesama. Uz to ona je tu navedena u tekstualnom obliku u kome je niko ne zna: *Srebrniku al' si na rahiku, u tebi se sokolovi legu*". Tu čak nema ni glasovnog podudaranja koje je u pjevanju nužno. Pjesme bez potpune rime se zbog toga sasvim drukčije muzički obrađuju. Ta pjesma meni više vrijedi kao izvorna jer njezin tekst nema dometa sevdalinke, a muzika joj je pogotovo u svom temelju izvorna jer raspoznatljivo nosi dvoglasje. Vidiš, sve to sadašnjim autorima knjiga promiče i

ja ću reći da ove knjige koje se sad pišu su iz plitka znanja. One prije rata imaju svoju vrijednost, a ove poslije rata ja ne priznajem.

Ševak: *Spomenuli ste muzičke stručnjake koji su se prema ovoj pjesmi pozitivno izjašnjavali, šta je to po njima u ovoj pjesmi vrijedno?*

Hašim: Kada sam odabirao pjesme za svoj album koji sam snimio za tadašnji Jugoton, ton majstor bio mi je Nikola Borota i ja sam ponudio veći broj pjesama od onoga što ću snimiti. Kada sam zapjevao pjesmu o kojoj govorimo, on me na pola pjesme prekinuo i kazao da to

ide i da je to izvrsna pjesma koju karakteriše genijalna kompozitorska jednostavnost i ogromna izvođačka složenost, i pitao odakle mi ta pjesma. Kazao sam da je narodna, a on je zaklimao glavom i rekao: "Bila je nekad narodna, ali je narod više neće tako znat pjevati". Jozo Penava je bio do suza ganut ovom pjesmom i volio je da je pjevam na svakom koncertu. Mislim da ljude plijeni taj arhaični prizvuk dvoglasja (dvojnica) koji iz nje izbija i ta jednostavnost u tekstu koja miriše na naivnost, te ona ima ono nešto svoje što je izdvaja od os-

talih pjesama. Profesor Ekmečić mi je govorio: "Pjevaj od sada samo nju, ona je dovoljna da zamijeni sve".

Ševak: *Šta mislite da li bi ova pjesma mogla "podnijeti" još kakvu muzičku obradu, horsku naprimjer, dvoglasno ili troglasno, time bi joj se ukazao put da pređe u jednu od "stručnjaka" obrađenu pjesmu, možda i u himnu Grada, ili ako ne himnu a ono u jednu svima nama dragu pjesmu?*

Hašim: Ja bih je najradije vratio onome od koga sam je i posudio. Ali kako je to nemoguće i napemenuo bih da ko god je bude obrađivao obavezno sačuva te elemente izvornosti i uzvišenosti u isto vrijeme.

Ševak: *Kako gledate na sadašnju muzičku stvarnost, kakvom je ocjenjujete i u kom smislu bi je trebalo modifikovati?*

Hašim: Mislim da je ona u stanju pune devastacije i da će taj proces još trajati. Kad se u društvu izgubi strategija onda ga počnu rastakati destruktivni procesi u kojima se potpuno gubi veza sa tradicijom, a to u paktičnom smislu znači da baciš svoje, a uzmeš tuđe koje ti je sasvim nepoznato. U ono što vrijedi mora se ulagati, zatim to sistemski čuvati i stalno razvijati generacijama. Jedna generacije u smislu obogaćenja kulturne baštine može nešto samo početi, a nikako dovršiti. Ti poslovi moraju biti vođeni institucionalno, stručno. Pojedinci tu ne mogu ništa osim doživjeti frustraciju i osjećaj nemoći. Naročito pri sudaru sa moćnim zidom medijske destruktivne pošasti.

Ševak: *Kakav je odnos društvene zajednice prema sevdalinci kao jednom naslijeđenom blagu iz prošlosti i uopšte prema kulturnoj baštini?*

Hašim: Taj odnos je neosmišljen, neuređen, nedovoljno svjestan i samouništavajući. Ko su u našem društvu ti istinski velikani sevdaha.

Osim što su bez društvenog statusa, oni se svakodnevno dodatno obespravljaju ili, bolje rečeno, pljačkaju. Osim što je pred sam rat državni arhiv tj. arhiv RTV BiH u znatnoj mjeri pokraden tj. iznesen u inostranstvo, stalno se izdaju nekakve antologije sevdaha od kojih izvođači nemaju ništa. To raspolaganje sa kulturnim i ljudskim resursima mora da ima riješenu svoju i formu i sadržaj. Najmanje to govorim radi nekakve lične štete. U pitanju je nešto drugo, a to je da se ne vidi i ne cijeni ono što je naše, ne u smislu nacionalnog, već u smislu onoga što smo naslijedili kao vrijednost, jer nije dovoljno nešto samo naslijediti. Mi to naše naslijeđe rastaćemo kako materijalno, koje se lakše namiri, tako i ono kulturno ili duhovno koje se gubi kroz neizgrađenog i neprosvijećenog pojedinca. Ne može se kultura prepustiti tržištu. Kultura se mora sistemski održavati, ako se to ne učini "korov" će je progutati... A evo ja sam i na Ogus-u prisutan skoro svih ovih 30 godina. Za to vrijeme Srebrnik je od jednog većeg sela došao u fazu kada bi se mogao proglasiti gradom, ali na samome Starom gradu nije urađeno ništa od te njegove rekonstrukcije, ili bolje konzervacije, sve je već dovedeno u pitanje jer nije nastavljeno sa radovima osim zabrane manifestacije na samom gradu. To je taj naš problem – to često gubljenje kontinuiteta koje uloženi rad prošlih generacija ne poštiva nego ga u svojoj objesti, ili banalnoj računici uništava. Ja bih rekao da je to, prije svega, jedna primitivna svijest kojom neće da se bave oni koji bi to morali, osim što je iskorištavaju za svoje ciljeve tako što je permanentno ostrašćuju i na njoj jašu. Kultura je u svemu tome najosjetljivija, ona najslabije podnosi ekstremna i agresivna ponašanja.

Ševak: *Cijeli svoj muzički život ste uz jedan instrument koji vas stavlja više u etnomuzikologiju nego u tzv. estradu, gdje muzičari idu jureći za komercijalnim efektima. Jeste li imali ponuda da saz ostavite i*

krenete u gradnju karijere vokalnog soliste?

Hašim: Naravno da sam imao, ali to nikad nisam učinio jer sam bio svjestan da ću sa sazom više doprinijeti tj. obogatiti kulturnu baštinu. Našom etnomuzikologijom su se bavili uglavnom stranci. Mi svoje vrijednosti ne raspoznajemo, naši kompleksi. Ja ću vam kazati da su baš bosanskim sazom jednako opčinjeni svi narodi koji su ga čuli. Svojevremeno sam imao ponuda od švedskog, kanadskog, turskog ambasadora da o trošku njihovih vlada predajem sviranje na sazu na njihovim muzičkim akademijama. Nisam to prihvatio iz razloga što smo tada živjeli u obilju kulturnih dešavanja i jednom ambijentu koji je nešto obećavao. Na bosanskom sazu vi skoro jednako dobro možete

svirati i rusku romansu, starogradsku, baladu... I za razliku od turskog saza koji ide u orkestru sazova tzv. takumu, naš saz je dovoljno ubjedljiv da "svira sam". On je posebnu "transformaciju" doživio baš ovdje u Srebrniku, (u rukama nedavno preminulog majstora za pravljenje saza, Hasiba Nurkanovića) gdje se on zove "saz na evropsku način i evropski saz". Mislim da bi se muzički stručno trebala obraditi ta tema "bosanskog saza". To bi moralo poprimiti konture nekakve "škole bosanskog saza" gdje bi mu se konačno učvrstila njegova muzička forma i prestalo sa tim silnim šarenilima i proizvoljnostima. Bosanski saz bi morao dobiti osim

salonskog i svoj oblik kao simfonijski i koncertni instrument i prestati biti samo narodni instrument za merak i akšamlučenje. Ne radi se o tome da mu se to zabrani već da u kulturnoj razmjeni sa Evropom imamo ponuditi nešto svoje, nešto što znamo i što smo stvorili kroz vjekove. Zapitajte se samo koliko se pjesama svakog dana priozvede, a koliko ih "preživi" jednu godinu, pet, deset, pedeset... a sevdalinka ima starih po nekoliko vijekova. Od čega je ona sačinjena kad toliko živi, mora se čovjek zapitati. E pa od onoga od čega se inače umjetnost gradi: od iskrenosti, upornosti i ljubavi. Moglo bi se reći da i pjesma mora da nastaje prirodno, jer i ona zahtijeva sve ono što zahtijeva i bilo koje biće da bi se rodilo, ako će, naravno, da ima dug i kvalitetan život...

Ševak: *Šta to konkretno znači za one koji bi htjeli da nešto od toga urade, jer uvijek je bilo i onih koji su kreativni i onih koji su destruktivni i "raspoloženi" samo komercijalno?*

Hašim: To znači da moraju biti vidljivi i oni koji kulturnoj baštini doprinose tj. koji je obogaćuju, (i oni moraju biti sistemski podržavani) i oni koji bi da iz nje samo uzimaju (koje u tome niko ne sprečava). To se može vidjeti samo kroz određene strateške poslove, jer nama opasno nedostaje velikih poslova. Neko reče da su ovi naši prostori postali "zemlje voajera" i tajkuna. Ne mogu zajedno živjeti i ovce i vukovi. Kod nas ti zajedno svaku noć sjede "stranački jarani", a jedan je u izvršnoj, a drugi u zakonodavnoj vlasti i samo čuvaju jedan drugog, a "prošlost" im je uglavnom na vagi kod javnog tužioca... Ne može se za sve ovo "optuživati" nedostatak novca. Važnije je znati šta se hoće. Moramo znati da li smo za prave vrijednosti koje traju, ili smo za lažne vrijednosti koje nam se same nude... A ono što se samo nudi rijetko je kada valjalo...

razgovarao:
Sadil Mehmedović

Razgovor sa Alijom Bjelićem – penzionisanim nastavnikom, zaljubljenikom u umjetnost

I DRVO HOĆE DA MU POZNAJES DUSU

Naše društvo sa Alijom Bjelićem, nastavnikom koji je cijeli svoj radni vijek proveo u učionici, još jednom je potvrdilo da je čovjeka stvorio rad i da naš životni smisao traje do trenutka dok stvaramo... Vjerujemo da će se oni koji ga bolje poznaju iznenaditi čime se sve zanima i to veoma uspješno...

Ševak: Odakle ta potreba da se pravi Gradina – ne pitamo zašto Gradina, znamo da je svima omiljena, ali niko je ne radi ovako, nije nam ni ova pjesma čudo jer znamo da si već poodavno objavljivao, ali ovakav likovni izraz će mnogima biti novost?

Bjelić: Od samog djetinjstva Stari grad Srebrenik me opčinjavao i kako sam rastao sve više je postajao za mene simbol moga zavičaja i moga grada. Posvetio sam mu mnoge trenutke pišući pjesme o Starom Gradu, pišući priče, a zadnjih godina, otako sam već došao u penziju, javila mi se želja da ga trodimenzionalno isklešem u drvetu. Izkleda da sam u tome i uspio, gradio sam ga punih osam mjeseci, ali se s tim nisam u potpunosti zadovoljio, jer me puno interesuje istorija Starog grada, pa sam malo pogledao i u istorijske knjige i došao do nekih saznanja ko je sve tu stolovao, ko je njime vladao... Tako sam poželio da napravim bistu, poprsje bana Stjepana Kotromanića. Tako pored skulpture Gradine imam sada urađenog i bana Kotromanića.

Ševak: Šta spaja te dvije skulpture?

Bjelić: Spajaju ih prvo istorijske činjenice. Ne zna se ko je gradio Grad, ali samo saznanje da je to jedno vrijeme bio stolni grad bosanskih vladara i da su ti vladari bili branioci Bosne i njenih granica, mislim da ih to spaja...stolnost i ta odbrana od napadača sa istoka i zapada...

Ševak: Ako ih čisto likovno gledamo, onda ih spaja i materijal od ko-

jeg su izrađeni. Zatim tehnika koja nosi naive, ali i onoga što je uspjela materijalizacija – u prvom slučaju kamena, a u drugom ljudskog lika – odakle datira ta ljubav prema obradi drveta?

Bjelić: Drvo kao materijal oduvijek me je oduševljavalo i volio sam da radim skulpture i rezbarije u drvetu, jer mislim da je od svih prirodnih materijala drvo najpodatnije i najbolje se može obrađivati. Normalno, treba poznavati sve vrste drveta, osobine, jer nije orah isto što i jela, ili, recimo, javor. Treba poznavati osobine drveta, godove koji prolaze dužinom stabla, otpornost na vlagu, na sušu.

Ševak: Šta je do sada iz vaše radionice, da je tako nazovemo, proizve-

deno kad je u pitanju drvo?

Bjelić: Ja sam se prvo počeo baviti rezbarijama, prvo sam radio srednjovjekovne brodove, jedrenjake. Oni su me opčinjavali, mnoge sam i prodao i poklonio. Samo sam jedan sebi ostavio za uspomenu, to je neki američki srednjovjekovni brod, a poslije sam vidio da mogu i druge stvari raditi, kao što su, recimo, reljefi kao oblici vajarstva za koje čovjek mora imati posebne alate. Onda su me poslije interesovali i likovi ljudi, da vidim da li je moguće da radim i to s obzirom da nisam učio školu za to, jer sam sasvim druge struke. Kad sam počeo da obrađujem vidio sam da je orah kao vrsta drveta najpogodniji i, recimo, divlja kruška, pa divlja trešnja. To je vrsta drveta koja je podatna i da se

ODA STAROM GRADU

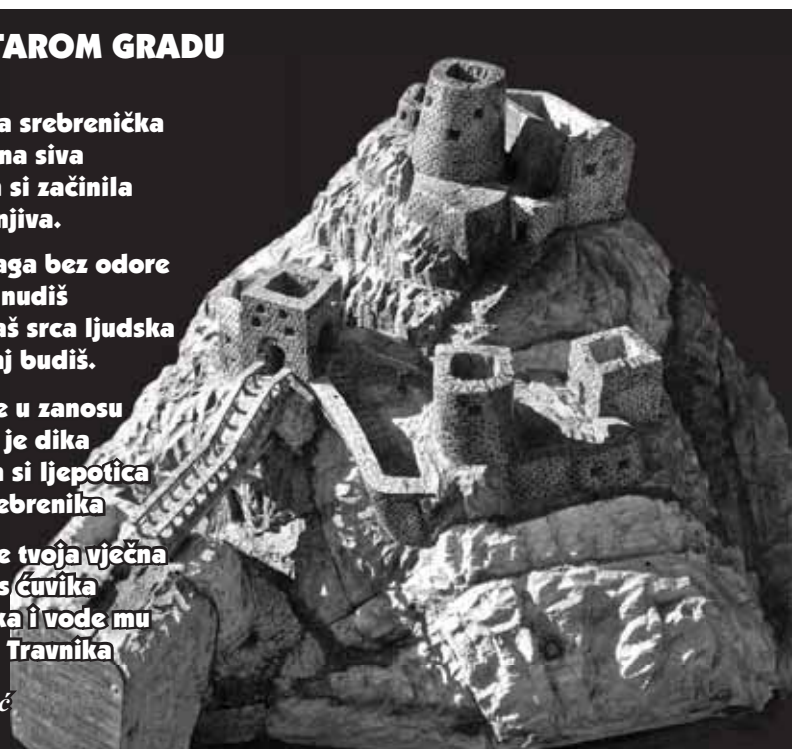
**Kulo stara srebrenička
Od kamena siva
Ljepotom si začinila
Perivoje njiva.**

**Sasvim naga bez odore
Ti se oku nudiš
Da začaraš srca ljudska
Da osjećaj budiš.**

**Gledati te u zanosu
Svakome je dika
Najljepša si ljepotica
Grada Srebrenika**

**Ljepota je tvoja vječna
Gledana s čuvika
Srebrenika i vode mu
Nema do Travnika**

Alija Bjelić

obrađivati ako mu čovjek upozna dušu. Tako sam uradio nekoliko tih skulptura od drveta. Zatim sam radio ukrasne kutije za čuvanje nakita i slično tome. Uvijek me interesovalo da sam nešto osmislim, ne kopirajući nikoga.

Ševak: *Je li bilo kakve ratne proizvodnje, za preživjeti, u vrijeme kad su mnoga tradicionalna znanja i vještine prosto izronile i učile nas kako se nekada proizvodilo i živjelo?*

Bjelić: Da, svakako. U toku rata su mnogi ljudi tražili nekakav izvor prihoda da bi biloški opstali. Ja znam da sam jednu čitavu vrbu prodao, ona mi je donijela oko hiljadu, onih starih njemačkih maraka. Vidio sam da ljudima nedostaju duhanske

kutije, tabakere; kada se počeo prodavati duhan u najlon vrećicama, onda sam došao na ideju da pravim duhanske kutije. Imao sam i jednu lijepu rusku mašinu, kako je rusi zovu „elektro-žurdanije“? uspijevao sam ih lijepo oslikati – propaliti drvo tom mašinom, zatim sam to prelazio bezbojnim lakom i dobivao jedan zanimljiv dizajn. Išle su po deset maraka i moglo se lijepo zarađivati...

Ševak: *Šta je trenutno u vašoj radionici aktuelan proizvod, možda nešto novo, ili eksperimentalno?*

Bjelić: Pored vajarstva uvijek me je interesovalo i slikarstvo, kao što me interesuje i živa riječ – pisanje, s obzirom da sam po struci jezičar. U zadnje vrijeme, u ovim penzionerskim danima, počinje me opsijedati želja za slikanjem, ali s obzirom da je kod nas teško doći do pravih slikarskih boja, uspio sam to da dobavim iz Njemačke. Riješio sam da ostatak

života posvetim i slikarstvu. Prvi pokušaji mi govore da ću, vjerovatno, i u tome uspjeti kao što sam uspio i u skulpturi.

Ševak: *Je li to znači da muzika nije u polju vašeg interesovanja?*

Bjelić: Što se tiče muzike nisam, što kažu, prirodno nadaren za muziku, ali izuzetno volim slušati muziku i obožavam našu sevdalinku, kao i instrumente koji je prate. Tako sam čitav život imao želju da uradim naš poznati instrument – saz. Međutim, nikad mi se nije ukazala prilika zbog obaveza u poslu i porodičnih obaveza, ali u ovim slobodnim penzionerskim danima i ta mi se želja polako ostvaruje. Već sam upola uspio da uradim saz iz javorovog drveta. Računam da ću ga uraditi propisno i da će imati lijep dizajn i savršenu zvučnost. Potrudicu se da bude nekakvo „remek djelo“...

Ševak: *Izgleda da vam penzionerski dani nisu nimalo dosadni i da se u vašem životu potvrđuje ona izreka da je čovjek mlad sve dok ima neispunjenih želja!*

Bjelić: Iako čovjek u penziji ima relativno dosta vremena, meni vremena nedostaje, jer ja čim dođe proljeće odlazim u pčelinjak i tada se ne bavim umjetninama, a čim dođe zima opet sam u umjetničkom stvaranju.

Ševak: *Što se tiče preporuke penzionerima, ili svojim bivšim učenicima, kako da se čovjek pripremi za penziju da bi mogao da je uspješnije savlada, ili, čak, pobijedi?*

Bjelić: Ukoliko čovjek u penzionerskim danima ima iole sreće da ga

kutija za nakit

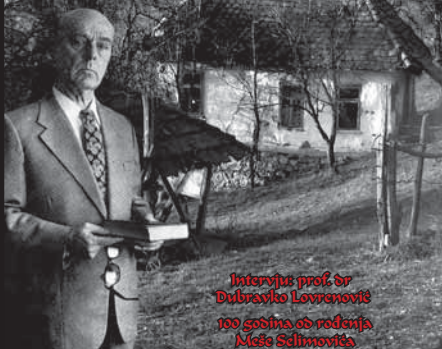
bosanski kralj Tvrtko I Kotromanić

posluži zdravlje, penzija je, što kažu, pravo vrijeme da čovjek ostvari sve svoje potajne želje koje nije uspijevao da ostvari u toku radnog vijeka. Preporučujem svim penzionerima da se ne prepuštaju nekakvoj dosadi, jer nema čovjeka koji nije za nešto nadaren, samo treba svako da procijenjen za šta ga je, što kažu, Bog stvorio i da se posveti tome, jer jedino na taj način može održavati i duhovnu i fizičku kondiciju i sebi ostvariti lijep i ugodan život. Znači, starački dani nisu za otpisivanje, već, naprotiv, uzimanje što može više da se uzme od života kako bi i posljednji dani bili čovjeku ineteresantni i zanimljivi.

Ševak: *Ima li neka preporuka mladima koji se doimaju kao neko ko je ostao bez svojih ideala, životnih vrijednosti i razmišlja najviše o odlasku s ovih prostora?*

Bjelić: Preporučio bih mladima da se nikad ne boje života, da kroče kroz život slobodno i uzdiknuta čela i da rade jer jedini smisao života je u radu. Ukoliko se toga čovjek drži, život mu može biti i lijep i zanimljiv i nije bitno u kojem periodu života čovjek živi, bitno je samo da se drži tih principa – slušati, gledati, boriti se... to je ono čega se treba čovjek držati...

677.
 rođendan
 Grada

PROJEKT RESTAURACIJE U TRI FAZE

Srebrenik, 19.1.2010. g.

Dopremijer Vlade Federacije BiH i ministar kulture i sporta Gavriilo Grahovac i Lidija Mičić, direktorica Federalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture danas su posjetili općinu Srebrenik. S općinskim načelnikom Osmanom Suljagićem i njegovim saradnicima razgovarali su o realizaciji projekta restauracije Starog grada Srebrenika, jedne od najstarijih tvrđava u BiH. Projekt restauracije i oživljavanja srednjovjekovne tvrđave na obron-

Istraživanja

Investicije na Gradu

cima planine Majevice, prema riječima načelnika Suljagića, realizirao bi se u tri faze, a u okviru prve faze koja bi trebala započeti već u ovoj godini, planirana je izgradnja pristupnog puta, parkinga i velike ljetne pozornice za održavanje kulturnih sadržaja. U drugoj fazi obavili bi se restauratorski radovi na oštećenim

dijelovima tvrđave, a u trećoj i završnoj fazi planirani su ugostiteljsko-turistički i drugi prateći sadržaji. Samo prva faza radova koštat će oko 700.000 maraka, a vrijednost druge i treće faze radova znat će se tek kad se okončaju započete aktivnosti na izradi projektne dokumentacije. U budžetu općine Srebrenik za 2010. godinu za ovu namjenu planirano je 200.000 maraka, a sa istim iznosom sredstava, prema riječima ministra Grahovca, prvu fazu ovog projekta podržat će i Ministarstvo kulture i sporta Federacije BiH. Pomoć u realizaciji ovog projekta očekuje se i od fondacije „ODRAZ“ i nevladinih organizacija, a nakon sastanka u kabinetu načelnika Suljagića, na kojem je bilo riječi i o podršci resornog federalnog ministarstva organizaciji kulturnih manifestacija na području ove općine, ministar Grahovac sa saradnicima obišao je srednjovjekovnu tvrđavu u Gornjem Srebreniku.

O.M.

Gore navedeni članak smo preuzeli jer djeluje veoma optimistično i ulijeva nadu da će se na Starom gradu uraditi nešto što već dugo očekujemo... Sa optimizmom smo obavili i razgovor sa Ibrahimom Smajlovićem (stručnim savjetnikom za planiranje, obnovu i razvoj opštine Srebrenik), koji nam je podrobno govorio o strategiji, programima, idejnom rješenju, vizijama...

Ševak: Gospodine Smajloviću, čuli smo da se oko Starog grada kuju neki planovi, da su prošli neki programi, ali da mi oko toga ne nagađamo, želja nam je da za naše čitaoce kažete šta ima novog u nastojanju Opštine da Stari grad dobije izgled kakav svi mi želimo?

Smajlović: Prvo ću nešto reći o onome što je idejna osnova o uređenju šireg kompleksa područja Starog grada Srebrenika. To je ono što nam je falilo u jednom dužem prethodnom periodu. Ovu osnovu je radio poznati nam projektant, čovjek koji je učestvovao u prvom konzerviranju grada ispred Zavoda za zaštitu spomenika BiH, a to je profesor Ferhat Mulabegović. Ta osnova je trenutno u fazi davanja stručnog mišljenja i procjene Zavoda za zaštitu spomenika. Osnova je prošla stručnu reviziju u koju su bili uključeni i naši ljudi. Poslije ocjene te komisije koju očekujemo da će dovršiti u sljedećem mjesecu on ide u sljedeće faze, a to su: izrada programa aktivnosti koju mi uklapamo u ovaj projekat integralne strategije razvoja općine Srebrenik i u kojoj će Stari

grad kao kompleks biti jedan dio u njezinom razvoju. Rok za završetak strategije je do jula ove godine. Tako ćemo mi imati razrađenu viziju razvoja tog kompleksa.

Ševak: Možete li malo bliže objasniti šta to znači?

Smajlović: To znači čitav niz konkretnih projekata u naredni niz godina. Na toj viziji radi partnerska grupa koju sačinjavaju svi zainteresovani – od privrednika, poduzetnika, ljudi iz oblasti kulture i svih socijalnih kategorija, ukupno 48 ljudi i to probranih u odnosu na svoju interesnu grupu. Radi se o jednoj metodologiji rada koja je u svijetu prihvaćena, a mi smo imali sreće da smo upali među dvadeset odabranih općina čija će strategija razvoja biti podržana. Naravno, strategija ne podrazumijeva samo Stari grad, ali mi se sada fokusiramo samo na Stari grad. Osim ovog projekta u kome učestvuje profesor Mulabegović, mi smo prošli i sa projektom „Kultura za razvoj“ koju je vodio UNDIPI (UN), gdje su još UNESKO i UNICEF, a imali smo sreće da budemo odabrani među 10 opština kojima je odo-

bren projekat koji je obuhvatio dio projekata vezan za Stari grad.

Ševak: Kažete projekata, zanima nas je li množinu tu koristite slučajno ili će na Gradu biti mnogo toga radeno, recite nam šta konkretno?

Smajlović: Prvi dio bi obuhvatio ono što je potrebno kao prateće uz Stari grad, a to su: prihvatni punkt, parkiralište, sanitarni čvorovi, prostor za okrepljenje, za prodaju suvenira, promotivno-informativni dio... Drugi dio je ljetna pozornica, ispred Starog grada koja postoji i sada ali koja mora pretrpjeti izmjene... A tu su, zatim, projekti koji uređuju sam Stari grad, njegove kule, ostali prostori koji su za rad predviđeni i oni će biti raspoređeni u pet-šest godina. Oni su u tzv. grupi podprojekata i u jednom dužem vremenu. Ali je tu važno da se jedan dio projekata realizuje što može prije, već u ovoj godini, a ostali u narednim godinama. U ovoj godini je vidljivo ono što smo mi pokrenuli i za šta su nam odobrili sredstva, a to je rekonstrukcija mosta, ali i mogućnost podizanja mosta, takođe objekat za prodaju suvenira i informativni turistički punkt. On se za sada neće ubacivati u Stari grad zbog toga što bi to bili poslovi puno većeg obima

Ferhat Mulabegović

jer bi uključivali i poslove restauracije, uređenja itd., a on se može napraviti izvan i koštaće nekih 20.000 do 22.000 KM. To je sada u fazi usvajanja i on bi se gradio u tom dijelu parkirališta... Tu bi bila i prodaj suvenira i info-turistički punkt.

Ševak: Kad ste spomenuli info-turistički punkt osjetila se namjera da se kompleks oko Starog grada napravi znatno atraktivnijim i privlačnijim za turiste, da li se za to ima stvarno kapaciteta jer trenutno se na Gradu teško uspiju sačuvati vrata i okolina od dovoza smeća, sprejeva...

Smajlović: U ovom projektu je i aktivnost koja se odnosi na obuku turističkih vodiča,

koje nismo još odabrali a planirali smo da to bude u aprilu mjesecu. Planirano je da to bude četvoro ljudi koji bi trebalo da govore engleski, da se osposobe i budu školovani zajedno sa UNDP-em u grupi turističkih vodiča za kraljevske gradove BiH. To će biti škola za turističke vodiče koji će svojim znanjem moći povezati priču o starim kraljevskim gradovima u BiH. To se radi preko centra „Kultura za razvoj” i to je već u toku realizacije. Osim ovoga projekta mi smo u Sarajevu u razgovorima sa ljudima koji se bave problemom zaštite spomenika obavili jedan razgovor i dobili njihovu dobru volju da se ovaj koncept podrži. Tu su Zavod za zaštitu spomenika, Federalno ministarstvo kulture i sporta i oni su se izjasnili da će se aktivno uključiti u ove projekte. Tu mislim i na izradu strategije za Stari grad i ovih aktivnosti koje teku.

Ševak: Spomenuli ste i suvenirnicu, je li to znači da će se tu prodavati tudi suvenir jer mi kao grad svojih nemamo?

Smajlović: Jedna od planiranih aktivnosti je i izrada suvenira sa motivima Starog grada i tu smo uključili grupe hendikepiranih, udruženja invalida, djecu sa posebnim potre koji bi to radili u posebnim radionicama. Ti suvenir bi bili prodavani na punktu na Starom gradu, ali i na jednom punktu ovdje u gradu. Ovi će projekti biti podržani i finansijski i sa opremom i samom organizacijom ovog dijela projekta. Ovdje pokušavamo i da socijalni aspekt uključimo kao što su to ove navedene kategorije. Tako će invalidi proizvoditi motive Gradine u bakrotisku, na CNC mašinama i poslije dodatim ramovima, a tu su i motivi rađeni sa sito štampom, a vjerujemo da će kracije dolaziti i same po sebi i ta se lepeza proizvoda širiti.

Ševak: Ima li se u planu Grad koristiti u edukacijskoj ulozi, jer nam se čini da nema boljeg „kabineta” za historiju, atraktivnijeg mjesta za odvesti gosta ili odglumiti predstavu?

Smajlović: Upravo sam jednu takvu zamisao htio reći, a to je i odobreno od svih škola na opštini da u ovoj godini uspostavimo redovne časove istorije za djecu koja završavaju osnovne škole, tj. da svi učenici s naše opštine prođu bar jedan čas istorije na Starom gradu. Dešava nam se da veliki broj učenika o Starom gradu gotovo ne zna ništa. Zato smo preko Sekretarijata za društvene djelatnosti uspostavili dogovor sa školama da se ti časovi istorije obave na Starom gradu. U projektu je takođe prošla i podrška postojećim manifestacijama kulture koje su vezane za određene datume, kao što

Ibrahim Smajlović

su „Dani povelje” i OGUS. Ali uz potrebu da se u te manifestacije uključi više običnog svijeta i da ih doživi kao neku vrstu „osvježenja” svakodnevnice.

Ševak: Da li se pri izradi projekata razmišlja i o tzv. samoodrživosti, jer nam se Stari grad trenutno doima kao sasvim bespomoćan da opstane – nedobog da se onoj dvojici čuvara Grada, kako ih zovemo odmila, desi da im još koja plata zakasni pa oni odu, ona bi vrata vjerujemo bila samo priča kao što je rasvijeta, dovod struje itd.?

Smajlović: Projektom predviđen i dio sredstava za izradu promotivnog materijala, od npr. veb stranice koja će biti izrađena isključivo za promociju Starog grada i redovno održavana i ažurirana, do izrade afiša, razglednica sa motivima umjetničkih djela nastalih u okviru umjetničke kolonije... Taj materijal ćemo koristiti za potrebe dolazećih grupa gdje bi afiša bila i ulaznica za Stari grad uz nekakvu simboličnu naplatu. Moramo spomenuti i jedan projekat koji nam je u fazi odobravanja pod nazivom „Prekogranična saradnja” sa Vinkovcima u cilju oplemenjivanja i jačanja kulturnih sadržaja, a koja se opet vezuje za Stari grad Srebrenik...

Ševak: „Iz vaših usta u Božije uši” gospodine Smajloviću, obećajte nam razgovor i za iduću godinu, ili makar dvije, da nas čitaoci ne bi svatili kao dio predizborne kampanje, ili da smo razgovarali uz rakiju, naravno šljivovicu „Jaranicu”!

Smajlović: Lično se radujem svakom broju Ševka i smatram da se savršeno uklapa i pomaže onome što mi kao Opština činimo. Vjerujem da će naš Grad svake godine dobivati i biti bogatiji u svojoj ponudi i doprinositi da se nekakvo stanje apatije i bezperspektivnosti polako prevazilazi...

ZA SREBRENİK SE MORA UČINITI VIŠE

Intervju sa prof. dr Dubravkom Lovrenovićem, s jednim od najpoznatijih medijavelista na južnoslavenskom prostoru... Rado se odazvao našem pozivu na razgovor i otkrio da je na Srebreniku bio za svoju dušu... Rekao nam je da Srebrenik dobiva sve važnije mjesto u naučnom interesovanju... U tu smo svrhu i razgovarali i uvidjeli da su Srebrenik i Jajce bili i ostali velelijepni gradovi koji svoju ljepotu nedovoljno afirmišu...

prof. dr Dubravko Lovrenović

Ševak: Koliko ste do sada u svom naučnom radu imali pred sobom srednjovjekovni grad Srebrenik i jeste li se kojom prilikom intenzivnije bavili njegovom prošlošću?

Lovrenović: Srebrenikom sam se najviše bavio u sklopu svojih istraživanja vezanih za moju doktorsku dizertaciju Ugarska i Bosna od 1387. do 1463. god., a i prilikom pisanja svoje knjige koja je pod nešto modificiranim naslovom objavljena 2006. godine. Naime, ovo povijesno razdoblje, krajem 14. i početkom 15. stoljeća pokazuje da je strategijska uloga Srebrenika, koliko za samu srednjovjekovnu Bosnu, toliko i za Ugarsku, imala jako veliko značenje. Odnosno, početkom

15. stoljeća, mađarska, tj. ugarska vojska, tadašnjeg ugarskog kralja Sigišmunda Luksemburškog zauzela je Srebrenik i tu organizirala jednu upravnu političku i administrativnu jedinicu, dakle, banovinu, na čijem čelu su se nalazili istaknuti ugarski velikaši. Ta politička i vojna tvorevina trebala je da služi interesima srednjovjekovnog ugarskog kraljevstva u odnosu na prodiranje Osmanlija na Balkanski poluotok...

Ševak: U čemu je za vas značaj povelje napisane u njegovom podgrađu 15.2.1333. godine? Kako je to izgledalo u to vrijeme i kako to razumjeti?

Lovrenović: Bojim se da je u slučaju BiH i cijelog njezinog društva, pogotovo zadnjih dvadesetak godina, ali i ranije, primijetan jedan izraziti diskontinuitet historijskoga pamćenja, odnosno da smo mi kao društvo i kao država, zapravo izgubili emotivnu vezu sa srednjim vijekom. S jedne strane, to se može razumjeti objektivnim historijskim zbivanjima, budući da BiH nije tokom svoje povijesti prelazila iz jedne u drugu epohu nekim logičnim slijedom, odnosno, da su se ti prijelazi iz jedne u drugu epohu, uglavnom, odvijali nasilno i vrlo često bili u okviru vanjskih intervencija. Ta činjenica uz neke druge, svakako, dovela je do pojave o kojoj sada mi razgovaramo.

Naravno, ne mislim da je u tom pogledu bitka izgubljena i ne mislim, dakle, da na realnom historijskom nasljeđu, a sad govorimo o jednoj povelji, jednom vladaru, jednom datumu, jednome gradu..., nego da upravo zbog toga treba čak i insistirati na toj vrsti povijesne, odnosno, historijske memorije, na jednoj strani, a na drugoj strani, kroz obrazovni sustav, od vrtića do univerziteta i dalje, kroz cjeloživotno obrazovanje, afirmirati historijski, politički i državotvorni značaj bosanskog srednjovjekovlja... A ovaj dio pitanja koji se tiče ustupanja teritorija Dubrovčanima... Nije to bio jedini slučaj, daleko od toga, sličnih slučajeva je bilo jako puno, pogotovo u srednjem vijeku. Prije svega, srednjovjekovna država nije bila demokratska država kako danas shvaćamo demokraciju, koja podrazumijeva multikulturalnost i neotuđiva ljudska prava. Srednji vijek je bio politički potpuno drugačije strukturiran i političku vlast u svojim rukama je imao vladar, u ovom slučaju ban i kasnije kralj i jedan uski gremi sastavljen od feudalne elite koji je zapravo donosio sve ključne političke odluke. U tom kontekstu ako se promatra prodaja jednog dijela zemlje, jedne regije, ili tome slično, iz današnje perspektive mi ne možemo, niti trebamo imati bilo kakav emotivni odnos prema jednom takvom činu. Obično studentima kažem da historičari različito tumače

povijest, povijesne događaje, ličnosti, ali ima jedan povijesni udžbenik koji vas nikada ne može iznevjeriti, a to je historijska karta. Ako bismo, dakle, pogledali historijsku kartu Evrope, u zadnjih hiljadu godina, vidjećemo da je ona više puta mijenjana, u jednom ili u drugome smjeru, da su države nastajale, nestajale, pretapale se... i da mi danas živimo u jednoj političkoj stvarnosti koja je takva kakva jeste... Ako sam na pravom tragu, a mislim da jesam, onda je taj potez bosanskog bana Stjepana II Kotromanića ispravno razumijevati u ovakvom kontekstu...

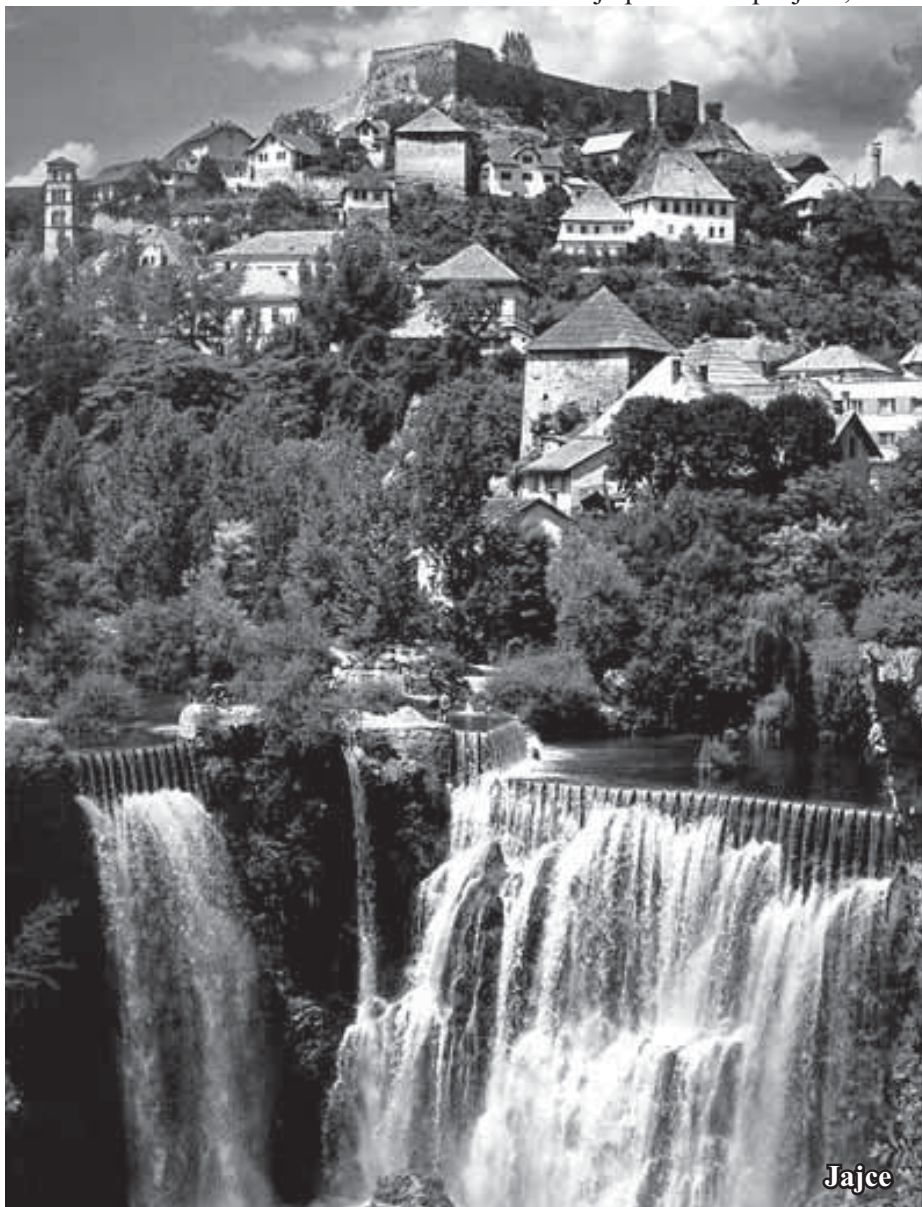
Ševak: Ako bismo slijedili prijateljski ton kojim je pisana povelja, prijateljstvo kojim ona nesvakidašnji zrači, šta to znači u tom vremenu – stvarno prijateljstvo ili samo oblik ponašanja?

Lovrenović: Srednjovjekovni dokumenti, kao i novovjekovni dokumenti, imaju određene forme, odnosno formule, i sada ako, kako ste vi dobro primijetili, u toj povelji Stjepana II Kotromanića spominje vječno prijateljstvo i da će odredbe povelje vrijedjeti do „zgorenje svijeta”... To treba razumjeti kao frazeološki rječnik jedne političke epohe. Naime, nisu to bili nikakvi primarno, u biti, nikakvi posebno dobri odnosi niti ljubav između Stjepana II Kotromanića i Dubrovčana, nego je u pitanju bio konkretan interes, 14. stoljeće, njegova četvrta decenija, kad nastaje ta povelja, je vrijeme koje je u Bosni obilježeno vrlo intenzivnim društvenim, političkim, ekonomskim i kulturnim potrebama. To je vrijeme kada u srednjovjekovnoj Bosni dolaze njemački rudari Sasi, kada se počinju otvarati rudnici, kada dubrovački i drugi mediteranski trgovci počinju intenzivno poslovati u Bosni... Zatim vrijeme kada bosanski ban počinje kovati svoje navce, što znači da je imao svoju kovnicu. Tada se, dakle, današnjim rječnikom kazano, dinamizira cijela društvena struktura srednjovjekovne Bosne koja je počivala na jednoj pojavi dobro poznatoj u cijeloj ljudskoj povijesti,

a to je potraga za profitom, za dobitkom... I ja sam duboko uvjeren da iza sve te frazeologije i svih riječi i izraza zapravo stoji potreba da se uveća profitni dobitak i da se sa samim Dubrovčanima koji su tada najvažniji poslovni partner srednjovjekovne Bosne, (sa strane bosanskoga bana kao vladara), učvrste poslovni odnosi koji su kasnije nastavljeni i vođeni do samoga kraja srednjovjekovne bosanske države...

Ševak: Oblast Usore je okrenuta Ugarskoj i sigurno je trpjela najviše uticaja i upada kojih je bilo dosta. Zanima nas teza da se Bosna sastojala od dva banata, baš kao što su joj u prvoj polovini 14. stoljeća na čelu bili dva brata Stjepan i Vladislav. Takvu tezu dokazuje Nada Klaić u svojoj knjizi „Srednjovjekovna Bosna”, šta nam o tome možete reći?

Lovrenović: S razlogom spominjete poznatu hrvatsku povjesničarku Nadu Klaić i sigurno je da je ona u svojim istraživanjima značajno rasvijetlila povijest Usore. U tom domenu mogu se spomenuti i imena Pave Anđelića ili profesora Pave Živkovića... Međutim, na svu sreću, oni koji bi se detaljnije željeli zainteresirati za povijest Usore u srednjem vijeku danas im na raspolaganju stoji nedavno objavljena izvanredna knjiga beogradske autorice Jelene Mrgić, pod naslovom „Sjeverna Bosna 13 – 16. vijek”. U toj, zaista jednoj briljantno izvedenoj studiji, prikazan je i politički i ekonomski razvoj Usore i prikazan je zapravo politički značaj, ako sam dobro shvatio vaše pitanje Usore u srednjem vijeku. Autorica je pokazala jednu vrlo značajnu činjenicu koja glasi da je bosanska vladarska dinastija Kotromanića na području Usore imala svoje porodične posjede, dakle

Jajce

Vodenice u Jajcu

svoj patrimonij. Ako je to tačno, a zaista jeste, onda zapravo i politička povijest cijele srednjovjekovne Bosne, na neki način, mora biti redefiniрана... I rekao bih, da onaj politički značaj koji je imala tzv. uža, centralna ili središnja Bosna, knjiga Jelene Mrgić pokazuje da Usora u tom pogledu, zapravo, nije zaostajala za srednjovjekovnom Bosnom... Te da je Usora, u tom smislu, predstavljala organski dio političkoga prostora srednjovjekovne Bosne... To uza sva razdoblja kada se, recimo, pod pritiskom Mađara, ili pojedine hrvatske vlastele, ili nekoga trećeg, ta veza između Bosne i Usore tanjila, ali je važno da ona, zapravo, nikada nije prestala kroz cijeli srednji vijek.

Ševak: Zanima nas vrijeme kada su dva bosanska grada bila u središtu, rekli bismo evropske pažnje, jer su predstavljali bedem od Osman-skih osvajanja, a to su Jajce i Srebrnik kao sjedište dviju banovina, zamisao ugarskog kralja Matije Korvina... Kolika i kakve vrste je tada bila veza između ova dva grada? Jesu li to nekakva dva „grada brata” u smislu njihove uvezanosti i važnosti?

Lovrenović: Sam činjenica da su Jajce i Srebrnik postali sjedištima dvije vrlo važne upravne, administrativne i vojne obrambene jedinice dovoljno govori o tim gradovima i važnosti koju su imali u cjelokupnom obrambenom sistemu srednjov-

vjekovne Ugarske. Sigurno je da su postojale veze i komunikacije između ta dva grada... Poznato je da u Srebrnik nije ali u Jajce jeste dolazio Matijaš Korvin, i to 1464. godine, kada je sudjelovao u opsadi Jajca, to je negdje od oktobra, pa do 24. decembra 1464. kada je Jajce preuzeo od Osmanlija, i od tada je Jajce do 1527. godine ostalo sjedište Jajačke banovine. To je, dakle, ono što kaže historija. Ja mislim danas, naprimjer, da bi ta dva grada, kako smo to nekada uobičavali, mogli napraviti pobratimstvo, neku vrstu institucionalnih veza između dva grada, jer uza sve ovo, o čemu govorimo, i Jajce i Srebrnik danas posjeduju dvije velebne srednjovjekovne utvrde, pa bi to moglo biti jedno solidno polazište za povezivanje i za možda sutrašnje zajedničko nastupanje u potrazi za određenim materijalnim sredstvima za obnovu, restauraciju i konzervaciju tih vrijednih spomenika kulture. Meni je poznato da se i jajačka i srebrnička tvrđava nalaze na popisu nacionalnih spomenika BiH...

Ševak: Ako se ne varamo, profesore Lovrenoviću, vi ste rođeni Jajčanin i sigurno niste ravnodušni na svoj grad tvrđavu, a vjerovatno ste, kao što smo i mi zaljubljeni u svoj Stari grad!

Lovrenović: Eto, izgleda nam je ta misija spajanja ova dva grada data, pa možemo prema našim načelnicima otići s tom idejom. Važno je da tu

postoji utemeljenje i smisao koji bi se dodatno otkrivao.

Ševak: Kako biste prokomentarisali moć i uspjeh prvog bosanskog kralja koji je za jednu baku imao Šubičku, a druga mu je bila Nemanjićka, ta da je baštineći takvo porijeklo mogao, u svoje vrijeme, otići do najsnažnijeg vladara na Balkanu. Ta moć kao da je bila „nagrada” za povezivanje tih, do tada razjedinjenih moći...

Lovrenović: S ovim pitanjem mi se dotičemo nečega što je, ustvari, politička upotreba srednjeg vijeka. Spomenuli ste primjer Tvrtka I Kotromanića, mada on nije bio jedini bosanski feudalac koji je imao takve veze. U pravu ste, zapravo, da je uvijek integracija i povezivanje među ljudima, narodima i zemljama rađalo i svojim pozitivnim historijskim plodovima. Mi koji pamtimo malo duže, sjećamo se jednog takvog historijskog razdoblja iz druge Jugoslavije. Nažalost, danas živimo u potpuno drugačijm, historijskim, političkim i društvenim okolnostima što ne znači, naravno, da upravo sada i zbog toga ne treba reaktivirati takvu vrstu političke baštine BiH. Na koncu-konca, geografski položaj BiH jeste, zapravo, takav da je kroz cijelu jezgru povijesti pripadala, kao što i danas pripada, prijelaznoj zoni evropske kulture i da je sigurno kao takva BiH, na određen način, i predodređena da bude jedan kohezivni element koji

povezuje i koji spaja...

Ševak Ovo što se dešava sa historijom kao predmetom u školi je sasvim opasno za generacije koje na takvim porukama odrastaju – Zanima nas ima li snage ili dovoljno „prijatelja” da se izradi jedan zajednički udžbenik za prostor cijele BiH?

Lovrenović: Sasvim je sigurno da je odgovor na vaše pitanje pozitivan i ja ga ponavljam ima 15 godina. Za ovih 15.-ak godina ponešto se jeste promijenilo i sasvim je sigurno da su iz nastavnoga procesa izbačeni oni rigidni udžbenici, mislim da ih se nije teško sjetiti, to su oni koji su nastajali u samome ratu ili neposredno poslije rata, koji su zagovarali ksenofobiju, etnoaparthejd, ravanšizam... U međuvremenu pojavili su se daleko bolji udžbenici i mislim da sam i sam na tom polju nešto doprinio u toku 2001. i 2002. godine, ali to nikako ne znači da je ova tematika apsolvirana. Upravo prije nekih dvadesetak dana nazvao me direktor iz jednog katoličkog školskog centra sa sličnim pitanjem o kojem mi govorimo. Ja to shvaćam kao signal potpuno sazrele svijesti kod naših kolega, dakle historičara, koji u praksi, u razredu, djecu trebaju da podučavaju i mislim da je to jedan prvi korak u mišljenju nečega za šta smo svi zainteresirani. Duboko sam uvjeren da će se danas 99% historičara, počevši od nastavnika, preko srednjoškolskih do univerzitetskih profesora, složiti oko pravljenja jednog sasvim novog udžbenika historije za našu djecu na svim uzrastima i ja zapravo mislim da u tom smislu nema nikakvih prepreka koje bi svima nama ili pojedinačno, mogle služiti kao izlika za nečinjenje. Uvjeren sam da se ni politika, niti bilo ko drugi, ne može postaviti kao neka nepremostiva prepreka, nego bih rekao da se mi kao historičari trebamo bolje organizirati, da se trebamo češće sastajati, donositi određene odluke iza kojih ćemo stati i našoj djeci podariti jedan potpuno novi udžbenik iz historije, koji će ih učiti kroz prošlost kako da postanu

bolji ljudi i sebi i onima oko sebe...

Ševak: Jeste li bili na srednjevjekovnom Srebrniku i kakvi su vaši utisci?

Lovrenović: Kako da ne! Bilo je to, mislim 2004. godine, kada sam predavao na Filozofskom fakultetu u Tuzli... onako sam dolazio za svoju dušu... Tada mi se, bez moje volje, vrtio film o događajima koji su protutnjali Srebrnikom, o vladarima, značajnim historijskim ličnostima, o dubrovačkim graditeljima koji su tu dolazili i koji su ostavili svoj trag u današnjem Srebrniku...

Ševak: Koliko vam se naš grad čini vrijednim u smislu njegovog položaja, izgleda, šansi i pozicije na nekakvim rang-listama, zaštite UNESCO-a, ili čega već?

Lovrenović: Priznali ste da ste lokalista što moram i ja za sebe reći, ja se isto tako zanosim svojim gradom... Ali Srebrnik svojom monumentalnošću, misleći na utvrdu, njegovu ljepotu, poziciju u prostoru... sasvim sigurno

pripada u red jednih od najljepših srednjevjekovnih tvrđava u današnjoj BiH. Vjerujem i to da je takvo jedno nasljeđe izazov za umjetnike i ljude od kulture, a isto tako je sigurno je da u tom smislu i lokalna zajednica i vladin sektor trebaju i moraju učiniti više...

Ševak: Pošto ste član Komisije za zaštitu spomenika ne mogu da vas ne upitam, kao za nekog najrođenijeg – ima li Srebrnika na tim listama i kako stoji, na kojem i kakvom mjestu?

Lovrenović: Srebrnik je proglašen nacionalnim spomenikom, on uživa režim najviše zaštite, koji u BiH pripada kategoriji najvrjednijih spomenika kulture i već sama ta pozicija omogućuje ljudima koji se brinu o Srebrniku, tu su, ipak, prvi stanovnici, zatim, naravno, oni iz službe zaštite na različitim nivoima, da u Srebrnik investiraju i ulažu puno više nego do sada...

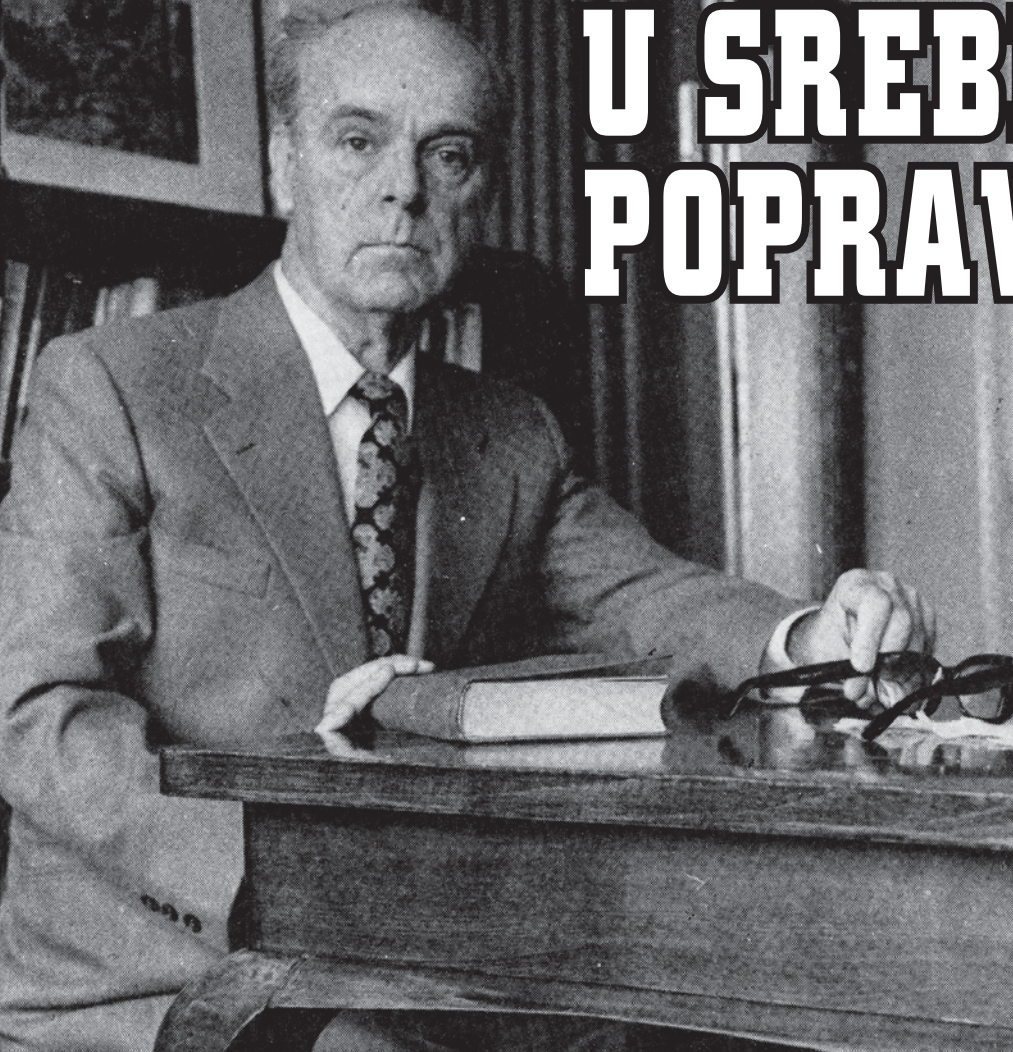
Razgovarao:
Sadil Mehmedović

Jajce i Srebrenik

Povodom 100 godina od rođenja Meše Selimovića

NADAM SE DA ĆU SE U SREBRNIKU POPRAVITI

Prije 66 godina u Gornjem Srebrniku je boravio jedan od najvećih južnoslavenskih književnika Meša Selimović. Te 1944. godine, on je bio politički komesar Tuzlanskog partizanskog odreda i za naše čitaoce donosimo Izvještaj poslije neuspjelog pokušaja oslobađanja Tuzle. Zanimalo nas je da li je njegov boravak na ovom kraju ostavio traga u njegovom književnom stvaranju...

Izvesno vrijeme Meša Selimović je proveo u selu Crveno Brdo na opštini Srebrnik. Seljanima je ostao u sjećanju kao čovjek koji se radi šetnje često penjao na Orlovaču, brdo poviše sela, s kojeg se daleko vidi, i koje i običnog čovjeka baca u meditaciju. Zanimalo nas je da li je nešto od tih meditacija po Crvenom brdu ostavilo traga u njegovom književnom djelu. Učinilo nam se da smo čitajući jednu njegovu pripovijetku na dobrom tragu, evo kako... Najbliže selo koje se vidi sa Orlovače je srpska Jasenica, selo koje je bilo i ostalo primjerom kako se živi u slozi sa svojim „komšijama“. O tome Selimović govori u svojoj pripovijeci „Šest jasičkih vojvoda“ na veoma zanimljiv način. U toj pripovijeci se Jaseničani sami obračunavaju sa

četničkim vojvodama koji hoće da ih gurnu u rat protiv Muslimana u Crvenom Brdu. Oni to nikako ne želeći, izabiraju svoj način da se spase od rata, a to je da nadese da vojvode umjesto njih stradaju. Tako su svih šest vojvoda koji su postavljeni i „obrađeni“ od vojvode Kerovića da odmah otpočnu rat, sasvim misteriozno nestajali a da niko nije sumnjao u njihovu smrt. To je bila seljačka domišljatost kojoj se čovjek mora diviti jer se radilo o spašavanju zajedničkog života na koji su bili upućeni. Zanimljiv je kraj pripovijetke gdje seljani ne vjerujući u rat kao rješenje ljudskih problema, ne uvažavaju čak ni ono oduševljenje revolucijom koje će nastupiti na kraju rata. Oni sasvim ostaju njegovi protivnici baš kao što su to bili i u cijelom toku rata.

Našim čitaocima ovu pripovijetku, (iz zbirke „Djevojka crvene kose“), toplo preporučujemo, jer na najbolji način prikazuje ono što Mešu Selimovića čini velikim piscem, a to je da ni temi rata nije pristupao kao većina književnika koja je pisala o ratu, zanemarujući umjetničke i prvenstveno estetske zahtjeve na uštrb ideoloških. Nije podnosio ništa gdje se zanemario čovjek koji mu je bio i ostao mjera svemu. Zato nam se i period u kojem je bio nadomak Starom gradu čini kao dan kad upoznate nekoga ko će vam biti i ostati dobar prijatelj. Tako nam se i ovih 66 godina koje nas dijele od Meše Selimovića, kada je našoj „Tvrđavi“ bio fizički najbliži, čini kao podsjećanje koje nas obavezuje da se preispitamo da li smo u svom duhovnom odrastanju slijedili put ljubavi prema čovjeku. Put na kojem je, veliki pisac, bio toliko opijen čovjekoljubljem da je svojim protivnicima govorio: „Učinite mi sve što možete!“

Preuzeto iz knjige "Tuzlanski partizanski odred",
Izdavač: IGTRG-Univerzal Tuzla, 1988. godine

Izveštaj koji Meša Selimović šalje februara mjeseca 1944. godine Vladi Popoviću, političkom komesaru 3. korpusa NOVJ:

Druže Ulado,

Po prvom kuriru šaljem ti izvještaj kako si naredio. Drug Omer je u Gradačcu na zboru, ali je pročitao ovaj izvještaj. Ja nisam mogao otići, jer sam bolestan, prehladen sam, a vratila mi se i stara bolest srca. Ali nadam se da ću se u Srebreniku popraviti.

Odred se još nije maknuo iz Srebrenika, jer imamo nevjerojatno mnogo bolesnih drugova, ogromna većina leži, najviše od ozelblina, prehlade, premorenosti i zapaljenja pluća.

Iz XVI - Muslimanske brigade došlo nam je 17 drugova bez oružja. Oni su iz razbijenog III bataljona i od Ukovija do Srebrenika došli u manjim grupama. Iza Dobruje Nijemci uhvatili 5. Kažu da ih je došlo u ovaj kraj 30-40. Mi ćemo ih prikupiti pa će biti uz nas dok nam ne javiš šta ćemo s njima. - Za ostale bataljone i za VI brigadu ne znaju, samo kažu da je bila strahovita borba.

Stanje u ovom kraju je dobro. Do juče su bili neprijateljski topovi na Ratišu, ali juče su odvučeni. Manje patrola dolazile su u najbliža sela (20-30 domobrana s 1-2 Nijemca), ali mi nismo mogli da im pravimo zasjede. Obavijestili smo o tome Ujvodane, ali izgleda da se neprijatelj potpuno povlači s ovog sektora. Zeleni žele da pregovaraju, počeli su da donose i puške, ali su ih o tome omeli neprijateljski upadi. Sad ćemo to podgrijati.

Inače iz Tuzle javljaju da Nijemci odlaze, da se kupe prilozima za postradale i ranjene domobrane prilikom našeg napada na Tuzlu, a bunkeri se utvrđuju. Uvjereni su svi da ćemo opet napasti.

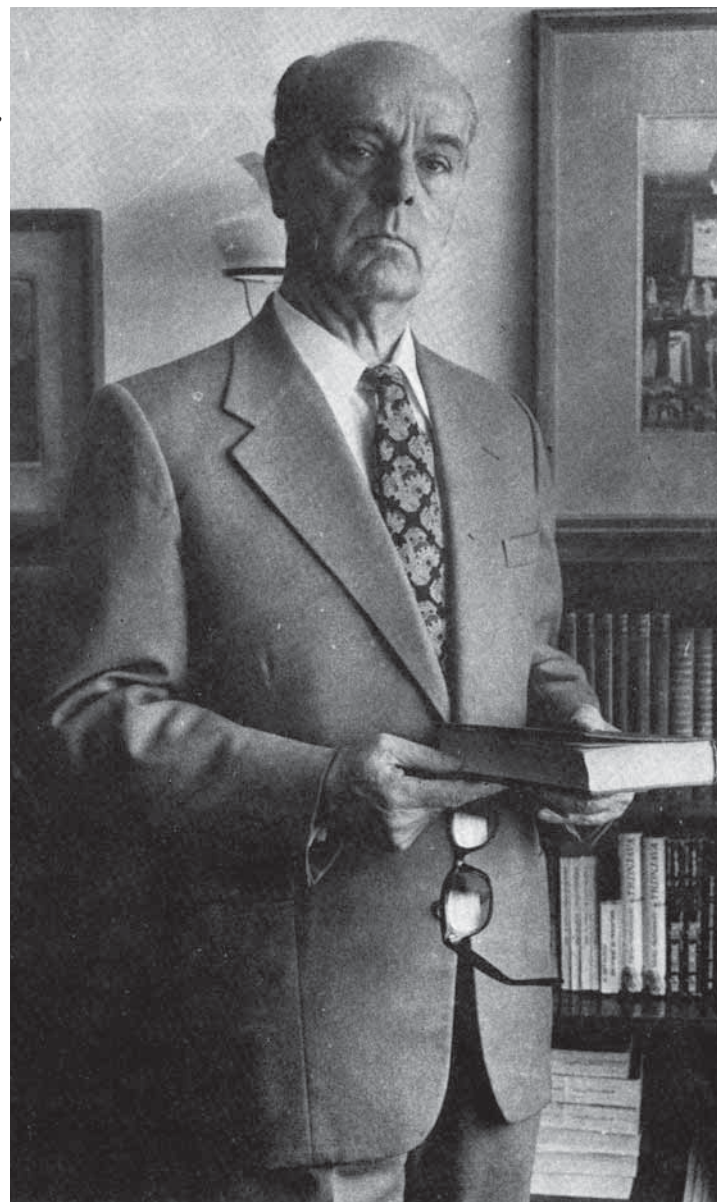
Drug komadant Omer pita da li smije prišiti majorske znake!

Drugovski te pozdravlja
Meša Selimović

Inače, Meša Selimović u svojim Sjećanjima spominje Srebrnik, tačnije Crveno Brdo, kao mjesto gdje je prešao na slobodnu teritoriju:

"Poslije dugog odlaganja, negdje tokom marta, dobili smo naređenje da krenemo na Majevicu, tačno određenog dana... S oficirima u uniformi i pod oružjem bili smo dr Ethem Čamo i ja, u civilnim odijelima. Podno sela Crveno Brdo u Srebreniku, gdje je, preko rječice, počinjala ničija zemlja a zapravo partizanska teritorija, održali smo manifestacioni miting, pucajući iz pušaka (mislim da su govorili Ethem Čamo i Omer Gluhić) i pregazili rječicu..."

M. Selimović "Sjećanja"

Može li se Divoševo evanđelje vezati za srednjovjekovni grad Srebrenik

POSTOJBINA I ROD DIVOŠA TIHORADIĆA

dr Pavao Anđelić (1920-1985)

Dr Pavao Anđelić, arheolog i historičar, prepoznatljiv je autoritet u više oblasti izučavanja srednjovjekovne Bosne, arheologije, sfragistike, diplomatike, topografije, političke i kulturne historije...

Ime Divoša Tihoradića dobilo je, zadnjih 10-12 godina, veliki publicitet, posebno u krugovima historičara umjetnosti, jezika i pisma. O samom Divošu, naručiocu i korisniku Evanđelja, dosadašnje informacije su oskudne i u velikoj mjeri pogrešne.

Napor da se nešto više sazna o naručiocu i korisniku jednog umjetničkog djela ili uopće objekta iz domene kulture opravdan je iz više razloga. Prije svega, mi na taj način dobivamo uvid u osobnu kulturu samog naručioca, a posredno, saznajemo nešto i o kulturnim karakteristikama sredine iz koje je on potekao. Da bi došao u posjed određenog djela, naručilac mora znati što hoće, gdje će naći odgovarajuće umjetnike-izvođače, a nakon toga treba znati postaviti i svoje specifične zahtjeve. Samo djelo mora biti razumljivo i za okolinu korisnika, jer ima za cilj da svojim umjetničkim kvalitetima podiže ugled svoga vlasnika. Na taj način svako umjetničko

djelo u sebi nosi karakteristike sredine koja ga naručuje i koristi. Stoga, u pomanjkanju drugih - konkretnih dokumenata, i ova indirektna svjedočanstva o kulturnoj fizionomiji pojedinih društvenih cjelina, dobiva na svojoj vrijednosti.

Ove napomene bile su potrebne zbog toga što je naše dosadašnje poznavanje kulturnih prilika u predjelima gdje je Divoševo evanđelje upotrebljavano veoma oskudno. Osnovni matični podaci o Divoševu evanđelju su ovi: pronađeno je 1960. godine u crkvi sv. Nikole u selu Podvrhu kod Bijelog Polja (SR Crna Gora). Rukopis bez korica, bez početka i kraja pisan je na pergameni vel. 16,5 XX 22,5 cm. Tekst je pisan tamnosmeđim mastilom, a za početke glava i natpise u marginama upotrijebljena je crvena boja.

Nitko od autora koji su do sada govorili o naručiocu i korisniku, Divošu Tihoradiću, nije posebno govorio o njegovu podrijetlu. Svi su oni, naime, po nekoj inerciji, podlegli pogrešnoj interpretaciji jednog mjesta u povelji bana Stjepana II iz 1322. godine, pa Divoša tretirali kao vlastelina iz Završja, u jugozapadnoj Bosni. Prema tako određenom podrijetlu naručioca i korisnika Evanđelja stvarani su i zaključci o kulturnim zonama, sferama stilskih utjecaja i sl.

Kada je riječ o pokušaju da se utvrdi kulturna sredina u kojoj je nastalo ovo djelo, onda treba upozoriti da se do sada vodilo računa o: mjestu nalaza (okolina Bijeloga Polja), podrijetlu i školi slikara iluminacija (Kotor?), te podrijetlu naručitelja i korisnika (Završje u zapadnoj Bosni?). I letimičan pogled na ove »oslonce« koji su se u prvi mah nametnuli, pokazuje njihove slabe strane: Završje ulazi u sastav bosan-

ske države tek u vrijeme kada je Divoš Tihoradić kao odrastao čovjek stupio na političku scenu; od jednog Kotoranina očekivale bi se drugačije slike; Bijelo Polje u vrijeme nastanka rukopisa još nije bilo pripalo Bosni.

Jedna od ovdje nabačenih kontroverzija može se pouzdano otkloniti: pravo podrijetlo i postojbinu Divoša Tihoradića moguće je sasvim jasno odrediti. Jedanput utvrđena uža sredina iz koje potječe naručilac i korisnik Evanđelja, omogućit će da se adekvatni je utvrde jezičke, umjetničke i uopće kulturne karakteristike djela.

Dokumenat, na kome se temelji mišljenje o Završju kao postojbini Divoša Tihoradića, u stvari je povelja bosanskog bana Stjepana II Kotromanića iz 1332. g., kojom se uređuje širok krug odnosa između Bosne i dubrovačke republike. Kao svjedoci, na povelji su navedena imena dvadesetorice bosanskih velikaša, ovim redom: župan Krkša, veliki vojvoda Vladisav Galešić, Vokosav Tepčić, Radosav Hlapenović, Stepko Radosalić, Miloš Vuokasić, Stepan Družčić, Budisav Gojsalić, Vladisav Voukasić, Mioten Draživojević, Pribisav Milobrtić, a od Završja župan Ivahan Pribilović, Vlatko Dobrovojević, čeonik Hlap, Ivan Budisalić, Divoš Tihoradović, Goisav Vojsilović, Branoš Čepnjić, knez Pavao Hrvatinić, Stanac Vojsalić. Kratka analiza ove povelje pokazat će da u njoj nema nikakva oslonca na temelju kojega bi se Završje odredilo kao postojbina Divoša Tihoradića.

Kao što se vidi, iz spiska titule, odnosno funkcije, navedene su samo za petoricu svjedoka, i to bez nekoga vidljivog razloga ili reda. Podrijetlo, odnosno kraj koji pojedini velikaš zastupa, spomenut je samo uz jedno ime: »a od

Završja župan Ivahan Pribilović«. - On je po redu dvanaesti. Iz nekog, teško razumljivog razloga, netko od ranijih povjesničara svrstao je u »vlastelu od Završja« sve one velikaše koji su opisani poslije Pribilovića, pa se tako odjednom pojavilo 9 velikaša, članova državnog vlasteoskog vijeća, iz jedne relativno male oblasti Završja.

Već na prvi pogled se vidi, da oznaka zastupanja određenog teritorija ovdje nije dosljedno sprovedena: ni za jednog drugog velikaša nije navedeno koju oblast zastupa, a za ovu vrstu bosanskih isprava - međunarodne ugovore - to nikada nije ni bilo obavezno.

Kada se zna da su svjedoci povelja isključivo velikaši, baruni (barones), čiji rodovi uporno čuvaju svoje pravo sudjelovanja u bosanskom državnom vijeću, i da velike oblasti - zemlje, kao što su Donji Krajevi, Usora, Humska zemlja, redovno zastupaju samo po dvojica predstavnika, onda se vidi da praktično u Završju toliko velikaša ni u kojem slučaju nije moglo biti.

U spisku od 9 velikaša, koji su, zajedno sa Divošem Tihoradićem, pogrešno svrstani u vlastelu od Završja, ima ih barem četvorica, čiju postojbinu znamo iz drugih izvora. Tako je Vlatko Dobro-vojević, vjerojatno iz istog roda kao i Tvrtkov knez Vlaj Dobrovojević, čije podrijetlo treba tražiti u istočnoj Bosni, na granici prema Srbiji; 7 za čelnika Hlapa znamo da je iz Soli; 8 Branoš Cernjić je iz Usore; 9 Pavao Hrvatinić je iz Donjih Krajeva. 10 Zašto bi onda i za Divoša važila oznaka »a od Završja«?

Sada nešto više o samom Divošu Tihoradiću.

Istina je da o njemu postoje samo dva pisana podatka, ali o njegovu rodu i potomcima može se saznati mnogo više.

O Divoševu ocu Tihoradu znamo samo da je postojao, i da je umro prije 1326-1329. g.

Njegovi sinovi su:

1. Vitan Tihoradić. On je pristav na povelji bana Stjepana II iz 1326-1329, 12 zatim kao svjedok "od Usore", sa titulom kneza na povelji iz 1329, te ponovo svjedok na povelji iz 1333. Značajno je da je ova zadnja povelja izdata Pod Srebrnikom u Usori.

2. Divoš Tihoradić, je bez oznake titule, funkcije i podrijetla svjedok na povelji iz 1332, te pristav (opet bez oznake titule), na povelji iz 1333. Ova druga povelja je za podrijetlo Tihoradića značajna zbog toga, što su od 6 svjedoka i 3 pristava - samo trojica iz Gornje (»prave«) Bosne, jedan je pristav Dubrovčanin, a od dva pristava i 3 svjedoka su: dva iz Soli (Radoslav i Ščitko Hlapović), jedan iz Trebotića u Podrinju (Tvrtko Ivahnić), a dva, kako ćemo kasnije vidjeti, iz Usore. Logičan je zaključak da su, uz bana u Usori, bili, osim uže pratnje, i velikaši iz oblasti koju je obilazio.

Divoš je ostavio trojicu sinova, koji su

Dubrovniku iz 1367. u Tvrtkovoj povelji Stjepanu Rajkoviću iz 1373., Sladoje je također svjedok od Usore, ali sa titulom kneza. (Ovu »degradaciju« nije moguće objasniti, ali se treba podsjetiti da je povelja do nas doprla u mnogo kasnijem prijepisu sa mnogo grešaka.)

3. Dobroslav Divošević, je, kako izgleda, bio najmlađi a spominje se kao svjedok od Usore na poveljama iz 1380. i 1392. g.

Bez oznake oblasti koju zastupa, Dobroslav je svjedok na još dvije Dabišine povelje (1392. i 1393).

Divoševe descendent ne možemo sasvim pouzdano dalje pratiti. Ipak treba voditi računa da bi Milošev sin mogao biti onaj Mikac Milošević koji je, zajedno sa dvojicom Zlatonosovića, bio zarobljen u Kosovskoj bici, i o kojemu su se, na zahtjev rodbine, Dubrovčani propitivali u Carigradu 1403. g. - Isto tako treba pomišljati, da je Divošev potomak onaj knez Pribić (Milošević), koji se spominje na poveljama Tvrtka II. Po ovome se Pribiću (Miloševiću) još u prvo doba turske uprave zvala jedna nahija u donjem porječju rijeke Krivaje (Pribić ili Kamenica, odnosno Pribićeva Kamenica).

Potomci Divoševa, vjerojatno starijeg, brata Vitana, bili su također brojni i politički vrlo aktivni.

Jedini poznati Vitanov sin je Tihčin.

vrlo aktivno učestvovali u političkom životu Bosne, za vladanja bana i kralja Tvrtka. To su:

1. Miloš Divošević, spomenut samo jedanput, kao knez 1357. g.

2. Sladoje Divošević, koji u istoj povelji (1357) nosi titulu kneza, ali je uz to navedeno da je on Milošev brat. God. 1366. on je već tepčija i svjedok od Usore, isto kao i na povelji

On je u latinskoj povelji bana Stjepana iz 1345. spomenut kao Tichcinus, filius Vitani, a na Tvrtkovoj povelji iz 1367, on je svjedok od Usore sa titulom kneza.

Tihčinov sin je Juraj Tihčinović. On je spomenut kao svjedok samo na jednoj Dabišinoj povelji iz 1392. godine, i to sa titulom župana. 31 Treba napomenuti da je ovo jedini podatak o jednom

županu iz roda Tihoradića-Divoševića-Tihčinovića. Ipak mi se čini da je upravo ovaj podatak dragocjen, jer on svjedoči da se radi o starom velikaškom rodu u kojemu je županska čast već davno bila nasljedna.

Sa Jurjem Tihčinovićem se, prividno, prekida mogućnost praćenja ovoga roda. Ipak je i prezime Tihčinović negdje živjelo, jer se na dvije povelje Stjepana Tomaševića pojavljuje i vojvoda Vukić Tihčinović. Radi neobičnog imena (odnosno prezimena) i, posebno, zbog snažnog faktora nasljeđivanja u velikaškim rodovima, mislim da ne treba sumnjati u rodbinske veze između Jurja i Vukića Tihčinovića.

Međutim, jedan slučajno zapažen podatak dozvoljava da se potomci Jurja Tihčinovića prate i nešto bliže, samo pod drugim imenom. Na Ostojinoj (latinskoj) povelji Mlečanima iz 1404. godine među 5 svjedoka naveden je i »vojvoda Vachomir Jurievich«. (Vukomir Jurjević).³³ Jedini Vukmir sa titulom vojvode, među tadašnjim bosanskim velikašima, je dobro poznati Vukmir Zlatonosović. Za Jurja Tihčinovića, osim prezimena (Jurjević), osobito ga snažno veže oblast koju drži Usora. S druge strane, nema nikakvih indicija koji bi ukazivali da je nekim nasilnim putem (koji je u to doba bio jedino moguć!) likvidiran razgranati stari velikaški rod Tihoradića-Divoševića-Tihčinovića, i doveden na tako istaknut položaj neki drugi nepoznati rod. Mi ne znamo zašto su Vukmir, Vukašin i bar još jedan njihov brat, dobili nadimak Zlatonosovići. Možda je to neko nasljedstvo od njihova oca, a možda

je bilo karakteristično samo za njih (jer su možda od djetinjstva nosili neke haljine izvezene ili ukrašene zlatom?).

U svakom slučaju, može se tvrditi, da Zlatonosovići, najmoćniji usorski velikaši u prve tri decenije XV stoljeća, nisu nikakvi skorojevići ili uljezi u Usori, što znači da se moraju vezati s rodom koji se u ranijim izvorima javlja pod drugim imenom. Nije dan drugi rod nema uvjeta za takvu identifikaciju.

Ako Zlatonosoviće smatramo potomcima (sinovima) Jurja Tihčinovića, onda kratki podaci o njima izgledaju ovako:

1. Zlatonosović Vukašin, kao knez, svjedok je na dvjema poveljama iz 1399. Za njega se iz drugih izvora zna da je oko 1424. g., poslije smrti brata Vukmira, dobio titulu vojvode i da je umro oko 1430. g. Zanimljivo je da u obje citirane povelje dolazi pod punim imenom i prezimenom (Vukašin Zlatonosović).

2. Vukmir Zlatonosović je već 1400. godine vojvoda (i svjedok od Usore), a kao vojvoda svjedok je i na poveljama iz 1420. i 1421. g. Već je spomenuto da se on na Ostojinoj povelji Mlečanima zove Vukmir Jurjević, dok je u ostale dvije listine naveden kao vojvoda Vukmir. U drugim izvorima (mahom iz dubrovačkog arhiva) redovno je navedeno i prezime Zlatonosović.

3. Vladj Zlatonosović je poznat samo po jednom arhivskom podatku. On je zapao u tursko zarobljeništvo, a kada se 1403. g. bilo pročulo da bi mogao biti živ, rodbina ga je (vjerojatno braća

Vukašin i Vukmir) pokušavala tražiti preko dubrovačkih veza u Carigradu.

4. Štipan Zlatonosović je doživio istu sudbinu kao i Vladj.

U nekim dubrovačkim izvorima spomenut je i neki Vuk Zlatonosović (1422. i 1425. g.). Iz smisla izvora ne može se zaključiti da li je to posebna osoba, ili je to, što je vjerojatnije, varijanta imena Vukašin.

Braća Vukašin i Vukmir Zlatonosović istaknute su figure bosanskog političkog života u prve tri decenije XV stoljeća. Njihova moć, po rang-listi velikaških rodova toga vremena, svrstava ih na visoko mjesto, odmah poslije Hrvatinića, Kosaca i Pavlovića. Ako promatramo i čitave rodove u historijskom razvitku, opet im pripada isto mjesto. A po starini, dugotrajnosti i razgranatosti Tihoradići-Divoševići-Tihčinovići-Zlatonosovići stoje čak ispred Kosača i Pavlovića. (Ima indicija da istom rodu pripadaju Dinjičići i još neki drugi.)

Značajno je da se Vukmir i Vukašin normalno uklapaju u redoslijed usorskih vojvoda, koji se gotovo bez prekida može pratiti više od jednog stoljeća.

Uži matični zavičaj ovog roda, u okviru prostrane i proširene usorske oblasti (ili Usore zemlje), nije moguće pouzdano utvrditi. Najstarija poznata generacija (Vitan i Divoš) vezana je za Srebrnik. Ako ovaj grad smatramo najvažnijim vojno-političkim centrom Usore (zašto ima dosta razloga), onda je opravdano pomišljati, da je vodeći ogranak roda i trajno bio vezan za Srebrnik. Inače, posjedi Zlatonosovića su svakako dopirali do Drine na istoku, a vjerojatno i do porječja donje Bosne na zapadu.

Kao što se vidi, vrlo široka i dinamična politička aktivnost roda Tihoradića, koju smo pratili u pojedinim, najizrazitijim manifestacijama (funkcije i učešće u radu centralnog državnog aparata), kroz gotovo 150 godina, usko povezuje Usoru sa Bosnom. Sada se može tvrditi da je i u sferi kulturnog života Usora bila snažno integrirana u bosanski kulturni krug. Ova fakta su značajna zbog toga što su česte intervencije ugarsko-hrvatskih kraljeva u ovim krajevima, kod nekih naših povjesničara stvorila utisak, kako je Usora sasvim labavo bila povezana sa ostalom Bosnom.

Šta o idejnom rješenju za Stari grad misle mještani Gornjeg Srebrenika

IDEJNO (ZG)RJEŠENJE

Evo šta nam je Mustafa Čizmić u svom solilokviju ispričao povodom idejnog rješenja za Stari grad. Težinu njegovoj priči daju decenije dobrovoljnog rada utrošene na Šehitlucima, oko Starog grada, po selu...

Nisu Kotromanići do grada dolazili helikopterom

Ovi koji to planiraju izgleda i ne znaju koliko putova vodi do Gradine. Oni haman misle da su Kotromanići u Grad dolazili helikopterom... Do Grada i oko Grada postoji mreža putova samo što gospoda ne čuje moja zapomaganja da se dođe sa službama i ono što pripada Gradu izbilježi, a oni koji su šta uzurpirali da vrata. Putove treba napraviti kulturno, za pametan svijet, a nije pod seljački, valjalo-nevaljalo. Taj put koji je planiran da ide od mjesta planiranog za čitaonicu se ne isplati.. To je posao u nepovrat, okreni nako, to je za uhelaćit ono što je bogomdano. U čitaonici bi se mogla napraviti i koja soba za spavanje i sve to što treba za Gradinu. Već nekome to ne sjeda oko izgradnje čitaonice i on to hoće da sruši. A sve ono što Gradini treba ona je davno imala, ali je to poslije uzurpirano... Jer veliki pojas oko Gradine je vakufsko zemljište

Osman Husejnović – jedan od aktivista MZ Gornji Srebrenik, čovjek koji pokušava svoj dugogodišnji život u Evropi, bar u dijelu njezine urednosti, prenijeti u zavičaj. Evo šta nam je rekao za Idejno rješenje prostora oko Starog grada:

Mora biti dogovora

Sve to što se planira je za pozdraviti, ali mora biti u dogovoru sa mještanima Mjesne zajednica Gornji Srebrenik. Nisam čuo da je i jedan projekat uspio bez jasnog i čistog dogovora njegovih učesnika. Mi smo čuli da se parkiralište hoće graditi na prostoru mjesnog doma za koji posjedujemo građevinsku dozvolu i sve priključke. Radove smo počeli još 1985. godine i tu je ozidan i jedan sprat. Shvatili smo da se to sada hoće porušiti i tu napraviti park-placeve, koji bi trebali donijeti dobro nama mještanima.

U velikom smo zaostatku

Mi to ne možemo prihvatiti jer toliko nam toga fali da smo u velikom zaostatku za ostalim mjesnim zajednicama i mnogo manjim od nas. Vjerujemo da se u stanju sagraditi taj naš dom u kojem bi bile smještene prostorije ambulante, mjesnog ureda, otkupne stanice mlijeka, soba za spavanje, a naravno i parkirališta ili još nešto što treba Starom gradu. Svjesni smo da naš Stari grad nije samo biljeg Srebrenika već jedan među odabranim biljezima Bosne i Hercegovine. Obraćamo se našim čitaocima i široj javnosti da se sredstva koja se planiraju utrošiti na Starom gradu ne pokriju sa par radnika s kosijerima i mistrijama koji će uraditi neki bezvrijedni posao a glavčina novca otići nekim drugim kanalima.

koje je uvakufio Šejh Sinan. Ne treba nama starijim objašnjavati šta bude s onim koji „čopaju” vakuf. Neki misle da se mogu praviti veći nego što jesu, i tražiti više nego što im treba. Valjda ne trebamo nikom objašnjavati ko smo i šta smo – svako od nas ostavi svoj trag.

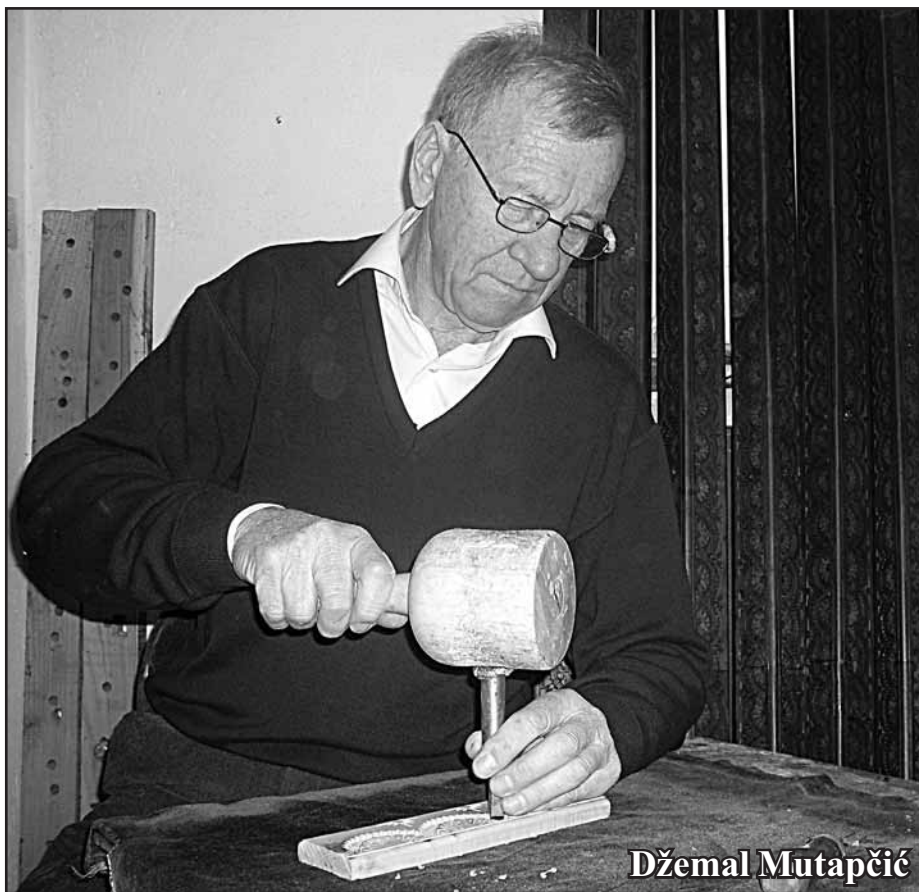
Nema tu domaćina

Smeta mi što nikog tu nema domaćina, dobronamjerna i, ono, što ja kažem, kulturna. Eto, ja sam potrošio svojih 530 KM gradeći onaj put ispod Šehitluka prema Čojluku, a sad su na njemu iskopali rupe da se ne može prolaziti. Niko to neće da vidi. Dolazila su mi dva geometra, ali nisu sa spravama, već samo da vide, a ja mislim, džaba je nama gledati, valja to spravama sve premjeriti i iskolićati pa da se vidi ko šta radi – ko daje, a ko uzima.

Zvaću Mirzu i Marka

Došlo mi je da zovem Mirzu Ibrahimpasića i Marka Vešovića, jer meni je Mirza reko pomoć što god mi treba... A on nek se u Sarajevu nakašlje vamo je „zemljotres”... a i Marko kad je bio reko je „nemoj da se ustručavaš da šta tražiš što se tiče ovog Grada kojeg nema nigdje vakog”...

PEŠKUNCI, "RUŽE" i "BAKLAVE"

Džemal Mutapčić

Naša posjeta Džemalu Mutapčiću, diplomiranom inženjeru voćarstva i vinogradarstva, bila je s ciljem da neko od mladih poželi da se bavi ovim starim i nekada veoma čestim i rasprostranjenim zanatom u BiH.

Ševak: Za početak našeg razgovora recite nam kako se to desilo da zavolite rezbariju, gdje vam to oči na rezbariji ostaše kao što to obično biva?

Mutapčić: To mi se uvijek dešavalo kad sam posmatrao te rezbarske radove, a posebno su mi oči ostajale po sajmovima, gdje se to izlagalo, ili kad bih otišao u Gradačac na kulu Husein-kapetana gdje sam prvo vidio peškune velike, peškune male, ugaone vitrine, rafe...sve u rezbariji. To mi se uvijek dopadalo i uvijek sam volio starinu...

Ševak: Šta vas je to na rezbariji toliko zanosilo i oduševljavalo?

Mutapčić: Zapravo sam uvijek volio sve ručne radove, posebno sam ih zavolio u armiji, bile su to izradvine od šibica, ili od metala, samo mi je bili važno da je to očiti trag ruke, česta je od šibica bila Ajfelova kula, mostovi, brodovi i sl.

Ševak: Šta je bilo presudno i kako je počelo to sa rezbarijom, to nam je važno radi svih onih mladih koji bi imali želju za ovim zanatom ili hobi-jem?

Mutapčić: Za rezbariju je potreban odgovarajući alat, jer bez dobrog alata tu nema posla, ali je presudna volja i sklonost, jer ako prema nečemu imate afiniteta onda se sve ostalo nadoknadi. Mladima bih preporučio ovaj zanat jer on ima budućnost. Ljudi se vraćaju tradiciji ako ih na to podsjećate, a ovo je upravo to – podsjećanje na nekadašnji doživljaj lijepog i uređenog prostora unutar kuće.

Ševak: Znači za rezbariju nema mjesta gdje bi neko otišao da tu taj zanat uči, u značenju neke radnje, škole, organizovane obuke i sl.!

Mutapčić: Takva škola na koju vi mislite ne postoji... Ja sam prvo nešto vidio

od prof. dr. Besima Hajdarevića, on se bavio rezbarijom, a u par navrata je išao u Konjic gdje to postoji u okviru kućne radinosti, tj. porodičnog zanata. Znam da u Konjicu postoji porodica Nišića koja se time bavi, a ima još jedna koje se ne mogu sjetiti... Ja nisam bio kod njih na obuci a jesam se navraćao kao kupac.

Ševak: Na prostoru BiH, ili regiona, gdje je rezbarija najrasprostranjenija i koje su joj glavne odlike?

Mutapčić: Ovo što ja radim je naša bosanska ili bošnjački tip rezbarije koja je raspoznatljiva po toj bosanskoj šari, radi se o motivima „ruža” i „baklava”, a postoje i drugi vidovi rezbarija, kao što je duborez po Slavoniji naprimjer. Ali ova rezbarija koju radim ja je jedinstven tip kao što je jedinstven i ćilim naš stari bosanski i šara mu je bosanska. Takav ćilim radi se u Pirotu (u Srbiji) ali mu se šara zove bosanskom šarom.

Ševak: Je li vam početak bio težak i šta vam je prvi rad i je li uspio?

Mutapčić: Prvo što sam uradio je bila jedna slika suncokreta, a nju sam donio od profesora Besima Hajdarevića iz Tuzle... Na pijaci sam kupio 15 dlijeta za 15 maraka, „hajdi, reko, mogu mi zatrebat... i toliko sam pogodio kvalitet da ih i sada koristim. Sa tim jednim dlijetom sam uradio taj suncokret i kad sam uporedio nisam primijetio neku razliku, a uradio sam je, nemajući druge daske, od bagremovine, koja je sasvim nazahvalna za takvu vrstu posla. To mi je bio znak da to mogu raditi. A zatim sam, imajući jednog rođaka u Gračanici koji je još prije kupio jedan sto sa malim peškunima, od njega donio taj jedan peškun (šestougaoni sto) i uspio ga napraviti. Zatim sam donio veliki peškun pa i njega napravio. Sve su to moji počeci gdje još nisam bio siguran da ću se time ozbiljnije baviti.

Ševak: Šta je donijelo prevagu – kada si shvatio da će tu biti nešto?

Mutapčić: Bilo je to u Sarajevu kad sam boraveći na jednom sajmu vidio jednu vitrinu, staru vitrinu, za koju sam mislio da se prodaje i pitam tu ženu na štandu da li se prodaje, kaže, „ne prodaje”, pitam da fotografišem, kaže, „ne može!”, a pitam da li mogu odmoriti oči na njoj i da

popijemo kafu zajedno, kaže „to može”... Tako sam ja pijući kafu vitrinu posmatrao i uspio da je zapamtim prilično dobro, rekao bih u 90 procenata. I kad sam se vratio kući uspijem da je uradim ...Eto, i danas je čuvam i ne bih je nikad prodao. Poslije sam uradio i sećiju, fotelje, rafe... ali još nisam dovršio cijelu sobu. Sećiju, rafe, karniže... sam uradio po uzoru na reisovu sobu, a fotelje sam uradio po uzoru na onu što su Konjičani uradili za papu, onako, približno, kako sam je vidio na televiziji. Zatim sam uradio jedan broj levhi koristeći svoje znanje arapskog pisma, poslije nekoliko ogledala, od kojih su dva otišla u Ameriku, jedno u San Remo – sve su to ogledala s rezbarenim ramom.

Ševak: Šta vam je dosad najveći posao, te na koliki se može procijeniti vijek ovih rezbarija?

Mutapčić: Najveći posao su mi ove fotelje, a kad je u pitanju njihov vijek, ne znam šta bi im moglo biti – jedino se mogu izložiti u vatri i da je neko namjerno sjekirom izlupa, jer drvo je sasvim tehnološki obrađeno, zaštićeno... unutra nema niti jednog vijka ili eksera... Ne znam šta joj može vrijeme, jer neće je niko držati na vani. Mislim da će na njoj moći sjediti nekakav moj praunuk, ili kako se to u narodu kaže bijela 'čela ili ko zna ko...

Ševak: U čemu je, po vama, najveća vrijednost rezbarije i kao samoga rada, koji je sasvim ručni, a i samih proizvoda koji spadaju u tzv. primijenjenu umjetnost?

Mutapčić: Najviše mi vrijedi u tome što me odmara psihički, a daje mi jedno ugodno i zdravo fizičko zamaranje. Ne bi mogao niko platiti da ja dan provedem sjedeći. Ja u kafani mogu popiti kafu na brzinu i otići, jer ne mogu nigdje sjediti bez veze...A što se tiče drugog dijela pitanja, ja ne mislim da je ovo neka umjetnost, a ne znam baš ni šta je, mada mi Husejn Lelić čestitajući Novu godinu napiše na čestitki „sretno umjetniku”, kažem, ne znam, možda i jest umjetnost, ali je meni, prije svega, zabava i ugodnost, ali mi je najzanimljivija bila dok sam osvajao dio po dio tih poslova u kojima je često jedan posao kvario drugi. Pa, možda, u tom smislu, taj trnoviti put koji sam baš usamljen prošao bio sličan onome što prolaze umjetnici. Šta god da rezbarija bila mene to popunjava i ja slijedim ono što je do mene došlo kao jedna vrsta nasljeđa, mislim u načinu rada, i ja to ničim ne želim iznevjeriti...

Ševak: To je samo jedan od poslova kojim se u životu baviš, a tvoje prvo zanimanje je posao inžinjera voćarstva i

vinogradarstva, pamtimo te kao vrsnog tehnologa, te komercijalnog direktora Majevice, vrsnog pčelara, profesora koji nadahnuo jedan broj učenika da studiraju poljoprivredu. Je li to sve sad u zapečku?

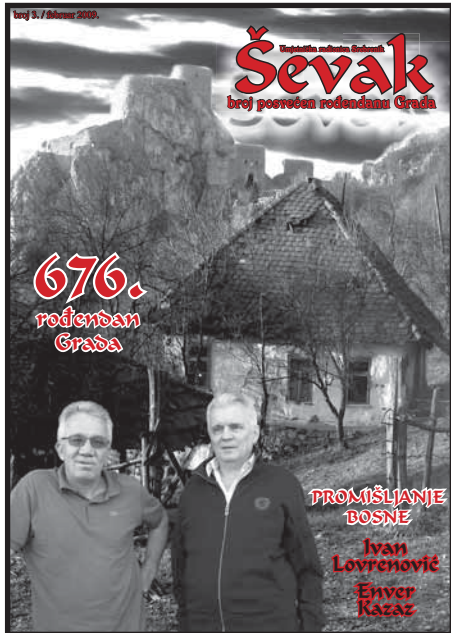
Mutapčić: Nažalost, jeste! Ne bih želio da otvaram tu tako bolnu temu za mene, a to je da je proizvodnja u svim oblastima toliko zanemarena, a pogotovo poljoprivredna... I to zanemarili smo proizvod po kome smo bili raspoznatljivi u svijetu, od koga smo imali toliko koristi... Proizvod koga smo zanemarili i u svakodnevnoj ishrani, a to je naša šljivica. To nas mnogo košta, kako ekonomski tako i zdravstveno. Mi smo za šljivicu sve imali što je bilo potrebno - i sušare i proizvodne linije i znanje što s njom...Eto, u

čemu mi je pomogla i još pomaže rezbarija, da potisnem srdžbu koja me hvata od ove naše privatizacije, tajkunizacije i nesnalaženja u tome kojim putem treba da idemo...Rezbareći drvo ja pronalazim put kuda makar sa sobom, a nekad je i to dosta. Čovjek mora prvo na to pitanje odgovoriti „kuda sa sobom”, a da to nije na štetu drugih...

Ševak: Znači da vas ništa ne pitamo o onim sušenim proizvodima, jabukama, kruškama, šljivama... Da ne govorimo o tome da su osušeni bez ikakvih hemijskih sredstava, da ste tu tehnologiju ponudili zemljoradničkim zadrugama...

Mutapčić: Nek to ovaj put ostane bez komentara. Danas smo razgovarali o rezbariji i moramo otići do moje sobice da vam pokažem šta trenutno radim...

Istražujemo

KO JE PRVI

Za naše čitaoce smo istraživali ko je to prvi rođen u našem gradu, ko se može zvati najstarijim stanovnikom Srebrenika, želja nam je bila pronaći i u čijoj kući je rođen prvi stanovnik, ili da kažemo prvi "domaćin", te ko se prvi rodio poslije teritorijalnog zaokruženja naše opštine...

► **Refija Smajlović je naj-starija stanovnica Srebrenika - priča nam:**

“Rođena sam 17.06. 1951. u željezničkoj zgradi... Tada je na prostoru današnjeg grada bila kuća od Hilme Hercega, zatim šumarska zgrada, do Hilminog bunara, a na čošku je bila slastičarna, zatim veterinarska stanica pored koje smo svakog prvog maja palili logorsku vatra, a malo niže partizansko groblje... Nekoliko mjeseci poslije mene je rođena Enisa Hodžić, učiteljica, u svojoj kući pod brijestom... Šteta što Pepica Lončar nije živa, jer ona je ovdje došla '46. godine sa svoji

Refija Smajlović

Božom, željezničarem. Oni su se upoznali u logoru u Njemačkoj. Ona je bila iz beogradske porodice Trifunovića, jer znam da su je tražili kad su porodičnu historiju pisali. Uzalud su je pod tim prezimenom tražili, jer je njeno udato prezime bilo Lončar. Ta njezina porodica je skroz ugledna, sve su to bili visokoobrazovani ljudi, a i sama Pepica

je imala završenu građansku školu (gimnaziju)..Na Mehmeduši je bila jedino kuća Ševalije Hodžića, a taj prostor je služio za skijanje na koje su ljudi dolazili čak iz Vinkovaca. U Rapatnici je bila jedina kuća Hasiba Hučkare, na jednom brežuljku. Kod našeg Doma zdravlja su bila polja mog djeda Omera, tu je bilo i prvo igralište na prostoru grada. Moj otac je tu imao složenih 16.000 komada sitne cigle, kamen, pijesak, šljunak i spremao se da zida kuću, ali mu gradnja nikad nije dozvoljena. Ta su polja nama oduzeta, mom ocu Ademu i mom djedu Omeru, koga su Omericom zvali. To je njemu toliko malo plaćeno da zato nije mogao gotovo ništa kupiti...”

► **Suljo Herceg - prvi stanovnik koji je rođen u porodičnoj kući - ispričao nam je:**

“Meni je kao porodična predaja ostala priča da su tom mom djedu Hilmi savjetovali, vjerovatno ti inženjeri koji su radili na projektovanju pruge, da sve proda i kuću gradi tu na Vareškim poljima, jer ju tu nekad davno bila varoš i, eto, opet će bit. I on je odlučio da poslušati ljude za koje mi ne znamo ko su i šta su i sišao je i tu kuću napravio. On je tu kuću izgradio 1947. godine, tj. izgradili su je ljudi koji su gradili željezničku stanicu, ratni zatvorenici i zarobljenici. To je bila kuća na čardak koja je imala jednu dugu verandu, u dvorištu je bila magaza, a

ispred magaze zgrada slanjanske zadruge koja je kasnije adaptirana i u njoj je živio Jovo milicionar. Ta kuća moga djeda je srušena 1964. godine, a ispred te kuća je bio bunar, tačno na mjestu gdje je prvobitno stajala bista Ivana Markovića Irca. Malo niže je bila prva slastičarna u gradu, ispod jedne žalosne vrbe, kraj koje je bila ograda na kojoj smo mi mladići sjedili i ispraćali rudare i vozove. U samom raskršću je bio taj čuveni stari hrast koji je sa prolaskom autoputa 1968. godine porušen. Rahmetli Raif Džombić je u crtežu uradio jednu verziju tog hrasta i kada smo je iskomentarisali on nije bio do kraja zadovoljan krošnjom tog hrasta pa je obećao doradu, ali ga je u tome spriječila prerana smrt. Taj njegov crtež je ostao... U toj kući sam ja rođen maja mjeseca 1954. i to 25. a upisan 28., tri dana poslije. U prvi razred sam krenuo u školu u Čehajama i putovao sam 4 godine. Učiteljica mi je bila Radojka Dakić, kasnije Ana Ružić. Dok je kuća još bila izgrađena je i gradska kafana. U to doba su naoročito bili popularni partizanski filmovi: Kozara, Kota 505. ...i oni su se prikazivali na terasi ispred Gradske kafane, a mi smo s verande gledali. Mislim da je prvi kinooperater bio Šahbaz Buljubašić, vozio je ruski džip i te filmove prikazivao po selima vukući kinoprojektor. Života je bilo i oko tog hrasta, tu bi Hanumica, pjevačica uz harmoniku, iz Gornje Tuzle, dolazila lokalom kad bi rudarima bile plate, tu im

Suljo Herceg

svirala, i rudari bi joj platili, a zatim bi neki nastavili piti u Gradskoj kafani. Kod hrasta se inače sjedilo, jer je to bio dosta velik hrast čije su žile služile kao stolice. Taj hrast je bio sačinjen od pet-šest sraslih debala, a u dnu je bio šupalj. Inače nam je bio simbolom starosti. U toj kući mog djeda je prvo krenula prodaja čorbe, tu je radio Hilmo Dudin iz Rapatnice, zatim su tu došli mesari Bajro Turbić, Bake i još neki Alosman ... U toj kući je bilo "skretanje" jer ko god bi pošao za Tuzlu ili Brčko tu bi ostavio poderane opanke, a obuo neku bolju i suhu obuću, pa kad se vrati opet bi ih obuvao i u njima se vraćao kući.

Turizam i Majeвица...

Ono što je načelniku prvo sugerisano je to da se zaustavi gradnja na MajeVICI, jer ako se izgradi onda tu ne može biti onog organizovanog i privrednog turizma. Nisu uspjeli to zadržati, to se i dalje gradilo, a taj idejni projekt je jedno vrlo dobro rješenje za MajeVICU. Mi se sjećamo kao djeca da su neki ljudi dolazili ovdje na skijanje iz Vinkovaca, pa su spavali u repatničkom Domu po klupama, ili na neakvim svojim ležajevima. Mi smo ko djeca išli za njima da vidimo "prave" skije, vezove i štapove. I sad bi tu bilo puno gostiju jer Majeвица je prva planina od Šamca, Orašja, Županje, Vinkovaca, Novog Sada, Brčkog... Tu bi trebalo da se organizuje neki konzorcij, društvo koje bi s tim upravljalo. Idejni tvorac tog projekta

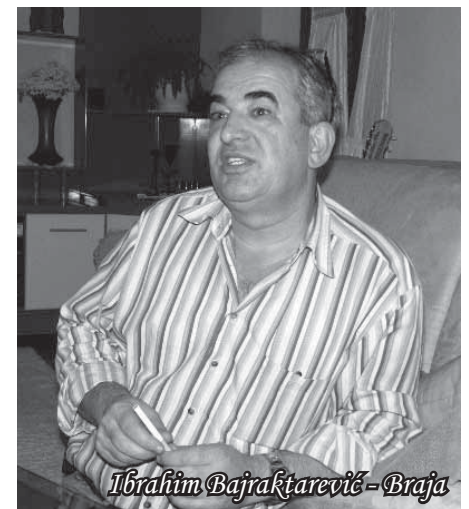
je rekao da je uglavnom po svijetu vlasnička struktura takvih korporacija, da je općina u manjem dijelu vlasnik tj. ona ustupi te prirodne resurse, a onda manje grupe ljudi upravljaju tim, a gdje god je općina kao društveno-politička zajednica upravljala rezultati su bili vrlo slabi. Jedan od inicijatora tog projekta bio je Hasan Sarajlić.

Još malo sjećanja...

Prvi motor u gradu je imao veterinar, on nas je vozao na motoru, a imao je i prvo auto, fiću. Sjećam se nekog prvenstva u fudbalu i toga da su se utakmice mogle gledati samo na Lipicima. Pa će neki malo stariji ići na Lipike, kao Nedžad Saračević, Nusret Jašarević... Mi, malo mlađi, bi išli za njima kad nas oni ne bi vratili jer su nam govorili da ne možemo do gore doći. Poslije, kad je napravljena baraka tzv. uprava prihoda, onda smo tu gledali televiziju koju je općina nabavila. Sjećam se kada smo gledali posljedice zemljotresa u Skoplju... Mnoštvo svijeta posjedalo po brežuljku ispod Suljagine kuće i gleda u televizijski aparat postavljen na prozor barake..."

► **Ibrahim Bajraktarević - Braja je prvi stanovnik Srebrnika koji je rođen poslije 22. juna 1958. godine**, dakle, prvi poslije teritorijalnog ustroja opštine Srebrnik... Diplomirani arhitekta, čovjek čija se sudbina višestruko isplela sa sudbinom grada. Sa njim razgovaramo o urbanističkoj slici grada koja mu nije sasvim po volji, dalje nam priča: "Ja sam se tog 26. juna 1958. godine rodio u kući mog djeda Selima Sofića. Nisam baš u kući. Majci je, i tim ženama bilo neugodno zbog djeda da se porađa u kući pa je izašla na meraju, pred kuću, i tu me rodila. Gore sam ostao dok me majka došla, ali opet ne znam koliko je to tačno jer me zadugo došla - vjerujem da je to bilo 2 do 3 godine. Tako je to prije bilo. Vjerujem da mi je iz tih okolnosti ostala ljubav prema prirodnom i prirodi. Planiranje grada i izradu projektne

dokumentacije prvi je pokrenuo Husein Lelić, on je prvi imao viziju grada, urbanih zona, gdje se šta može graditi, te da se za Srebrnik grad uradi urbanistički projekat. To je rezultiralo ono starom maketom grada koja je dugo stajala u urbanizmu, a radio je jedan istaknuti urbanista iz Beograda. To je za urbanizaciju grada dosta značilo. Poslije su se gradili regulacioni planovi, tako su se proširivale granice grada. Daljnu urbanizaciju grada, tj regulacione planove je radio prof. Hamidović Muhamed, sa arhitektonskog fakulteta u Sarajevu... Planirati izgradnju u prijašnjim vremenima je bilo lakše jer su bili poznati nosioci razvoja, koji su imali svoje planove. Sad je teško izuzetno praviti plan jer su subjekti usitnjeni, nosioci razvoja nejasni i više nema organizovane strukture. To prije nije mogao svako raditi, a sad ih opština ne reguliše dovoljno, i tu se radi o bahatosti pojedinaca. Struka i inspekcije nisu toliko jaki da to mogu zaustaviti. Limiti koji bi to morali regulisati ne postoje. Više ti ne možeš pretpostaviti šta će se u gradu graditi, pogotovo se ne može znati ko će šta poželjeti. Onaj ko ima pare "pazaišćili" nešto i teško ćeš ga spriječiti u tome. Naša je sreća što smo mi tek grad u razvoju i nismo zarobljeni starom gradnjom. Biće prava šteta ako ne napravimo

Ibrahim Bajraktarević - Braja

lijep grad za ovo vrijeme, sa svim standardima jer gradimo s "ledine". Samo trebamo ojačati te službe urbanističke i inspeksijske i one koje planiraju. Mi smo mali grad i nama ne trebaju velike zgrade...

ŠLJIVE I KOŠPICE

Ugodno je bilo razgovarati sa Hamidom Mutapčićem, s jednim od osnivača "Majevice" i istaknutim poljoprivrednim proizvođačem... Ugoda dolazi iz njegovog odnosa prema temi o kojoj smo razgovarali, a tema je naš grad, ovaj novi u kojem

sada živi više od 10 hiljada stanovnika, a u Hamidovom sjećanju sve je drugačije, čudno drugačije, kao što je svako odrastanje, svako zaboravljanje da je svako rađanje i odrastanje teško jer se ne može preskočiti. Evo dijela priče o odrastanju novog grada u dolini rijeke pored koje je 1946. godine izgrađena omladinska pruga Brčko – Banovići...

Pod hrastom je sve počelo!

Tih prvih godina poslije rata sva poljoprivreda je bila vezana za zadruge. One su bile organizovani način bavljenja poljoprivredom. Ta tzv. slanjanska zadruga bila je prvobitno na samome skveru, sasvim blizu tom čuvenom hrastu koji je značio centar ili središte tog budućeg grada. Te zadruge su se najviše bavile otkupom i to otkupom šljive požegače ili madžarice, kako se ona popularnije zove. Radi se o visoko vrijednoj sorti koja se može koristiti svestrano. Zapravo se ne zna gdje je bolja: da li kao stona, suha, u prerađivačima za džemove ili sokove, ili za proizvodnju rakije. Takva šljiva je unazad 20 do 30 godina s naših prostora otišla, tj. stradala od šarke. Mislim da je nemoguće izračunati koliko nas je to do sada koštalo i koliko će još koštati. Što je najgore time se, kako se bar meni čini, niko i ne bavi. Samo u Sladnoj je pod tom sortom bilo 200 h, a ta su stabla davala i po 300 kg šljive. Po toj sorti šljive kojoj mi nismo gotovo

ništa davali, koju nisi morao niti orezivati, niti prskati, bili smo poznati u čitavom svijetu. Ostala mi je priča iz koje se može zaključiti da onaj ko se veže za svoj autohtoni proizvod i stalno ga usavršava mora uspjeti. Tako je još u staroj Jugoslaviji postojala potreba za suhom šljivom bez mirisa dima. Naši Vranovićani su vežući se stranku Mehmeda Spahe dobili prvi električnu centralu i struju koje nije bilo sve do Tuzle i do Brčkog...

Pruga je sve donijela!

Prije pruge Srebrnika nije ni bilo. Ja kad sam došao ni jedne kuće nije bilo, samo je bio Mehmeda Kopača dućan. Sadašnjim prostorom grada sam prolazio na Kiseljak, bila je to ravnica ravna poput stola. Sjećam se i da su npr. Babunovići i Sladna pripadali opštini Doborovci, a poslije oslobođenja će se preko mjesnih odbora početi graditi novi ustroji opština. U sjećanju mi je i opština Podorašje koja je obuhvatala i neka sela koja sada pripadaju Tuzli. Prvi

predsjednik naše opštine je bio Mustafa Suljkanović. On je organizovao gradnju prve opštinske zgrade tako što je skupljao na sve moguće načine građevinski materijal i majstore. Prve zgradice u kojima su bile smještene opštinske službe je gradio "Partizan" iz Gračanice, poslije se izgradila Gradska kafana. A u kući Hilme Hercega, u jednoj prizemnoj sobi, je bila prva mesnica na prostoru grada. Svi smo mi dolazili na posao gazeći duboko blato. Na poslu smo tek obuvali drugu obuću. Isto je prolazio i predsjednik dolazeći na posao u gumenim čizmama završenih ogrljaka. Sada bi neki da se taj istorijat zaboravi i prikrije. Isto kao i sa imenom grada koji se čitavih pet godina zvao Rapatnica. Taj bi naziv najvjerovatnije i ostao da nije bili Mehmedalije Mujedinovića, koji je bio narodni poslanik i imao ugleda i autoriteta da to promijeni.

Privatizacijom su učinjene velike štete!

Zadruge su bile u Srebreniku,

Tinji, Špionici, Dubokom Potoku, Sladnoj. One su se kasnije fuzionisale sa "Majevicom"...To je preraslo u, za opštinske prilike, ogroman imetak. To se naročito vidjelo kad se krenulo proces privatizacije. Samo Sladna je imala oko 200 hektara zemljišta. To je privatizacijom uništeno a trebalo je da procvate i bude okosnica razvoja poljoprivrede. Jedino je doborovačka zadruga sačuvana, jedina na regiji Tuzle. Oni su poslije ovoga rata počeli sa nekom malom proizvodnjom povrća te ubiranjem i preradom voća. Oni su proizvodnju počeli u šumi u Piskavici sa ratnom proizvodnjom. Poslije je prešao u Gračanicu a završio je u Brijesnici kao moćna firma "Vegafruit". Ali i oni u svojim programima veoma malo prerađuju šljivu. Otkako je uništena Bosanka iz Doboja i njezina proizvodnja šljivinog soka više niko ne proizvodi. Sada je to sasvim propalo i više se sa suhom šljivom nema kud. Tu bi se moralo krenuti "starim stazama" koje su vo-

dile preko Slavenskog Broda. Odatle je ona prodavana smrznuta, sječena, suha... Mora se pronaći put na svjetsku pijacu. U tom poslu ne smiju biti brži samari od konja...

Šta učiniti sa šljivom?

Kad bi mi ti poslovi oko šljive došli u ruke uradio bih sljedeće: razvio bih najsavremeniju tehnologiju, jer da se samo vidi kako to pakuju Slovenci, kako Talijani, oskora i Srbi... izbacila se koštica, stavi se rezga i kad se tome da ambalaža to je proizvod iza kojeg čovjek može stati... Kod nas to godinama nije niko razvijao to je ostalo na primitivnom nivou. Mi smo prije rata počeli sušiti šljivu po francuskoj tehnologiji, ali se to sve - što raznijelo što uništilo i potpuno zanemarilo. To je bila automatska tehnologija, i automatsko pranje ljesa i sušenje. Najveća šteta u svemu tome je gubitak tržišta i ugleda kao proizvođača, jer to dvoje se mnogo sporije stječe od samog proizvoda. Teško je to sada objasniti koliki smo mi ugled u proizvodnji šljive imali u Evropi. Oni koji su stariji se sigurno sjećaju odvoza naše šljive u Brčko, prvo na zaprežnim kolima... Mislim da je Brčko imalo prvu hladnjaču za voće u Evropi. Poslije su hladnjače iz brčanskog Bosnaploda dolazile po šljivu. Zatim jednog po nazivu zanimljivog preduzeća koje se zvalo "Zemaljski proizvod", takođe iz Brčkog. To preduzeće je našu šljivu dorađivalo i plasiralo po Evropi i svijetu. Šljiva je, što bi današnjim jezikom rekli, bila naš brend koji nam je donosio toliko potrebne devize. Iako je bilo variranja u cijeni šljive ona je ipak imala svoju cijenu i mogla je domaćinstvu donijeti znatan prihod. Rusi su npr. najviše trošili našu šljivu. Zapad je bio malo zahtjevniji i tražio je da šljive budu sušene bez dima, jer su imali saznanja o opasnosti i štetnosti dima. Iz tog razloga su nam zahtijevali industrijsko sušenje samo toplim zrakom. To se moglo

u sušnicama na naftu. I mi smo pristupili izgradnji takvih sušnica. Ti tuneli u Srebreniku isad postoje, a postojali su i u Tinji, Sladnoj, Dubokom Potoku... tu se dnevno moglo sušiti po 150 t šljive, ali to nikako nije bilo dovoljno pa je veliki dio završavao u kacama (za proizvodnju rakije), a jedan dio propadao.

Vagonima se naša šljiva izvozila u Austriju

Znam da je u jedno vrijeme Džafer Hogić preko "Voćazagreba" uspio da dovede nekog Vebera iz Austrije, trgovca koji je vršio uvoz šljive

je izvoz išao na sve strane dešavalo se da po nekoliko dana za Sloveniju, tj. "Merikator" za koji je on radio, ne ide nikako, međutim on je i u te dane dolazio prije nas. Objasnjavao je to potrebom da mu je šef tako naredio... To pokazuje da su Slovenci bili daleko poslovniji, odgovorniji u onome što rade od ostatka Jugoslavije... Mi smo od te prodaje šljive dobro zarađivali i iz vlastitih sredstava smo izgrađivali svoju RO, tj. "Majevicu".

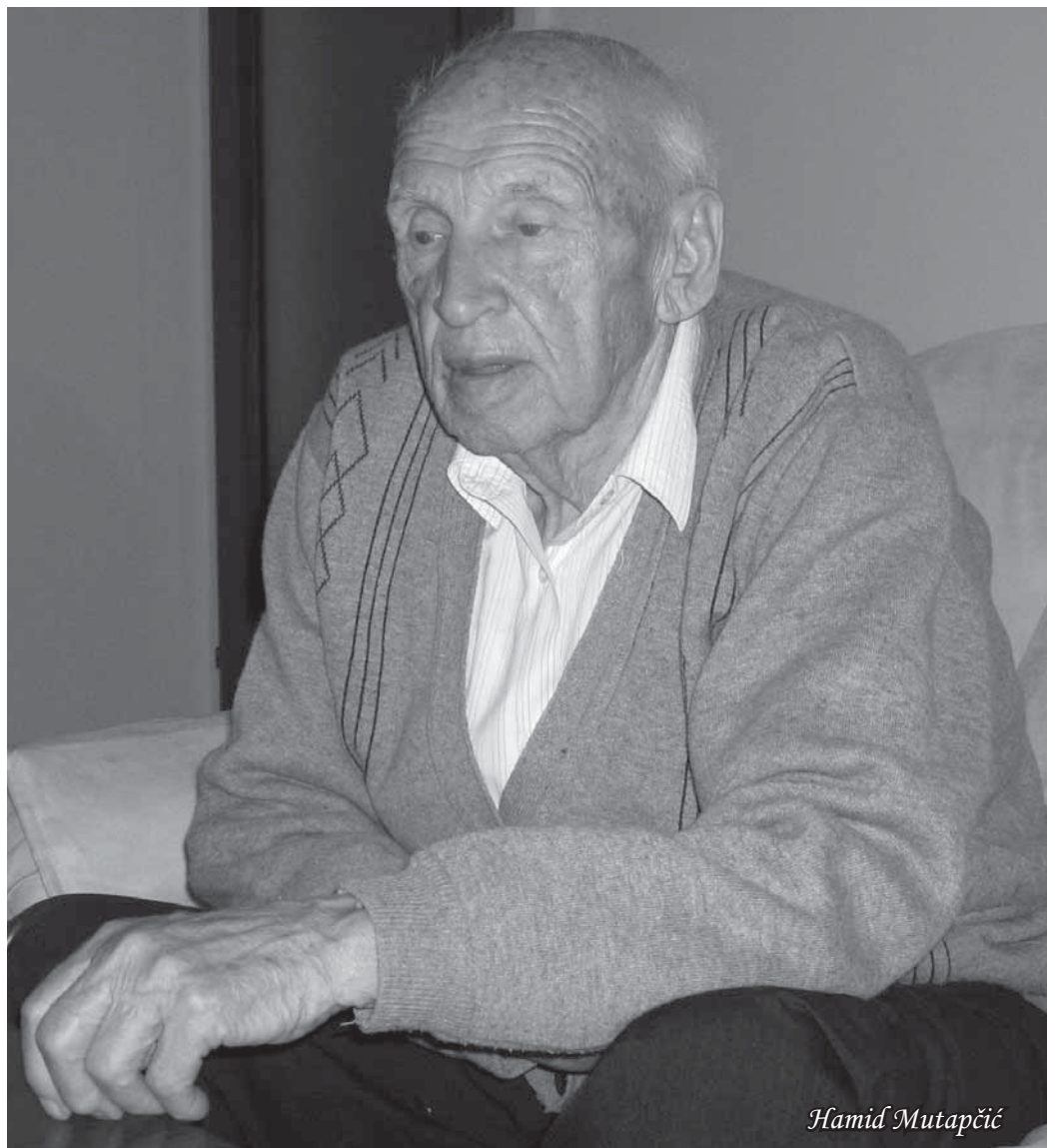
Brodovi naših šljiva

Najisplativija je stona šljiva.

brodove i tako je naša šljiva odlazila svuda po svijetu. Sada je to sve poremećeno.

Kad svoje izgubiš

Sve mi ovo liči na ono kad čovjek nešto svoje i bolje uništi, a onda spadne na tuđe. Tako smo uradili i sa šljivom. Ostali smo bez svoje mađarice kojoj nije ništa trebalo, a sada nas uzgoj steneleja oguli. Koliko samo svake godine potrošimo za zaštitna sredstva, jedno prskanje meni odnose 300 KM, pa koliko se borimo protiv monilije, a koliko opet roda odnese. A da zdravstvenu stranu i po-

Hamid Mutapčić

u Austriju. On je to odvezio željeznicom, u vagonima koji su bili zastirani ceradama. Izvoz je išao preko Slovenije i s tim u vezi je ostala priča o jednom revnosnom Slovencu koji je svako jutro dolazio na preuzimanje šljive. Pošto

Ona se ručno bere sa grane i sa patljicom. Na njoj čak mora ostati i onaj njezin plavičasti sloj. Takva šljiva se uveče tovarila na kamione i ujutro završavala u Zadru, Zagrebu, Ljubljani... Mi smo deset godina u Zadru snabdijevali

sljedice upotrebe zaštitnih sredstava ne spominjemo. To sve prije liče na vidove "specijalnog rata" nego na slučajnosti. Proizvodnja hemijskih zaštitnih sredstava ima moćne lobije koji su spremni na sve...

PRVI DŽOKEJI

Prije pedesetak godina na ovim prostorima su se održavale konjičke trke na koje su ljudi masovno dolazili. Da li je to moguće ponovo oživjeti?

O ovoj zanimljivoj temi razgovarali smo sa trojicom najpoznatijih binjedžija, kako ih narod naziva, tj. džokeja: Mustafom Džombićem, Nailom Salamovićem i Rašidom Fejzićem. Evo njihovih pojedinačnih priča:

► Mustafa Džombić:

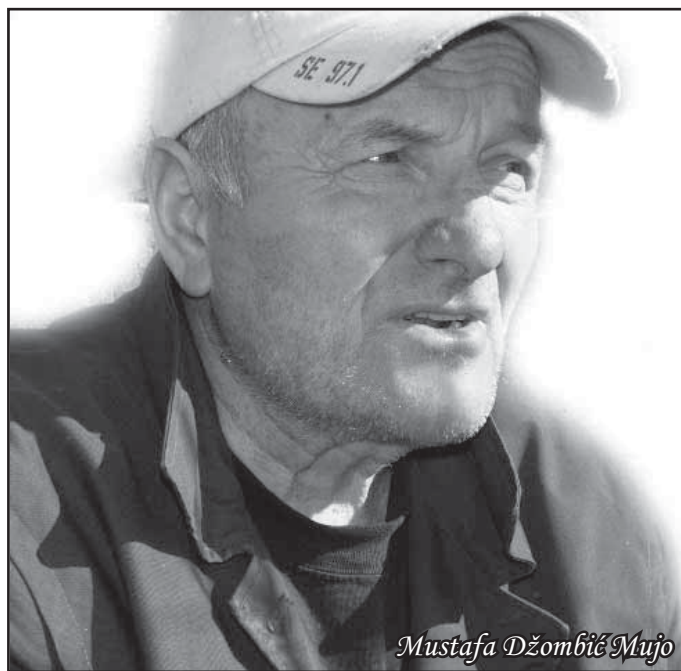
“Konji su moja najveća ljubav! Sve što imam, što sam u životu postigo, to je zahvaljujući konjima i konjičkom sportu. Jer ja nikad ne bi završio osnovnu, srednju školu, prvi stepen ekonomije. I danas je moja najveća ljubav prema konjima i konjičkom sportu. Porodica ima svoje mjesto i to se ne može komparirati, priroda ima svoje mjesto, ali konji i konjički sport... Mene su kolege gledale kad sam na trkama. Ja sam potpuno drugi čovjek. Moji osjećaji su drugačiji. Jednom sam ja u Beogradu gledao trke, a žena je gledala mene. Kaže da umalo nisam umro, kaže da nisam disao 2 minuta i 44 sekunde. A sada, da su relacije među ljudima realne, moralne i normalne ja bih sve dao od sebe, i vrijeme i zdravlje i sve da se u kantonu, u okolini, ili gradu Tuzli napravi hipodrom. Ljudi koji imaju pare s kojim ne znaju šta će umjesto da ulože u nešto plemenito, u nešto najljepše – u razvoj gajenja konja, pa infrastrukture za konjički sport, pa u razvoj konjičkog sporta. To bi se višestruko isplatilo. Prvo što bih uradio, kad bih re-

Novalija Bajraktarević na svome proslavljenom Vioglavu

cimo dobio na lotu, ja bih kupio zemljište, konje i otvorio školu jahanja. Škola jahanja je najbolja terapija za bolesnu djecu, za djecu sa fizičkim nedostacima jer ta djeca razgovaraju sa životinjom, njihovim jezikom i razumiju se.

Uz životinje i ljudi su zdraviji! Životinja ne gubi strpljenje

Mustafa Džombić Mujo

kao čovjek. Znam slučaj gdje je djevojčica progovorila koja nikad nije govorila... Pala s konja i progovorila. Sav se ja od toga ježim jer je to živa is-

tina. U zapadnom svijetu ljudi koji imaju para kroz humanitarne akcije doniraju onim ljudima koji imaju uslove i ljubav, jer ne možeš ti držat konja ako nemaš ljubavi za to makar imo i brdo para. Meni ko god je reko da smrdi konjska balega ja u njega pogledam i zapitam da li mu smrdi dim od cigareta, jer to dvoje porediti se ne može

ulaznica kad u te krugove ideš već samo usmrneš miris i gotovo. U našem kantonu ima jedno 3000 milionera, ima ih koji imaju i po 200 miliona. Te njihove pare su bezvrijedne, one ne vrijede ni “pišljiva boba”. Od svakog tog čovjeka više vrijedi onaj koji gaji ljubav prema nečemu. Vjerujem da ova moja ljubav prema konjima i konjičkom sportu više vrijedi od svih tih miliona zajedno. Kako sa tim ljudima stupiti u kontakt pa povezati bezvrijedno sa ljubavlju... Jer pare koje stoje na gomili su bezvrijedne.“

► Nail Salamović:

“Ja sam slučajno postao džokej, i to tako što su moje daidže kupile negdje dobrog konja, negdje u Mačvi. Kad je taj konj kupljen, a zvao se Vioglav, ja sam bio mal, šesti razred... njima su dolazili džokeji koji su već dugo jahali, profesionalci iz Srbije. Ja sam se od njih učio jahanju, sve sam to živo i sa ushićenjem posmatrao. Kad su oni otišli, a to je bilo '59. onda je to ostalo na meni... To su poslovi čišćenja, održavanja u kondiciji, hranjenja, treniranja... i svega ostalog. Tehnika jahanje je posebno učenje, to je u principu “izdrži na nečem

nikako... U visokim krugovima, gdje nama nije dostupno, po mirisu konja se proizvode parfemi i ti se krugovi po mirisima prepoznaju. Ne treba ti

labavom". Jahanje se pretvori u strastveno uživanja, jer u galopu na konjskim leđima je pravo uživanja, ima se osjećaj da konj zemlju ne dira, već da oba letite, a u malom galopu, tzv. kenteru se prilagodiš,

Doma zdravlja, a ljudi se starim putem sve do Špionice rasporede na svakom otvoru da se konjima ne da skrenuti u njivu, a oni od ljudske galame moraju trčati, i opet su neki konji znali preskočiti

sada u Beogradu nema tolikih konja kao što je on bio..."

se nisam zamomčio i otežao. A kad sam se oženio više nisam jahao konja..."

► Rašid Fejzić:

"Ja sam s 12 godina počeo jahati konje. U Brčkom je 1955. bila trka, jahao sam Alatića, mali je to bio konjić. Pa ja došao da se registrujem, da dobijem broj kad meni kažu "šta hoćeš ti dijete?" Ja kažem da sam jahač, a oni onda kažu da mi otac mora dati potpis. Imao sam tada 38 kg i 12 godina. Tu sam ja na iznenađenje svih utekao i bubnjari su, po želji mog oca, nam dugo svirali i pjevali u čast te moje pobjede. To je bila moja prednost jer se predviđa da će jahač za kilogram lakši na 100 metara donijeti konjsku dužinu u prednost. Za mene su se zato jagmili... Jedan od mojih uspjeha je i trka u Bukviku. Tu sam se teko sa punokrvnim konjima, a ja sam imao polukrvnog. Prije trke su htjeli da se nagode kako ne bi džaba "rušili" konje, ali nisu mogli jer je jedan htio i prvo i drugo mjesto pošto su dva konja bila njegova. Meni je bili krivo što se to oni nagađaju i reko sam da se ne zna čija će sreća bit. Kad je trka obavljena ja sam utekao za konjsku glavu i time pokazao u čemu je ljepota konjičkog sporta, a to je da je u njemu najmanje nepoštenja... Tako sam jahao jedno sedam-osam godina dok

Naša najveća želja!

Bavimo se mišlju da odemo, baš u ovo vrijeme kad se pravi dvadesetogodišnji urbanistički plan grada Tuzle (koji se mora uklopiti u urbanistički plan kantona)... do Jasmina Imamovića (i još kod nekih načelnika) da nas upute kome da odemo kao inicijatori izgradnje hipodroma u okolini Tuzle.

Narod ovog kraja voli konje i konjički sport!

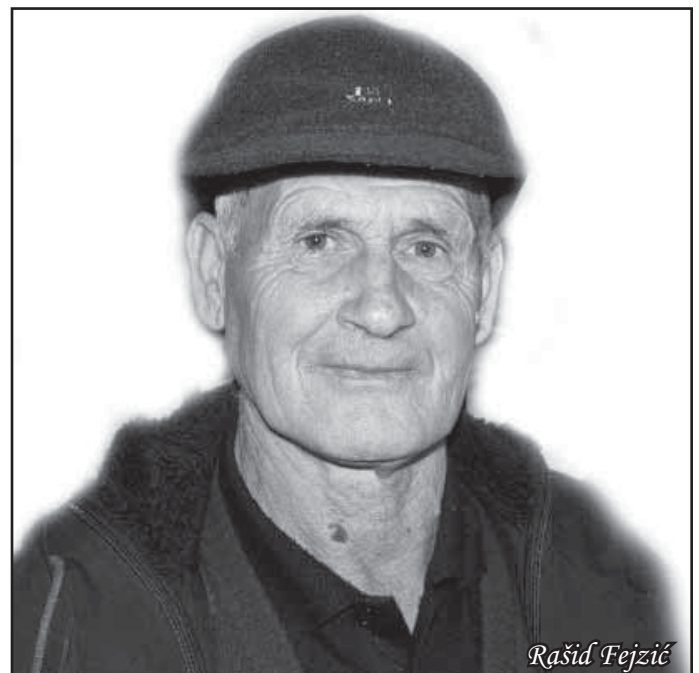
A što se tiče konja i njegovog značaja za čovjeka rekao bih da je daleko više konj valjao čovjeku nego čovjek konju! Malu djecu treba učiti da jašu i osjete konja. Kad se čovjeku kaže "konju jedan" vrijeđaš konja. Ne znam od koga je to poteklo, to su neki loši ljudi izmislili. Konj je daleko pametnija i pažljivija životinja od čovjeka. Ja sam u jednoj treci u Beogradu pao i preko mene je prošlo 12 konja a da me ni jedan nije ni okrnulo. Kad sam sa Vioglavom pao u Čeliću on je otišao od mene 100 m pa se vratio meni. Narod ovog kraja voli konje i konjički sport. To se ne smije zaboraviti.

Nail Salamović

koljena su tu amortizeri i onda upravljaš s konjem... To je tih godina na tuzlanskom srezu toliko bio popularan sport da se tu u godinu-dvije znalo naći i po desetak grla sa pedigreeom: prvo su došli Biserka i Vioglav, poslije je došao Vesnik, pa Zmaj, pa Beduin. zatim Viola, Ajša, pa Varaton, pa Kordun, pa Vineta, pa Jaguar, to je već jedanest. Sve je to u okolici Dubrava, Tuzle, Mramora, Srebrenika... U Srebrenik je došao Vioglav, mom daidži, Novaliji Bajraktareviću, a Vavilon je kupio Suljo Bajraktarević. Zatim u Mramoru je bilo dobrih konja, recimo Bajšo je imo poznatu Bebu koja je i prokrčila put konjičkom sportu po naši seoskim vašarima... Puste je samu, bez džokeja, to je bio jedan od načina trkanja konja. Tako je ostala priča kako konj sam trči i dođe na slamu i stane, a nikad konj nije sam stajao, već fatali ga... Ostalo je i to da je Bajšina Beba uvijek prva i kako ona zna da trči kroz narod i dođe na slamu, tj. na cilj i stane. To je bilo toliko popularno da masa čeka na cilju, kod sadašnjeg

ogradu i trčati preko njiva, a ovi drugi su trčali pravo jer im je zagrađen put i još se znalo pucati za njima da ih se prepada kako bi brže trčali... A ostala je priča kako su ti konji pametni i sami trče, e tako se pričalo kako Bajšina Beba kad pobijedi dođe na slamu i stane. Bila je poznata i Rašidova i Brahima Fejzića Vida, a stari Halil sa Bukovika je imao konja Alačka koji je sam trčao. Kasnije je to išlo u tzv. organizovanim trkama, gdje se u krug trčalo i konji su morali imati binjadžije, džokeje... Jedni su konji svrstavani u "bosanska grla", pa onda trka "jakih konja", polukrvnih i trka punokrvnih konja. Konji iz punokrvne grupe nisu mogli trčati "dolje" u nižoj grupi, a onaj iz polukrvnih može trčati sa punokrvnim, jer se smatra da je nejači pa stoga može za jačim, ali ne može sa slabijim. Vioglav je npr. bio "trofitaljac", nije bio punokrvni, ali im je bio bliži nego polukrvnim grlima. Ali on je i punokrvne pobjeđivao redom. Bio je to krupan konj, veći od ovih sadašnjih punokrvnih konja. Pa se onda sjećam Jaguara,

Rašid Fejzić

Ivan Lovrenović, Enver Kazaz

PROMIŠLJANJE BOSNE

Povodom obilježavanja 50 godina teritorijalnog ustrojstva opštine Srebrenik u organizaciji "Umjetničke radionice" održane su promocije knjiga Ivana Lovrenovića "Trpi li Bog zulum" i Envera Kazaza "Neprijatelj ili susjed u kući". O knjizi Ivana Lovrenovića govorio je Enver Kazaz, a o knjizi Envera Kazaza govorila je Alma Denić-Grabić. Za naše čitaoce donosimo odgovore na pitanja učesnika.

pripremio:

Sadil Mehmedović

Enver Kazaz i Ivan Lovrenović

“Trpi li Bog zulum”

U jednom tekstu od 9. kolovoza '92. godine objavljenom u knjizi Ex Tenebris, Lovrenović zapisuje rečenice koje parafraziram: “Čeka nas užas političkog rješenja gdje će u miru bit sjedinjeni žrtva i zločinac, bez katarze i bez mogućnosti da se bilo kojim

oblikom pravde zločinac kazni...” Dejtonski sporazum će u potpunosti potvrditi ovaj Lovrenovićev stav. O čemu se ovdje radi? Ne radi se niokakvom proroku nego se radi o čovjeku koji analizira prvo odnos srpske intelektualne elite prema Radovanu Karadžiću i zaključuje da srpska intelektualna elita ne

može pokrenuti srpski narod da ustane protiv zločinaca, a onda se analizira odnos međunarodne zajednice prema BiH. A takva vrsta analitičkog – upozoravajućeg rada kod Lovrenovića postoji i u svim drugim tekstovima. On je jedan od prvih ljudi koji je ustanovio promjenu, to se u nauci zove simbolički imagi-

narij, odnosno sistem etničkih vrijednosti, pokazujući da su zločinci postali nacionalnim herojima. Zapravo zločinci postaju temeljni nacionalni simboli. To je ono što je najveći stupanj užasa u bilo kakvoj etničkoj zajednici...

(Iz diskusije Envera Kazaza)

Ivan Lovrenović - diskusija i odgovori na pitanja učesnika

O sistemu vrijednosti, prijateljstvu...

Živimo u vremenu u kojem, ako ne računamo ljude, od svega što je najviše stradalo su vrijednosti, nekakvi principi, temelji ... sve se to poljuljalo. Mi sada živeći u ovom vremenu pokušavamo, bar ja to tako doživljavam, pokušavamo samo, ponekad čak grčevito,

pomalo očajnički, uspostaviti nekakav, koliko-toliko jasan sistem vrijednosti u koje bismo sami povjerovali, kojih bismo se sami mogli držati... Plutamo za tim vrijednostima jer nas svakodnevnica, pogotovo politička, ali ne samo politička, nego i egzistencijalna, stalno demantira. Stalno nas uvjerava da je taj

svijet vrijednosti, bez koga čovjek zaista ne može da živi, razrušen, da se ne uspostavlja ponovo, ili ako se uspostavlja ponovo da se uspostavlja sporo i teško, odnosno da se svaki dan iznova narušava kao u onoj legendarnoj slici kad se grad po danu gradi, a vile ga noću obaraju. To je po mom iskustvu i doživljaju

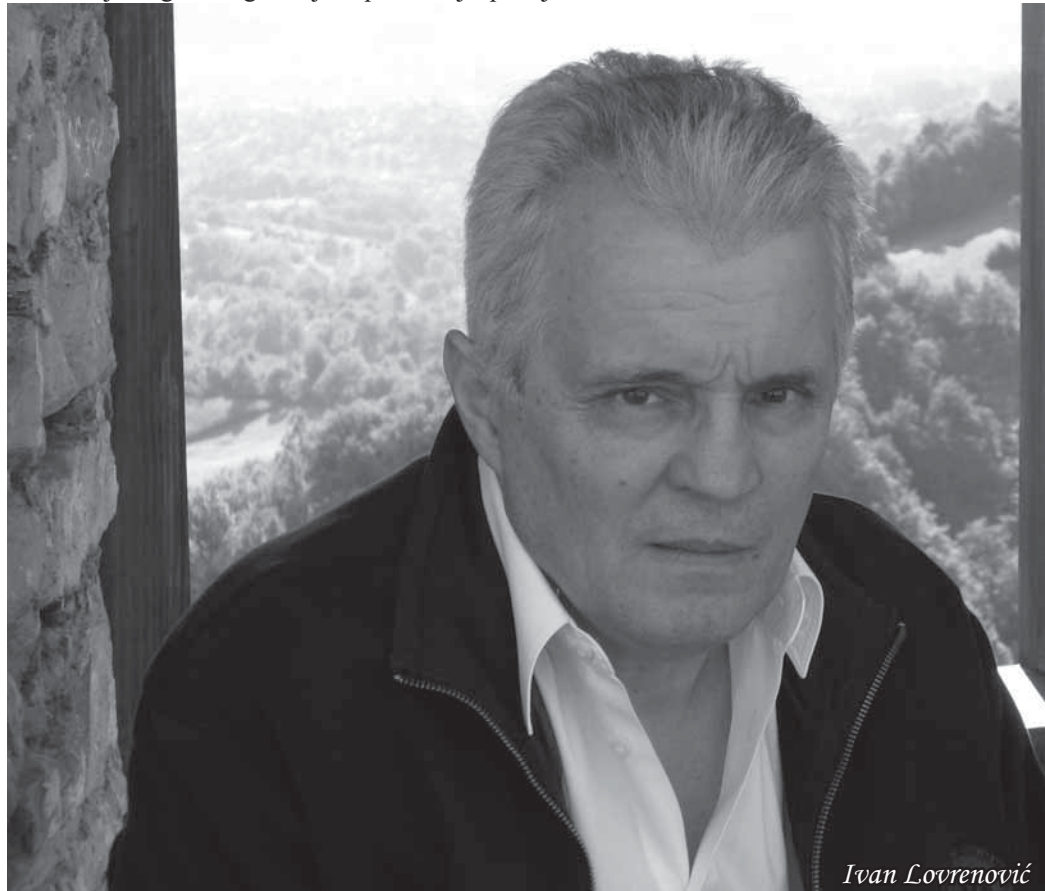
glavna karakteristika našeg vremena. Kad je Enver svoju priču započeo sa riječju prijatelj, tu mi se doista otvorila jedna početna, minimalna perspektiva na mogućnost nečega što je čvrsto. Prijateljstvo u toj dimenziji ne shvaćam kao prijateljstvo za kafanskim stolom ili prijateljstvo iz interesa, nego kao doista primarno

ljudsku kategoriju koja prethodi svemu ostalome, koju treba shvatiti kao kategoriju što ima strašnu obavezujuću dimenziju. Kad Enver kaže da smo nas dvojica prijatelji, ja sebi prizivam, naravno u pamćenje svoje konkretne slike o počecima tog prijateljstva, ali to nije važno i to su privatne stvari... Hoću da kažem da mi nismo prijatelji po tom što se mi privatno volimo i cijenimo, nego obrnuto, mi smo prijatelji po tome što dijelimo nekakav isti prostor ideja, vrijednosti... To je pokušaj da ovaj svoj konkretni svijet u kojem živimo, a to je svijet BiH, da ga pokušamo shvatiti, kao ljudski svijet bez obzira na to koliko on to danas možda nije ili koliko on to nije u dovoljnoj mjeri koja bi me zadovoljila.

Zašto svome svijetu ne smijemo okrenuti leđa?

Volim se pozvati na misao velikoga francuskog pisca i filozofa Alberta Camusa koji na jednom mjestu kaže, (parafraziram to ...) "ovaj svijet u kojem živim je mučan i težak, i najveće iskušenje koje me svakodnevno prati je da mu okrenem leđa, ali ne mogu svome svijetu da okrenem leđa jer ne mogu živjeti mrzeći svoje vrijeme..." E to je naš paradoks kroz koji ja čitam i Enverovu muku i njegovo bavljenje književnošću, kulturom i politikom u krajnjoj liniji. I to što sam radim u ovoj knjizi i drugim knjigama i novinskim tekstovima zapravo se sve svodi na to kako tom našem svijetu, koji nam je često zamračen i težak, kako Kami kaže, kojemu bismo najrađe okrenuli leđa... kako s njime uspostaviti prijateljski kontakt, prijateljsku komunikaciju. Vi znate da nas stalno bombardiraju iz raznih izvora sa podacima, kako se to obično kaže, da danas ogroman broj mladih ljudi žele da napuste BiH. Ja to ne gledam kroz nekakvu patriotsku vizuru, nego upravo kroz onu stranu koju maloprije rekoh – Ako je to tačno onda to znači, ne treba, naravno,

kriviti te mlade ljude, da naš svijet sadrži neki negativitet, neki mrak u sebi i da je posao onih koji promišljaju stvari na ovaj način, trebao biti upravo to – pronalaženje mogućnosti da mi taj svoj svijet ponovo zavolimo, da budemo prijatelji sa svojim svijetom. To graniči, naravno, sa onim naslovima američkih filmova sa nemogućom misijom, ja to znam, ali isto tako znam da ja drugog svijeta nemam i ta Bosna i Hercegovina koliko god ona danas ličila na ukleti vilajet, na zemlju bez rješenja, na zemlju nezadovoljnih ljudi, na zemlju ogromnog broja

Ivan Lovrenović

mladih ljudi koji žele da je napuste...

Šta je politika?

Bez obzira na sve to ono što iz pozadine dolazi nekad i nesvesno je naprosto želja da taj svijet koji je jedini moj svijet, zajedno sa drugim ljudima, naravno, pokušamo izmijeniti, da ga pokušamo napraviti mjestom koje ne bi izazivalo toliko negativnih reakcija, odnosno, mjestom koje bi postajalo mjesto za život, a ne mjesto za napuštanje. Kako to napraviti to je teško pi-

tanje neću da ga pretvaram u političko, jer je to pitanje politike kako svoj svijet napraviti dobrim svijetom. Ali zašto i ne, jer pošto je pitanje toliko dramatično i toliko usidreno u sami naš život, onda bi isto tako moralo bit jasno da je, ako je politika jedino sredstvo mijenjanja života, onda bi moralo bit jasno i to da politika nije ono što mi svakodnevno politikom zovemo. Politika nije to ko sjedi na mjestu predsjednika, koja je stranka dobila najviše glasova, nego je politika zapravo pitanje naše sudbine, i ne samo sudbine, politika je pitanje i kulture i

situaciji u kojoj smo nezadovoljni, pa čak i sami sa sobom jer ne znamo kako da se postavimo tražeći svoju ulogu u svemu tome. Mi smo izašli iz jednog svijeta, pogotovo mi stariji, pa čak i oni koji su se rodili sa početkom kraja tog starog svijeta, negdje devedesete godine, čak i oni iako ne pamte onaj prethodni svijet, su opterećeni tim momentom raspadanja jednoga i pokušaja stvaranja drugog svijeta. Ne govorim o tome koliko je taj stari svijet valjao ili nevaljao, koliko ovaj novi, koji se stvara na naše

književnosti i obratno.

Zašto je u Bosni ovako teško uspostaviti koherentan sistem društvenih vrijednosti?

► **Lovrenović:** Kao i sve drugo u društvenom životu, pa tako i etika i sistem vrijednosti je zapravo proces stvaranja i raspadanja, proces usvajanja, sporiji ili brži, teži ili lakši koji ovisi o hiljadu raznih okolnosti, prvenstveno o brzini i kvaliteti stvaranja društvene kohezije u najširem smislu riječi. To pogotovo kada živimo u

oči, valja ili ne valja. Hoću samo da istaknem da taj svijet koji je trajao u ovim našim krajevima do devedesete godine, imao, zahvaljujući tome što je dugo trajao i što je bio u društvenome smislu koherentan, imao svoj sistem vrijednosti koji je počivao na određenim ideološkim, političkim, etičkim... ikakvim sve ne odrednicama i vrijednostima. Taj sistem se raspao, razletio se u komade... Mi koji pamtimo taj prelazak, vjerojatno ćemo se složiti

Ivan Lovrenović

oko toga svi, mi pamtimo i šok koji smo sami doživjeli shvativši kako se jedan do juče, činilo se tako, čvrsto strukturiran svijet odjednom može preko noći potpuno raspasti. Mi sad živimo taj jedan drugi svijet, koji se batrga, tako kako se batrga, pokušavajući sam sebe stvoriti. Takođe smo svjedoci da to u Bosni ide najteže, puno teže nego u bilo kojim krajevima nekadašnje zajedničke države, što ima svoje razloge. I sad dolazim do onoga što je jako važno o čemu svako treba da razmišlja, a to je pitanje "zašto je to tako?". To pitanje ne treba prihvatiti afektivno, emocionalno, nego analitički hladno i racionalno. To je pravo pitanje! Zašto je u BiH najteže uspostaviti ponovo jedan koherentan sistem društvenih vrijednosti? To je pravo pitanje za naučnika, za profesore, ali isto toliko i za svakog običnog čovjeka... To je nešto što naši političari ne rade uopće, dapače, oni sistematski, namjerno bježe od tih pitanja zato što ih zanimaju druge stvari. Zanimaju ih njihove karijere i zanima ih vlast, ali zato smo

mi tu, ljudi koji su neovisni, neopterećeni tim takvim ambicijama i karijerama da to pitanje stalno guramo javnosti u oči, k'o prst u oko. Molim vas odgovorite mi na pitanje: "Šta je to sa BiH, šta je to u njezinome, metafizičari bi rekli, biću, što nju sprečava da normalno brzo kao i drugi, ponovo izgrađuje svoj svijet općesusvojenih vrijednosti? Neću reći zašto je to tako, jer, na koncu konca, nema od nas nitko ko taj odgovor može da ponudi, ali je od ogromne važnosti to da smo mi svjesni da to pitanje postavimo. Mi se moramo smjeti suočiti sa našom stvarnošću onakvom kakva je, jer ona nije ono što nam pričaju demagozi, političari i vjerski lideri, jer se i vjerski lideri i političari u našoj novoj stvarnosti ponašaju jednako demagoški, jednako lažno, zato što bježe od pravih pitanja, a znamo da podastiru floskule, ili neku vrstu društvenog anestetika da bi nam umrtvili upravo onaj refleks potrebe da otvaramo ona teška, prava pitanja, da vidimo jesmo li dostojni da se s njima nosimo.

Zašto religija na ovim pros-

torima nije integrativni faktor, nego je nasuprot bila izvorom sukobljavanja koja je proizašla iz krivog čitanja svetih spisa ...Kakav je vaš pogled na tu tezu?

► **Lovrenović:** Ne volim tu tezu, moram reći vrlo otvoreno. Zašto je ne volim? Sama teza, ako bi je malo više pojednostavio, hoće reći ovo: Drug Tito je bio genijalan, odličan, dobar, pravi otac nacije, ali sve greške su došle odatle što su oko njega bili lopovi... To je, otprilike tako i sa svetim knjigama, odnosno sa onom tezom da su svete knjige genijalne, nepogrešive, vječne itd., a da su za sve deformacije kriva njihova kriva čitanja, odnosno ljudi koji ih čitaju. Ja tu tezu ne volim zato što ona na potpuno degresivan, beznađežan način, ustvari, odvaja ljude od svetih knjiga - svete knjige su svijet za sebe, nepogrešiv, a ljudi su kvarna roba... Zato tu tezu ne volim, mnogo više bi bio za jedno ozbiljno, možda nekad rizično, ali isplativo istraživanje ove vrste - ako govorimo o religiji, mi ovdje u ovom malom svijetu, jer Bosna je mali svijet, ali ono

po čemu je ona vrlo velika dramatična pozornica je to da u tom malo svijetu mi imamo tri živa monoteistička religijska sistema koji sada nakon ove promjene, o kojoj smo malo prije govorili, ponovo dobila ogromnu društvenu ulogu. Sad, ono o čemu ja razmišljam i o čemu bih volio da se razmišlja naglas i piše o tome, bez zazora i straha, je jedno ovakvo pitanje "Ako mi u BiH, po našem iskustvu, ne samo sadašnjem, nego cjelokupnom historijskom iskustvu, ako mi možemo posvjedočiti da je taj religijski svijet, svijet življenja, prakticanja ovih triju monoteističkih religija uvijek bio jednim od izvora naših problema, da blago kažem problema, šta je onda sa samim tim monoteizmima.?" To je, recimo, moje pitanje. A nije li možda u samoj prirodi monoteizma određena vrsta isključivosti, ako hoćete čak i nasilne isključivosti. O tome postoje knjige, bezbrojne knjige, ozbiljne studije, teološke, filozofske itd., ali, nažalost, kod nas to do naše javnosti ne dolazi, naša javnost je u tom pogledu, u nekom smislu, ucijenjena, jer kod nas kao što se nekad nije smjelo otvoreno i kritički do kraja govoriti o jednopartijskom sistemu, tako se danas s vrlo velikom nelagodnom govori, kritički i analitički, o svijetu monoteizama. Volio bih kada bi se kod nas danas oni koji se time bave: teolozi, filozofi, stručnjaci ...te teme otvarali bez ikakvoga zazora. Ponavljam, nema li već u prirodi svih monoteizama već nešto što je neminovan izvor isključivosti i agresivnosti. Kada studirate historiju, i opću i posebno našu u BiH, možete doći do takvih zaključaka, a s druge strane imate činjenicu da oni koji danas na najlegitimniji način predstavljaju ta tri monoteistička sistema u Bosni, blago rečeno, ponašaju se vrlo nedostojno. i o tome bi se moglo nadugo govoriti...

“Neprijatelj ili susjed u kući”

Ono što je recimo kod Envera Kazaza, kao intelektualca i znanstvenika bitno, a ja neskomromno želim da i sam budem takav i da se to raspoznaje u mojem pisanju i angažmanu, to je da se kroz njegov tekst, njegov angažman, najednom prekida

sa nekom starom, drevnom praksom, po kojoj imamo izdijeljene rubrike o životu: neko se bavi politikom, neko književnošću, kulturom... i onda su to neki esnafi, neki fahovi. Ne! Enver svojim tekstom o književnosti pokazuje vrlo dramatično kako se kroz njegovu materiju, kroz književnost, prolama sve ono o čemu pričamo, pa

ako hoćete na kraju i pitanje samog našeg života. Zato bi možda ovakvi susreti i komunikacije imale smisla da se u njima prepoznamo u dramatičnosti našeg trenutka i u potrebi da jedni druge ne odbacujemo na račun onog čime se ko bavi, ko gdje živi, a još manje po nekim drugim karakteristikama u kojima se danas ljudi koji žive

u Bosni odbacuju ... nego da pokušamo shvatiti koliko je taj naš život dramatično određen potrebom da budemo svoji, u krajnjoj liniji da izgrađujemo taj nekakav svijet, ponovo se vraćam na tu riječ od koje ne znam bolju, a koja je možda malo već potrošena, a to je, dakle, izgradnja tog prijateljskog svijeta...

(iz diskusije
Ivana Lovrenovića)

Enver Kazaz - diskusija i odgovori na pitanja učesnika

Razgovaramo u jednom svečanom ozračju - 676. rođendana srednjovjekovnog Srebrnika, pod kojim je napisana povelja Dubrovačkoj Republici, dokumanat koji prvi govori o nekakvom teritorijalnom ustroju BiH, dokumanat na osnovu kojeg će nastati prva zemljišna knjiga u Hrvatskoj... Kako vi to historijsko iščitavate i kako mu pristupiti...

► **Kazaz:** Sad bih vjerovatno u skladu sa očekivanjima karkterističnim za nacionalno orijentiranu akademsku zajednicu na južnoslavenskom prostoru trebao iskazati oduševljenje starinama, govoriti o bogatstvu tradicije, diviti se umu predaka i na koncu poručiti da iz te slavne prošlosti nismo dovoljno naučili pa nam se dogodilo da nas neposredna krvava i tragična prošlost potpuno poklopi. Ništa od toga, nažalost ili nasreću, nećete čuti. Cijeli problem sa prošlošću na južnoslavenskom kulturnom prostoru mogao bi biti sadržan u jednostvnoj sintagmi – narcizam malih kultura. Južnoslavenske nacije su, ako se o dovršenim nacijama uopće radi, bile objektima povijesti, a ne njenim subjektima. Nama je povijest dolazila, a mi gotovo uopće nismo bili njeni kreatori. Samo je, što se tiče srednjovjekovne Bosne, ona unekoliko kreirala svoju povijesnu sudbinu. Sve drugo, ili gotovo sve drugo stvoreno na ovim prostorima

Enver Kazaz

tokom povijesti rezultat je globalnih kretanja i nešto malo domaćeg majstorstva zla. Od osmanske okupacije, preko austrougarske, potom Kraljevine SHS i Kraljevine Jugoslavije, a onda i SFRJ, pa do današnjih dana – mi smo kreirani globalnim kretanjima. Imeprijalnim ideologijama dva velika svjetska carstva, Prvim, a onda Drugim svjetskim ratom, pa potom raspdom komunizma u kojem su domaći majstori zla, klerofašističke ideologije i njihove institucije

«vrhunski» obavile svoj posao zla. Ta priča o povelji Dubrovačkoj republici i njena veza sa Srbrenikom jedan je od izuzetaka. Ali, ona, ma koliko bila politički dokument, zapravo, je više kulturološki važna. Sličnih dokumenata u svijetu bilo je na milijarde, a budući smo mi opterećeni stvaranjem nedovršive države, onda državotvonost tražimo u svakom pa i najsitnijem događaju. Trebali bi ići arhivskim konceptom povijesti kako ga predlaže Friderich Nietzsche i konačno

se osloboditi političke dominante u tumačenju prošlosti i okrenuti se povijesti kao arhivu, prije svega kulturološkom arhivu i vidjeti da taj dokument jeste iskaz civiliziranosti i administrativne uređenosti jednog prostora i jedne, srednjovjekovne, države i njenog međunarodnog suvereniteta. Kada se tako bude pristupalo tumačenjima povijesti, onda ćemo moći da uvidimo bogatstvo njene raznolikosti, a nećemo je tumačiti teleološki, učitavajući iz vladajućih ideologija značenja u prošlost.

Bili ste na Gradu, i to u društvu Ivana Lovrenovića... Možete li nam opisati vaš doživljaj Grada, šta vam je tu bilo dobro a šta nije, te kako bi vi taj spomenik kulture upotrijebili?

► **Kazaz:** Tipičan tranzicijski bosanskohercegovački grad u kojem starine nisu arhivirane a nova, površna arhitektura karakteristična za ruralnu postmodernu Balkana sve više izlazi na vidjelo. Taj frankenštajnski spoj postmodernog stakla benzinskih pumpi i eventualno tržišnih centara i oklagijastih nebodera (kakav je npr. Avazov u centru Sarajeva) sa srednjovjekovnim i kasnijim arhitektonskim dobrima, pokazuje da mi kao društvo ne znamo skladno uklopiti arhitektonsku prošlost sa sadašnjošću. Jednom riječju, taj kaos se zabija poput igala u oči. Na drugoj strani, Srebrenik jest uistinu srebren grad sa prekrasnom, fenomenalnom tvrđavom iznad sebe, brežuljkastim pejzažem posavske Bosne i zelenilom koje plijeni. Srebren grad i stoga što u njemu, zahvaljući malom broju ljudi, kultura, ona ozbiljna, nije kapitulirala potpuno pred navalom tranzicijskog kiča i turbofolk deranja i s njim sukladane izložbe ljudskog tijela i njegove spolnosti.

Zašto smo mi sa ovih naših južnoslavenskih prostora toliko opterećeni historijskim pa nam je svako putovanje u historiju toliko opasno i bolno da završava teškim mamurlucima?

► **Kazaz:** Slično prvom pitanju i ovo podrazumijeva filozofiju prošlosti karakterističnu za ovaj prostor. Ovdašnje kulture prošlost konceptualiziraju na dva načina. Ona je obilježena ili sakraliziranim epskim herojem ili sakraliziranim žrtvom. Zato nam je prošlost mjerodavna za sadašnjost ili za svaki projekt budućnosti. Historija nije

učiteljica, već mučiteljica života na ovom prostoru. Dodali se tome da smo postali specijalisti za arhaizaciju, klerikalizaciju i retradicionalizaciju identiteta, onda mogu

ovako reći: u identitarnom smislu ovi današnji Bošnjaci, Srbi i Hrvati su identitarno stariji od svojih najstarijih predaka. To nasilje arhaičnog, monumentalističkog koncepta povijesti, jedne beskrajno duge herojskocentrične i žrtvenocentrične povijesne naracije nije ništa drugo do histerični urlik rigidinih ideologija koje se pozivaju na argument prošlosti kako bi nakazno vladale u sadašnjosti i okupirale našu budućnost. To se u teoriji određuje kao retroutopija. Prevedeno na jednostvane jezik, ponekad mi se čini da ovdašnje kulture žive shizofrenu situaciju – jednom su nogom u prošlosti, a drugom, hromom, štakastom nogom u sadašnjosti pustoše

naše živote.

Koliko vjerujete u sposobnost bh društva da bar unekoliko postane normalno društvo?

► **Kazaz:** U sadašnjim ideološkim uvjetima ne vje-

tualci, a kamo li tzv. obični ljudi, dovoljno posvjedočuju činjenica koliko duvaju u nacionalne, arhaične trube.

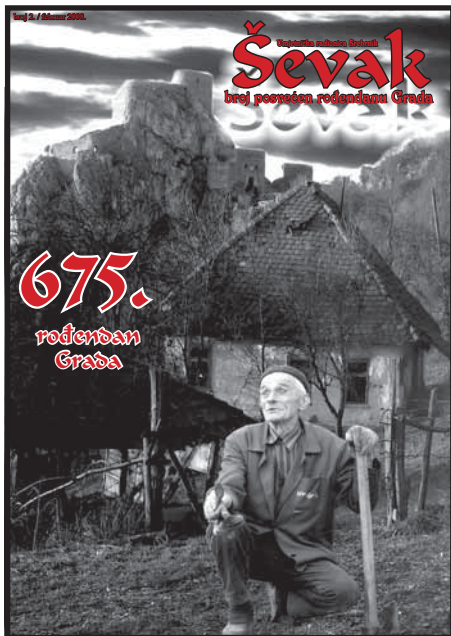
Za vrijeme 2. svjetskog rata Meša Selimović je boravio u G. Srebrniku, njegova pripovijetka "Šest jaseničkih vojvoda" je najjasnija poruka suživota na ovim prostorima... Šta je to i, na kraju zašto, toliko snažno udarilo baš na suživot?

► **Kazaz:** Jednom prilikom neko od mojih prijatelja, Vešović ili bijaše neko drugi, rekao je da je južnoslavenski prostor pod Titom imao svoje Periklovo doba. Sa glasan apsolutno s tim, vidim da se ovdašnji suživot (ma šta to značilo) mogao održavati pod okriljem internacinalističke, kosmopolitske miteme komunističke ideologije. Meša je koliko se sjećam, baš o tome i pisao kao vjernik komunističke ideje kosmopolitizma i internacionalnog bratstva. No, bojim se da smo mi taj suživot izmarginirali, da smo npr. pod komunizmom živjeli dvostruku ideologiju. Na jednoj strani zvaničnu, školsku i javnu predstavu o herojskoj komunističkoj borbi u II svjetskom ratu, a na drugoj strani kućne naracije o zločinima iz kojih je i potekla mržnja. Slično i danas mantramo priče o potrebi za suživotom, a onda u okviru porodice ili u sunarodnjačkim čoporima sanjamo vlastite traume koje ćemo onim drugima vratiti u budućnosti. Treba nam ozbiljna antropološka analiza našeg suživota i njegovih različitih modela u tradiciji. Sve drugo je napuhivanje, političko i politikantsko te sintagme.

Ako ovo naše bh glasačko tijelo pogledamo kao jedan organizam koji se rodio da bi jednom odrastao i postao punoljetan i zreo – u kojoj je sada fazi razvoja i da li se normalno razvija i odrasta?

► **Kazaz:** U prentalnom i neće se dugo još roditi.

rujem da je ta mogućnost ostvariva. No, nije problem samo u ideologijam nego i u preddemokratskom stanju ovdašnje društvene svijesti. Više plemensko, nego demokratsko, ovdašnje tragično podijeljno društvo ne može se unormaliti dok se ne deviktimizira. A taj pacijent još uvijek nije svjestan svoje dijagnoze, a kamo li stupnja oboljenja. Dakle, ne vjerujem da ovdašnje društvo može postati normalno bez otvaranja prema vani. Mi živoimo getoizaciju i automarginalizaciju, te autokolonizaciju vlastitog društvenog prostora. A to su već dovoljne indikacije da se spoznaju razmjere bolesti. No, da li su ih svjesni ovdašnji intelek-

UMIJEŠTO PESIMIZMA

Kako misliti na pesimizam kad nam se gledajući kroz prozor našeg Grada nudi tako jednostavan, a provjeren recept za dug i sretan život - da mu ne pristupamo megalomanski, da ne mislimo da su nam za sreću potrebni tovari srebra i zlata, već da nam je sasvim dovoljno da to bude ono za šta su se ljudi uvijek vezali, a to je (ma kako vam to krhko zvučalo) ... riječ...

Poštovani čitaoci!

Pred vama je drugi broj lista koji se, kao i prvi, javlja povodom dana koji nama Srebrničanima ne da mira - tog dana se osjećamo svečano, hodamo uspravnije, važniji smo sami sebi. Svega toga ne bi bilo da nije onog Starog grada, na onoj litici, i da nam se ne čini kako nam govori da nismo "repa bez repa", i da svi naši putevi vode prema njemu... Zašto to, taj 15. februar, nama treba i zašto je dobro što nam ne da mira? Šta je to u tom danu toliko važno pa treba da se "viče na sve strane", da je to 675. "dan-rođendan", da je Srebrnik nekad bio "ovo", ili "ono", te da se ne može puno gradova u BiH pohvaliti sa tako starim spomenom...? Dakle, zanima nas šta nam je to "sudbina namrijela i dala" kroz ovaj naš Stari grad, za koga će svi reći da spada u najljepše srednjevjekovne gradove igdje viđene. Ima li tu kakvog "naslijeđa" od koga bi se dalo nešto napraviti, nešto što bi poslužilo da se ovo sivilo rastjera, sivilo od beznađa, a beznađe od siromaštva, a siromaštvo od neznanja. Šta mi to, dakle, ne znamo, a morali bi znati? Odgovor smo "redakcijski" tražili proteklih godinu dana na sve strane. Iz tih razgovora sa prijateljima i zaljubljenicima našeg "grada" može se izvući otprilike ovo:

- ovakva blagodet kao naš Ggrad treba da bude ono što nas vadi iz pasivnosti i pesimizma...
- od njega se mora napraviti raspoznatljiv turistički proizvod koji će pokrenuti i ostale potencijale

- on kao vrijedan kulturno-historijski spomenik ne smije biti primjer ničemu osim nadahnuću i transparentnosti, a nikako sredstvo za pranje savjesti, neodgovornosti, poslovnosti, novca ...

- on mora, što prije, biti "zbrinut" u smislu njegove zaštite od devastacije, tj. nekome dat na "upravljanje" uz saradnju lokalne zajednice...

- prije bilo kakve njegove "upotrebe" mora se odrediti karakter njegove namjene i sadržaja

Moramo biti iskreni pa priznati da nam ovakve priče uvijek padaju kao prijekori za ono što nije urađeno. To je nama jasno! To nas boli! Da nas ne boli ne bi nam oči ka "tom brdu vječnosti" letjele danonoćno. Pogotovo dok je Grad noću svijetlio. A što više ne svijetli nemojte nas pitat! Lakše bi nam bilo da nam lupite šamar. To treba pitat onoga ko je pare uzalud potrošio. Ali nemojte praviti gužve za rođendan! Bar taj dan. Još ako je mali jubilej, kao što jeste, onda pogotovo. Zato pored čestitke: "Sretan ti 675. rođendan Grada!", ne bi trebalo dodavati ništa više. A onih 634. dana što ostanu "vikat" kako to pristaje u jednom makar "poludemokratskom" društvu. Budit i izgrađivati javno mnijenje da bi steklo vlastiti senzibilitet i branilo se od svega što "udara na obraz" i može da osramoti bilo koga i bilo šta, a simbole pogotovo. A zar mi cijelo vrijeme ne govorimo o "svom simbolu" koji nas, makar svojim rođendanom, baca u naručje jednom velikom gradu, (do 1808. Republici) Dubrovniku, jer tog dana oni se bili "partneri koji su se toliko razumjeli, uvažavali, izrazili povjerenje

koje ne može biti ništa drugo do jedan svijetli put međudržavnih odnosa u kojima riječ ima težinu olova i zadaću da traje do "zgorjenja svijeta". Kako onda misliti na pesimizam kad nam se gledajući kroz prozor našeg Grada nudi tako jednostavan a provjeren recept za dug i sretan život. On nam "propisuje" da životu ne pristupamo megalomanski, misleći da su nam za sreću potrebni tovari srebra i zlata. Po tom dokazanom receptu za bogat i ispunjen život nam je sasvim dovoljna "riječ". Koliko god i kako god to zvučalo ovdje se ne smije ništa posebno objašnjavati, njezina garancija su naši zubi, a i glava, ako treba. Ako vam se to učini malo, ili beskorisno da bi se preživjelo, ili bilo u "trendu", onda se zapitajte kakva je sudbina onih koji "pokrivaju laž". Odgovor je jednostavan, znaju ga i djeca ..., a to što ga se ne pridržavaju ni odrasli i jeste glavni razlog ovakvog svijeta. Znamo mi dobro kakvog ... Nemojte zaboravit da tog 15. februara bacite pogled prema Starom gradu, a neće biti lahko ne pogledat, jer tog će dana on bacat "ševak" na sve četiri strane. A i mi ćemo tog dana bar malko više svijetlit - od istine, a istina je da je našem Starom gradu "novi rođendan"! Sad znamo i koji je. Nek vas ne opterećuje što je našoj Opštini tek pedeseti rođendan. Važno je da se i to obilježi. Nek i taj jubilej baci "ševak" na svoje građane. Nije ni pedeset godina za bacit, zato umjesto pesimizma možemo sasvim zadovoljni i svečano raspoloženi reći: "Sretan ti 675. rođendan Grada!"

S.M.

JEDNO OD SREDIŠTA SREDNJOVJEKOVNE BOSNE

Srebrnik i okolina prije 500 do 1000 godina bili su među najvažnijim središtima bosanske srednjovjekovne države, među koje spadaju još Visoko, Vrhbosna, Blagaj, Jajce, Tešanj...

Piše: Rusmir Djedović

Malo je poznato da među najvažnijim središtima srednjovjekovne Bosne je područje drevnog grada-utvrde Srebnika i njegove okoline. Dobro je poznato da među takva rijetka bosanskohercegovačka područja spadaju: Visoko i okolina, Vrhbosna (okolina Sarajeva), Blagaj (okolina Mostara), Jajce i okolina, Tešanj i okolina.

Kao najvažnije središte bosanskih srednjovjekovnih zemalja Usore i Soli mnogi naučnici smatraju područje oko starog grada-utvrde Srebrnik.

Na području Srebrenika se tokom srednjeg vijeka nalaze i veći posjedi bosanske vlastele. Vlasnici grada Srebrenika su bili banovi i kraljevi srednjovjekovne bosanske države iz dinastije Kotromanića. Na njih podsjećaju i toponimi Banjske njive (iznad Donje Špionice), Kraljevac (ispod grada Srebrenika), Kraljevci (između Donjeg i Gornjeg Ljenobuda), voda Kraljica (između Gornjih i Donjih Moranjaka)...

Na ovom području velike posjede ima i najznačajnija usorska feudalna familija Tihoradići sa svojim ograncima Zlatonosovićima i Divoševićima. Zatim, poznata usorska feudalna familija Čekanovići. Takođe, posjede ima i srednja vlastela, kao što su Drapnići, Trepanići i Hvalešići (na ove familije podsjećaju toponimi Drapnići kod Podorašja, zemljište Trepanuše kod Srebrenika i naselje Falešići).

Većina današnjih naselja oko Srebrenika su vrlo stara i sva imaju neko drevno kultno središte. Na njih upućuju to-

ponimi kao što su: Zvijezda, Skrade, Kapak, Crkvina, Prior, Kapela itd. Mnogi od ovih mjesta čuvaju tradiciju kulturnog mjesta za navedena naselja do najnovijih vremena. I iznad naselja po vrhovima Majevice i Ratiša su stara zajednička mjesta okupljanja kao što su: Dovišta, Zborišta, Igrališta itd. Prema općoj narodnoj tradiciji, sačuvanoj kod stanovništva područja koje se nalazi između Gračanice i Srebrenika, Čekanici su jedno od najstarijih naselja na navedenom prostoru. Naime, za Čekanice su u narodnom predanju vezane brojne priče o značaju tog naselja u prošlosti, o osobito o Šeh Dedi i njegovom turbetu.

Tako je Thomas Butler, sa američkog univerziteta Harvard koji pola stoljeća proučava južnoslavensku lingvistiku i književnu pisanu i usmenu tradiciju, primjetio brojne starine vezane za Čekanice.

Tešanj

Posebno nekoliko legendi o Šeh Dedi, zatim o njegovom pobratimu i turbetu. Takođe, i vrlo stare (srednjovjekovne) toponime, kao i prastara prezimena (Čekanovići, Djedovići). Može se u narodu čuti

objašnjenje nastanka naziva Čekanici, prema nekom čekanju. Znatno ozbiljnije i utemeljenije objašnjenje o etimologiji naziva Čekanici, još početkom XX stoljeća je dao naučnik Vladislav Skarić u svom radu o bosanskoj vlasteli u toponomastici Bosne i Hercegovine. Skarić tu navodi da su Čekanici kod Gračanice naziv dobili po visokoj bosanskoj srednjovjekovnoj vlasteli Čekanovićima iz Usore a koja se pominje u srednjovjekovnim poveljama.

DOVIŠTE NA RATIŠU

Posebno je značajna priča o drevnom bosanskom molitvištu-dovištu na Ratišu. U okolini Ratiša dove su se koliko je poznato vršile na više mjesta. Dovište na istočnim padinama brda Hotijelj (mahala Kulići, iznad Donje Orahovice), svega nekoliko kilometara

iznad Puračića je Dovište. Brojna su Dovišta po vrhovima i brdima Majevice, Trebave i doline rijeke Spreče. Poznata su i Dovišta na rijekama Spreča (npr. ispod Gračanice) i Velika Tinja (u Srebreniku, na mjestu Kiseljaci).

Prema narodnoj tradiciji na najvišem vrhu planine Ratiš, je od najstarijih vremena jedno od najznačajnijih dovišta u sjevernoj i sjeveroistočnoj Bosni. Po tom nadaleko poznatom dovištu je taj lokalitet i dobio naziv Dovište, kako se označava na svim novijim geografskim i topografskim kartama.

Na Dovištu na planini Ratiš se starinom narod u velikom broju okupljao svakog ponedjeljka, počev od Jurijeva (6. maja, po novom, a 23. aprila po starom kalendaru, koji je bio u narodnoj upotrebi prije austrougarske). To okupljanje se ponavljalo svakog ponedjeljka sve do Aliduna (2. augusta, odnosno 20. jula). Ova dva datuma su predstavljala najvažnije dane tradicionalnog narodnog kalendara, za Jurijev je počinjala ljetnja polovina godine a Alidun je predstavljao sredinu ljeta.

Pored učenja dova na Ratišu se do današnjih dana održavaju i vazovi - poučna vjerska predavanja. Dove i vazove su često držali poznati vaizi i prisustvovalo im je dosta naroda. Prema nekim saznanjima na Dovištu bi se postavljao i ćurs, odakle bi se vaizi i predavači obraćali prisutnima. Na ovu veliku vjersku manifestaciju je dolazila ulema i intelektualci iz Gračanice i Tuzle, dva najbliža vjerska i kulturna središta. A na dove su dolazili ljudi i iz udaljenijih krajeva.

od Dovišta na Ratišu. U blizini su lokaliteti Igrište, Teferičište i Perinovac. U selu Brničani, 6-7 km, sjeverno od Ratiša je staro Dovište. Staro je dovište i na brdu Hurije pored Gračanice. Takođe na brdu Tirinovac

Nekropole sa stećcima i toponimi Mramorje govore o značajnom prisustvu Bogumila. Na to podsjeća i naziv za selo Babunovići, jer je poznato da je jedan od narodnih naziva za njih i Babuni. Nekoliko toponima upućuje na moguće postojanje crkava pripadnika bosanske crkve - Bogumila, pošto ima mišljenja da su oni imali neke vrste bogomolja. Pored Crkvine u Miričini, odmah na zapadnim padinama Ratiša, postoje lokaliteti Crkвина između Moranjaka i Falešića, zatim, sjeverno od Lukavca, kao i brdo Krst u Gnojnici. Smatra se da na moguće priore (čelnike) samostana Bogumila podsjećaju nazivi zemljišta Priore u Sladnoj i Kugama.

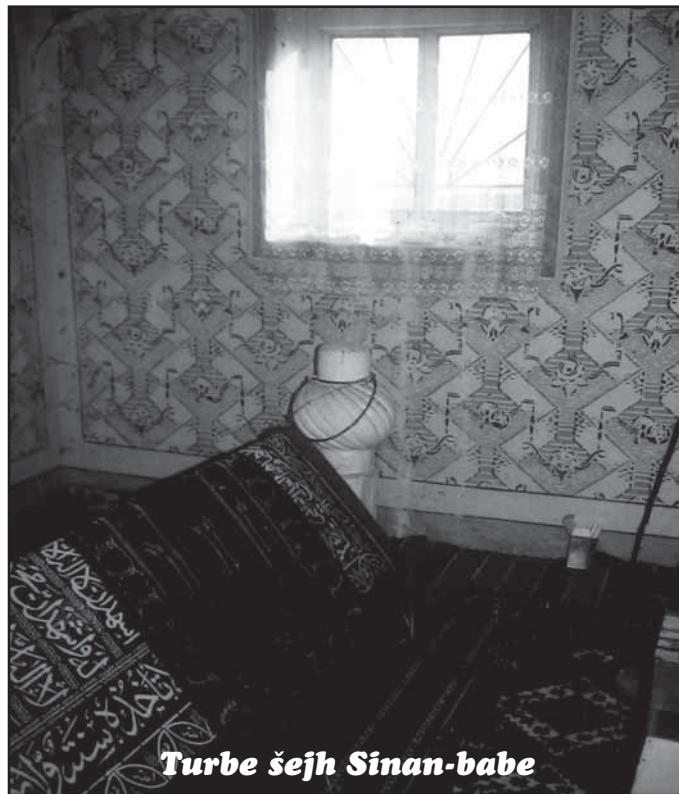
SREBRENİK JE ZNAČAJAN I U 16. STOLJEĆU

Posebno značajnu historijsku cjelinu predstavlja kompleks koji obuhvata staru srednjovjekovnu utvrdu Srebrenik i naselja ispod nje.

Stari srednjovjekovni grad iz XIII/XIV stoljeća, turci su odmah po osvajanju oko 1520. godine, pretvorili u svoju utvrdu. U nju su smjestili vojnu posadu (mustahfize), na čelu sa zapovjednicima (dizdarom i serbuljucima). Godine 1533. utvrda Srebrenik ima 46 posadnika, vremenom pomalo gubi na važnosti, pa 1548. godine ima 21 posadnika. Dizdar 1533. godine je Mehmed a serbuljuci: Mustafa Bosna, Nesuh Hercegovina i Mustafa Kosovalu. Godine 1548. je dizdar Veli-aga, serbuljuk Nesuh, a kapidžija Ilijas sin Fetaa. Na prelazu XVI/XVII stoljeće vojni zapovjednici su: Hasan-aga, Mehmed-aga, Hurem-aga a spominju se brojne: džindije, tobdžije, serode, ceribaše, janičari. Zapovjednik azapa u utvrdi Srebrenik 1726. godine je Husein-aga a dizdar 1735. godine je Salih-aga.

Naselje koje se nalazilo sa jugoistočne strane utvrde Srebrenik se od početka turske uprave naziva Begov Konak. To je kasnije naselje Gornji Srebrenik. Ime je dobilo vjerovatno po tome što je tu sjedio

nekakav upravnik nahije Srebrenik. Odmah iza definitivnog turskog osvajanja Srebreničke banovine i pada utvrde Srebrenik oko 1520. a prije 1533. godine, turci u ovom naselju postavljaju upravnika koga narod naziva "Beg" a on djeluje u zgradi "Konak". Kasnije bi mogao to biti naib (zamjenik) kadije iz Gračanice, jer je nahija Srebrenik od 1572. godine u sastavu kadiluka Gračanica. Na tradiciji starog srednjovjekovnog podgrađa grada Srebrenika, sjeveroistočno od utvrde od početka turskog

Turbe šejh Sinan-babe

perioda se nalazi naselje Varoš Srebrenik. Naziv Varoš je od mađarske riječi var, što znači grad. To je kasniji Donji Srebrenik. Na podgrađe (varoš) srednjovjekovnog kraljevskog grada i kasnije turske utvrde Srebrenik, podsjećaju i toponimi: Varoši, Varošdžije, Podgrad i Kraljevac, sjeverno od nje, a spominju se u XVIII i XIX stoljeću. Od početka turske uprave je u Varoši Srebrenik i trg, jer je 1533. godine u njoj postojao i prihod od kopnene carine, tj. tržišta pristojba u iznosu od 50 akči.

Džamije su na području Srebrenik počele da nastaju ubrzo po turskom osvajanju ovih krajeva početkom XVI stoljeća.

Prva i najstarija džamija je ona u utvrdi Srebrenik. Nastala je odmah iza 1520. godine jer se 1533. godine spominje njen imam Murad-fakih, kao imam utvrde Srebrenik. Sredinom XVI stoljeća, tj. 1548. godine se spominju Murad, imam i Husejn, mujezin utvrde Srebrenik. Ova džamija je bila unutar bedema utvrde i postojala je sve do XIX stoljeća.

Drugom džamiju na ovom području, prvobitno kao mesdžid je izgradio poznati Šejh Sinan-baba, negdje u drugoj polovini XVI stoljeća.

TEKIJE U SREBRENİKU I OKOLINI

Negdje sredinom XVI stoljeća u Srebrenik dolazi šejh Sinan-baba, vjerovatno iz Istambula i osniva poznatu tekiju u Begovom Konaku. Na prelazu XVI/XVII stoljeće u Begovom Konaku i Varoši Srebrenik se kao stanovnici spominju Ahmed-dede i Hasan-dede.

Prema najnovijim istraživanjima radi se o tekiji helvetijskog reda, odnosno njenog ogranka sunbulija. Šejh Sinan-baba i njegova tekija su odigrali značajnu ulogu u širenju islama i islamsko-orientalne civilizacije na ovom području. O čemu svjedoče i danas u narodu ovog kraj očuvana predanja o njemu. Šejh Sinan-baba je osnovao i značajan vakuf, koji je pored nekretnina u neposrednoj okolini utvrde Srebrenik, imao i veći kompleks zemljišta u naselju Babunovići, po imenu Šehovina, što otvara mogućnosti neke vrste isturenog djelovanja derviša i na tom mjestu. Na prelazu XVI/XVII stoljeće u Babunovićima se spominje Hamza-dede.

Vakuf, koji je osnovao šejh Sinan-baba krajem XVI stoljeća, možemo upoznati prema spisku nekretnina koje je posjedovao krajem XIX stoljeća. Tada je ovaj vakuf pored džamije i mejtefa u "Begkonak mahali", posjedovao razna zemljišta oko iste, čija je površina blizu 200 duluma. Između ostalih, radi se o brojnim: baščama (vrtovima i voćnjacima), oranicama, šumama i grebljima. Nazivi tih parcela su: Šehovina, Šehovac, Šehitluci, Ravnuša, Kurtin Kamen, Maluša, Mezarluci...Ovaj vakuf krajem XIX stoljeća obuhvata i značajan kompleks zemljišta u Babunovićima, pod nazivima: Šehovina, Luka i Bara. Na tom zemljištu tada navedenom vakufu pripada i blizu 10 kmetovskih selišta, sa kućama i okućnicom.

Tekije su izgleda postojale i u Čekanićima i Čanićima.

Ovo je samo dio brojnih podataka i činjenica o velikom značaju Srebrenika i okoline u prošlosti u razmjerama cijele Bosne i Hercegovine.

Izgrađena je u Begovom Konaku, kao tada najvažnijem naselju ovog područja. Početkom XVII stoljeća, tačnije u popisu iz 1604. godine, kao prvi stanovnici Begovog Konaka su popisani Mumin-halifa, hatib i Bajazid-halifa, mujezin, vjerovatno navedene džamije. Kao imam u Srebreniku se 1735. godine spominje Islam-efendija, a negdje u XVIII stoljeću, imam Omer-efendija.

Otrilike u isto vrijeme kao prethodna, dakle, u drugoj polovini XVI stoljeća, izgrađena je i treća džamija na ovom području. To je džamija u Seoni u kojoj se početkom XVII stoljeća, tj. 1604. godine spominje imam te džamije, Osman-halifa.

STJEPAN II KOTROMANIĆ VLADAR POLI...

piše: Nermin Tursić

I zučavati politički profil bosanskog vladara Stjepana II Kotromanića zahtjeva potpunu historijsku ozbiljnost zasnovanu na postojećoj materijalnoj građi, te na taj način nastojati izvršiti historijsku rekonstrukciju političkih akcija i političkih zbivanja, odnosno pokušati spoznati svijet politike i političkih akcija pomenutog vladara preko historije. Ona bi se trebala zasnivati na nekoliko vrlo bitnih elemenata, a prije svih:

- **Teritorijalno proširenje srednjovjekovne bosnanske države zasnovano na vojnoj moći**
- **Ekonomski uspon i monetarna nezavisnost**
- **Srebrenička povelja iz 1333. godine, te njen značaj za naš grad i državu**
- **Državna diplomatija zasnovana familijarnim povezivanjem**

Manje - više poznato je teritorijalno širenje i uspon srednjovjekovne Bosne u periodu Stjepana II Kotromanića. Već

1326. godine pripaja Bosni područje Huma koji je osvojio od srpskog kralja Dušana, te teritorij od Neretve do Cetine, veliki dio Dalmacije, i to od Dubrovnika do Splita, a takođe pripaja i Donje Krajeve, Usoru i Soli.

Posebno je bitno, mimo navedene teritorijalne šarolikosti koja je do tada egzistirala u posebnim državnim okvirima, to da nije doživljen teritorijalni partikularizam naspram vanjskih državnih granica, već, naprotiv, uspio je unjedriti nabrojane teritorije u bosansku državu, i na taj način sastaviti i održati teritorijalni integritet i državni individualitet (zadržan do današnjeg dana), koji će se dalje potvrđivati u bosanskim poveljama, sintagmom „vsim zemlam Bosanskim“, kao i etnos konvergencije i međuvjerske tolerancije u novoosvojenim područjima s obzirom na susrete sa novim konfesijama i etničkim skupinama koje ulaze u zajednički državni prostor tj. prostor zajedničke egzistencije. Ekonomski razvoj i

politička stabilnost su jasno opredjeljenje ovog vladara. Prvi se odnosi na ekonomsko jačanje srednjovjekovne Bosne, zasnovano na otvaranju rudnika (Ostružnica 1349. godine i tri godine kasnije Srebrenica) zbog primjetne potrebe za potražnjom ruda na zapadu i mogućnosti izvoza iste iz Bosne. Sve je to prirodno rezultiralo potrebom za razvojem putnih komunikacija, karavanskih stanica, a samim tim i otvaranja države prema strancima koji su dolazili radi ekonomskog interesa, što kauzalno zahtijeva razvoj carina u srednjovjekovnoj Bosni, kao i potrebom za razvojem državnog upravnog aparata, radi naplata poreza, putarina, mostarina i mnogih drugih izvora koji su bili neophodni za političko-ekonomsko i državno jačanje dvora i bosanske vlastele.

Uz sve navedeno po prvi put razvija i neovisnu monetarnu politiku zasnovanu na kovanju vlastitog platnog sredstva bosanskog dinara-DINARUS-a, što će u budućnosti rezultirati praksom svih bosanskih

vladara sem kralja Dabiše. Posebno bitna, sa više aspekata, jeste povelja Stjepana II Kotromanića izdata 15.02.1333. godine pod gradom Srebrenikom. Mimo mjesta potpisivanja u ova razmatranja ulazi njen sadržaj kroz koji je pokazana politička zrelost i racionalnost politike bosanskog bana. Naime, iako mu mnogi danas to zamjeraju i osuđuju upravo zbog tog sadržaja povelje i odricanja teritorija oko Jadrana u Dubrovačkom zaleđu tačnije „sav Rat i Ston i Prevlaku i otoke koji su oko Rata...“ Zbog takvog teksta to izgleda kao stvarna prodaja državnog teritorija, ali je nesumnjivo bila jedna od sasvim isplaniranih političkih akcija. Dokaz takvoj tvrdnji leži u činjenici da je to bio neodrživi prostor za bosansku državu zbog njegovog geo-položaja i etničke strukture stanovništva, (koju jasno razlikuje od bosanske čime potvrđuje i bosansku etničku samosvijest) koji su tada (a skoro da se može reći i danas) bile osnov za formiranje državnih granica. Stoga, sv-

KOTROMANIĆ POLITIČKE VIZIJE

jestan principa nemogućnosti održivosti neodrživog, uspio je obezbijediti stalni ekonomski izvor prihoda za bosanski dvor u godišnjoj visini 500 perpera, od strane Dubrovnika, do „ZGORENJA SVIJETA“ tj. dao je teritorijalni prostor za određenu ekonomsku ovisnost. Dalje, što je bitno u ovoj povelji, je i uspostava političkog azila (utočišta), u slučaju potrebe bosanskom dvoru, zagarantovanog tekstom povelje „ako dođe ban Stjepan u Dubrovnik ili njegovi sinovi ili njegovo sjeme do svršetka svijeta muške glave da mu damo stanovati u zidanoj palači, dokle god mu treba ostati, bez ikakve najamnine“, kao i eksplicitna zabrana utočišta nevjernoj vlasteli iskazana riječima povelje „i još se obavezuje dubrovačka općina da ne prima...njegova vlastelina koji mu bude nevjeran i njegovim sinovima i njegovu sjemenu do svršetka svijeta“. Sve to skupa daje novu konotaciju primjene međunarodnog javnog prava u odnosima srednjovjekovne bosanske države sa susjed-

ima. Ne može se ne povući paralelu sa savremenim problemom pitanja Kosova, koji iako u velikoj historijskoj distanci ima vrlo slične probleme...Čini se, čak i na osnovu ovako kratkog prikaza profila i političke karakterologije jednog vladara, da bi njegov način mogao biti paradigma rješavanja državnih problema i za moderne državnike. Već pomenuta komparacija sličnosti sa političko-teritorijalnim i etničkim problemima naših istočnih susjeda (Srbije) i njenu apologiju Kosovskog pitanja, nudi kao rješenje istog na principu promatranog historijskog iskustva politike i nemogućnosti izbjegavanja političke stvarnosti, iako nastale na objektivnim konstatacijama političkih mogućnosti i uticaja.

Bitno za Srebrenik je i to, da je u periodu vladavine Stjepana II Kotromanića bio jedan od političkih centara moći u kom su se potpisivali međunarodni ugovori, kao i potvrda u povelji o izgrađenoj dvorskoj kancelariji, zasnovanoj na pojavi tri

pristava, dva domaća - Divoš Tihoradić, Štitko Hlapović, te jedan stranac, i to Mihailo Menčetić Dubrovčanin, što će ostati presedan u svim daljnjim poznatim srednjovjekovnim poveljama bosanske države. Ovakav odnos grada i političke vlasti će sasvim sigurno u budućnosti rezultirati i većom važnošću Srebrenika na političkoj sceni srednjovjekovne Bosne, jer je grad sasvim sigurno doživio svoj vrhunac osnivanjem Srebreničke banovine u XV stoljeću na već ranijem politički popločanom putu - a po logici stvari, postavlja se pitanje - gdje je danas njegovo mjesto u savremenoj BiH? Na kraju političkih akcija, ovog velikana, bitno je spomenuti i oblik diplomatske akcije, preko rodbinskog povezivanja sa Ugarskim dvorom. Naime, udajom svoje kćeri Elizabete za ugarskog kralja Ludovika I Anžuvinskog, on će, na taj način, obezbijediti političko-diplomatsku i vojnu sigurnost granica sa sjevera i zapada, a svojim vojnim pobjedama 1350. godine protiv Dušana,

kralja Srbije, ustabiliti sigurnost državne granice na istoku. S tako izgrađenim državno-političkim ugledom i moći, te zahvaljujući državno-teritorijalnoj rasprostranjenosti i kompaktnosti naspram susjeda, kao i izgrađenom unutrašnjom i vanjskom politikom, ući će u najviše nivoe onovremene evropske politike, a srednjovjekovnu Bosnu izdići u najugledniju balkansku državu.

Sasvim sigurno, Stjepan II Kotromanić i njegovo državničko umijeće, prakticirano je kroz političke i aksiološke koordinate političkog vođenja države, kako na unutrašnjem planu, tako i na polju vanjske politike. Sasvim osmišljene, politike zasnovane i izgrađene na diplomatskim odnosima kao i primjeni različitih diplomatskih metoda. Upravo takvo umijeće, viđeno i sasvim potvrđeno životom najmoćnijeg bosanskog bana, trebalo bi biti paradigma i obaveza mnogim savremenim političarima SVE ZEMLJE BOSNE, a i regije!

LIKOVNI PORTRET bana Stjepana II Kotromanića

Tema ovoga teksta posvećena je likovnom portretu bana Stjepana II Kotromanića i čini dio mogega proučavanja sepulkralne umjetnosti bosanskih Kotromanića koji do sada nije objavljen.

piše: Snježana Mutapčić

Stjepan II Kotromanić potječe od oca Stjepana I Kotromana i majke Jelisave srpske princeze, kćeri bivšeg kralja Dragutina, koja ostaje udovica 1314. godine. Zbog nemilih političkih događaja, jedno vrijeme je ova obitelj živjela u Dubrovniku, kada je nepoznati slikar, na zahtjev dubrovačke vlastele, oko 1302. godine, slikao njihove portrete « u živahnom i stojećem stavu kako bi se sačuvala uspomena na njihov boravak u Dubrovniku » (A. Karaman). Stjepan je imao dva brata, Vladislava i Ninoslava i dvije sestre, Katarinu i Mariju. Svoju vlast je dijelio sa bratom Vladislavom (usorskim banom, ocem budućeg kralja Tvrtka I Kotromanića). Tijekom vladavine Bosnom, učinio je područje svoje države približno dva puta većim u odnosu na teritorij preuzet od oca Stjepana I, koji je proširio na Usoru i Soli, na tzv. Donje krajeve (oko gornjeg toka Vrbasa i Sane), na Hum (Hercegovinu), Završje ili Zapadne strane (Livno, Duvno i Glamoč), na Imotski i područje od Neretve do ušća Cetine. Pored toga što je tijekom vladavine stvorio temelje budućeg kraljevstva, njegov se značaj odražava na razvoju dvorske i fortifikacione arhitekture (Visoko, Bobovac, Kraljeva Sutjeska i dr.), zatim na otpočinjanju razvoja rudarstva (sa dolaskom Sasa) i eksploataciji srebra i zlata uz koju se pojavljuje gotička umjetnost zlatarstva na ovim područjima. Kao suvereni bosanski vladar, ban Stjepan II Kotromanić prvi je počeo kovati domaći novac koji je bio dizajniran po uzoru na venecijanske, dubrovačke

i srpske emisije, a čije su se kovnice nalazile uz rudnike radi čega se često i označavao imenom tih rudnika. Na dvade-

sredinom 14. stoljeća, koji je više od jednog desetljeća radio u raznim mjestima po Bosni. U njegovo vrijeme sjedište

setak varijanti Stjepanova novca prikazan je njegov lik u shematiziranom reljefu i to na dva načina, u stojećem stavu sa uzdignutim mačem u desnoj i sa žezlom koje se na vrhu završava krupnim križem, u lijevoj ruci, ili kako sjedi sa mačem položenim preko krila. Na svojim vladarskim pečatima (u dvije likovne varijante rađene po uzoru na zapadnoeuropsku heraldiku), ban Stjepan II ima izgled viteza na konju, u bojnoj opremi, sa kopljem i zastavom. Kalupe za novac, a možda i za pečate, za njega je izrađivao zlatar Beno, sin Čibrijanov iz Dubrovnika,

vlasti se nalazilo u najstarijem političkom centru srednjovjekovne Bosne, u Visokom. U Milima (Arnautovići), uz stariju crkvu Sv. Kuzme i Damjana, Stjepan II je podigao novi franjevački samostan i crkvu Sv. Nikole Putnika, koji postaju sjedištem Franjevačke pokrajine (vikarija) od 1340. godine. Historiografija bilježi da su unutar spomenute crkve bili sahranjeni ban Stjepan II Kotromanić i kralj Tvrtko I, te članovi njihovih porodica i drugi pripadnici bosanske vlasti, o čemu samo djelomično svjedoče i arheološki nalazi (P. Anđelića). Slijedom iscrpne analize

dosadašnjih vrela i arheoloških nalaza koje je proveo D. Zadro, baveći se i mjestom ukopa bana Stjepana II Kotromanića u crkvi Sv. Nikole u Milima, treba reći da njegovi posmrtni ostaci nisu identificirani arheološkim putem nego ostaje pretpostavka da se grob Stjepana II nalazio u fino ožbukanoj grobnici desno od crkvenog portala (neposredno do zaziđanog ulaza u stariju crkvu), ili pak negdje drugo u crkvi? Pretpostavlja se da je ban Stjepan II Kotromanić umro 28. 9. 1353. nakon teške bolesti radi koje nije mogao prisustvovati vjenčanju svoje kćeri Elizabete i ugarsko-hrvatskog i poljskog kralja Ludovika I Anžuvina, održanog u Budimu 20. 6. 1353. Citirati će prof. Dubravka Lovrenovića koji se poziva na D. Farlatija i kaže: « Koliko se zna jedini šturi opis sahrane bosanskog vladara potječe iz pera Farlatija, koji je zabilježio pogrebne ceremonijale upriličene povodom smrti bana Stjepana II. Kotromanića čije je tijelo preneseno u Bosnu, u Mileševo, i u franjevačkoj crkvi sv. Nikole, nakon sprovoda, uz velike i veličanstvene svečanosti, sahranjeno u grobnici koju je sam pripremio dok je bio živ ». Najzad želim ukazati na jedini likovni prikaz umiranja bana Stjepana II Kotromanića koji se nalazi na čuvenoj škrinji - relikvijaru Svetoga Šimuna u svećevnoj crkvi u Zadru. Ova škrinja predstavlja remek-djelo zlatarske umjetnosti Dalmatinske Hrvatske i kasnogotičkog zlatarstva narativnog stila, i na njoj su prikazani razni događaji iz života Sv. Šimuna, ambijent Zadra i ličnosti Anžuvina, Šubića, Kotromanića i drugih.

Relikvijar se nalazi u glavnom oltaru crkve gdje se čuva svečevo tijelo od 13. st. Relikvijar je izrađen u obliku škrinje sa poklopcem oblika dvoslivnoga krova, od komada pozlaćena srebra, tehnikom iskucavanja, graviranja i punktiranja, ukrašen je reljefnim bordurama, tordiranim stupićima i drugim elementima za raščlanjivanje figuralnih kompozicija koje su prikazane na sve četiri strane škrinje i na krovu, gdje u ležećem stavu počiva Sv. Šimun, izrađen u visokom reljefu. Krajem 15. stoljeća, unutrašnjost škrinje je bila ukrašena renesansnim reljefima od srebra. Ukupne vanjske dimenzije iznose: d. 192 x š. 62, 5 x v. 127 cm, a težina škrinje iznosi 334 kg. Današnji izgled smanjenog relikvijara datira iz 1632. godine, nakon restauracije koju su izveli zlatari Konstantin Piacalonga iz Venecije i Benedetto Libani iz Zadra,

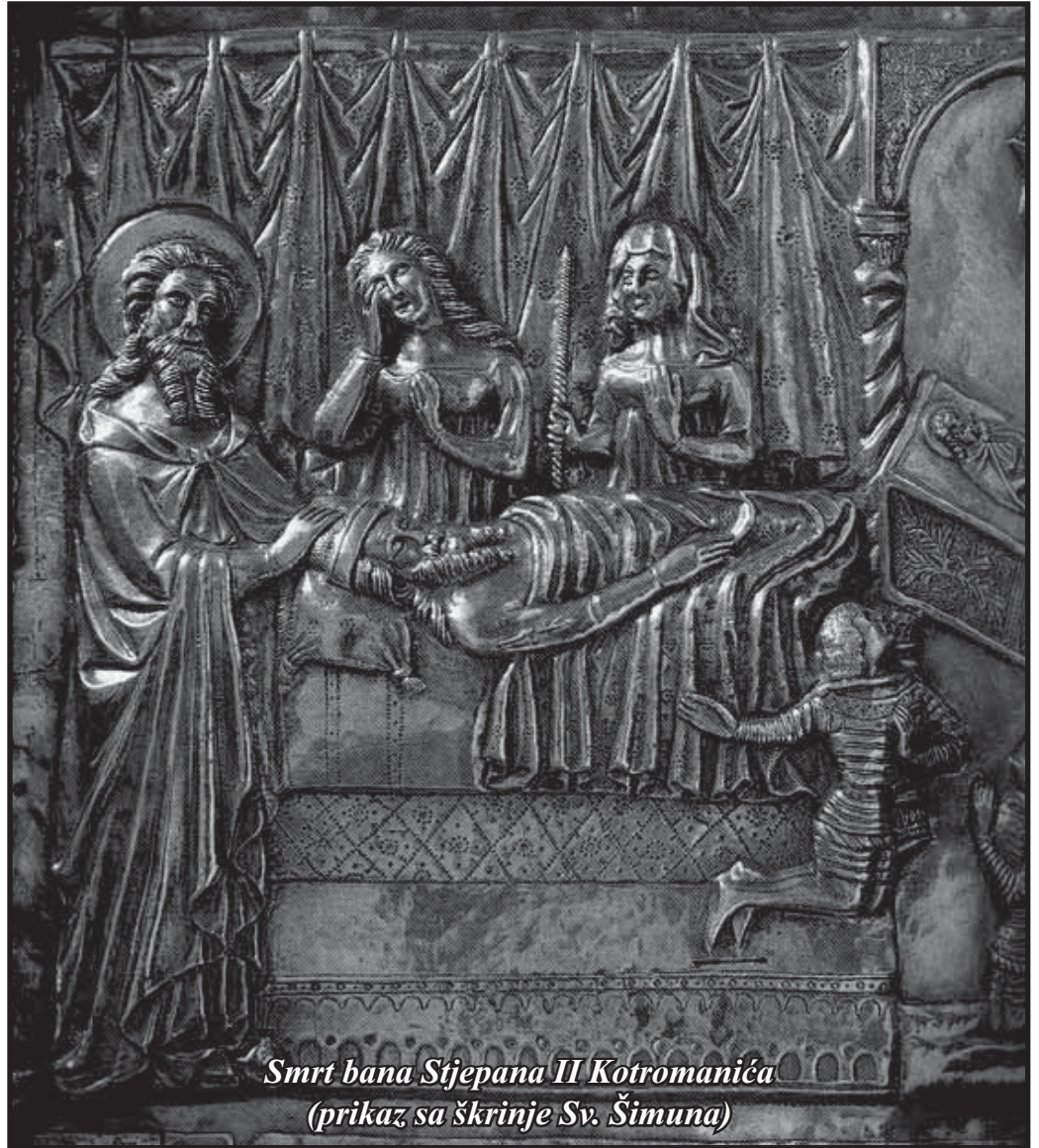
Idejno rješenje za škrinju dao je zadarski zlatar talijanskog porijekla Franjo iz Siesta kod Milana, koji je svoj model (od papira s crtežima svih detalja) predočio opunomoćenicima kraljice Elizabete, (pet zadarskih plemića) prilikom sklapanja ugovora, a sama izrada škrinje odvijala se sukcesivno, tri godine. Naime, nakon sklapanja ugovora, kraljica Elizabeta je namijenila oko 240 kg srebra i veću količinu zlata koje je umjetnik povremeno dobivao, u količini po 50 maraka. Iako se u literaturi javljaju podaci da je zlatar Franjo radio škrinju sa više domaćih pomagača, Petricioli je utvrdio da je pred kraj izrade, 1379. godine uzeo samo jednog izučenog zlatara, Mihovila Damjanova i jednog šegрта (vjerojatno Andriju Markova iz Zagreba).

Škrinja predstavlja zavjetni dar kraljice Elizabete Kotromanić, starije kćeri Stjepana II. Narudžba kraljičinih zastupnika kod zadarskog zlatara Franje Antunova iz Milana, putem ugovora za izradu škrinje, datira od 5. 7. 1377., a svečana primopredaja ovoga relikvijara je obavljena

u Zadru 24. 10. 1383. Autorški potpis zlatara zabilježen je na stražnjoj strani škrinje, ispod glavnog posvetnog natpisa, koji je pisan u heksametrima, na latinskom jeziku, i u slobodnom prijevodu glasi: Šimun ovaj pravedni, koji u naručju držaše Isusa od Djevice rođena, mirno počiva u ovoj škrinji koju prinese blagim zavjetom kraljica Ugarske, moćna, slavna i uzvišena Eliz-

se vide dva prostora: bolesnikova soba i unutrašnjost crkve sa svečevom škrinjom. Iza bolesničke postelje stoje dvije žene pretpostavljene kao njegova supruga i kćer. Po nekim autorima, uz samrtničku postelju Stjepana II stoji njegova supruga i plače, a druga žena koja drži goruću svijeću možda je njegova kćer ili nevjesta Jelena Šubićeva (?). Na desnoj strani pored postelje

ekspert I. Petricioli. Navedenom tumačenju ove scene, uz neuvjerljivu argumentaciju, suprostavio se H. Mekanović, iznoseći hipotezu da u sceni nije prikazana smrt Elizabeta oca, bana Stjepana II, već smrt njezina muža, kralja Ludovika I Anžuvince, a da lik « malog dvorskog paža » ne prikazuje Tvrtka i njegovog brata Vuka, iz razloga što je u vrijeme izrade relikvijara

*Smrt bana Stjepana II Kotromanića
(prikaz sa škrinje Sv. Šimuna)*

abeta mlađa, godine (slovima) 1380. Ovo djelo učini Franjo iz Milana.»(I. Petricioli). Desno od natpisnog polja se nalazi likovna predodžba umiranja bana Stjepana II Kotromanića (jedina poznata scena koja prikazuje umiranje bosanskog vladara). Ikonografsko tumačenje scene odnosi se na trenutak dok Sv. Šimun drži ruke položene na Stjepanovoj glavi, u znak njegove katoličke pravovjernosti. U istoj sceni

kleči mladić u plemićkoj nošnji zazivajući svečevu pomoć, a isti lik je ponovljen u dijelu kompozicije sa crkvom i svečevom škrinjom, ispod koje taj mladić kleči u molitvi. Po nekim autorima likovi mladića su protumačeni kao « mali bosanski paževi », kao banovi bratići (nećaci) Tvrtko i Vuk i dr. Uvjerljivije objašnjenje da se radi o istome liku prikazanom u dvije opisane scene dao je

Tvrtko I Kotromanić već bio kralj. Uzevši da narudžba za izradu škrinje datira od 5. 7. 1377, stoji činjenica da je iste godine bosanski ban Tvrtko I. Kotromanić okrunjen za kralja, a zna se da je ugarski kralj Ludovik I Veliki umro u Trnovi 11. 9. 1382. godine. Naravno, ostaje da se razriješi ikonografski identitet ličnosti iz navedene scene, kao i ostalih sa škrinje Sv. Šimuna, spomenutih u citiranoj literaturi.

ZA SVE JE KRIVA "ČURUK PAMET"

Razgovor sa Huseinom Lelićem, predsjednikom Skupštine opštine od 1969. do 1978. godine, za čijeg mandata se Srebrnik naj snažnije razvijao... pokrenut Ogus, konzerviran stari grad i urađen projekat njegove revitalizacije...

ŠEVAK: *Od čega, i kako je krenula ta priča oko Otvorenog grada umjetnosti?*

Lelić: To je slučajno ispalo, sasvim slučajno, kao što se to i inače u životu često dešava. Mene je telefonom iz Tuzle nazvao profesor Ekmečić, mogla bi to biti 1974. godina, kad je formirana u Tuzli Galerija jugoslavenskog portreta. Mevludin Ekmečić je kao direktor te Galerije u tom telefonskom razgovoru izrazio želju da on sa tim svojim gostima, a sve su to bili umjetnici, uglavnom slikari, dođu i posjete naš Stari grad. Ja sam njemu rekao nek dođu, meni će bit drago da se toliko umjetnika jednog dana nađe u Srebreniku. Kad su oni došli ja sam njima rekao: "Sad ćemo popiti kafu, a vas ću zamolit, ako prihvatite ovaj moj prijedlog, da odemo i da vidimo taj grad, pa kad ga pogledamo vratimo se na ručak. Oni su prihvatili i mi smo se, pošto je tada jedino zaprega mogla uz Bjelića brdo, uputili na Gradinu kroz Čojluk. Bilo nas je tridesetak, a među ostalim tu je bila i Fatima Hadžialić i njen muž Mustafa. Ona je tada bila predsjednica Socijalističkog saveza i član CK SK BiH i poslanik u Republičkoj skupštini. S tog našeg puta na Gradinu pamtim i jednu šalu.. Nezir Čorbić, zvani Slikar, kaže svom kolegi iz Beograda: "Vidiš, sad si ti s nama u jednom od sjedišta bosanskog kraljevstva koje nije nikad bilo kneževina, jest pašaluk, jest ejalet, ali nikad samo kneževina kao što je to bila Srbija! Kad smo se vratili, onako umorni, na ručak u naš Motel (tek je bio otvoren), tu se u jednom ugodnom razgovoru rodila ideja da se oformi jedna likovna kolonija koja bi se poslije širila i na druge umjetnosti i vještine... Zatim tu je bio prijeko potreban most prema glavnom ulazu, dovesti struju, konzervirati Stari grad. Sve je to

sasvim ozbiljno shvaćeno. Projekat za revitalizaciju Grada je uradio Zavod za zaštitu spomenika BiH, konzerviranje grada je radila jedno preduzeće iz Dubrovnika, drveni most su gradili provjereni majstori uz prethodni projekat... Srebrnik je sa etnoselom okolo trebao da bude nešto poput Počitelja...

ŠEVAK: *Kako prođe ta prva manifestacija OGUS-a, zašto taj program revitalizacije Grada nije realizovan, jesu li razlozi materijalne prirode, ili je nešto drugo u pitanju?*

Lelić: Prva manifestacija OGUS-a je bila avgusta mjeseca 1977. god., ali njezino otvaranje nije bilo na Gradini već pred Motelom. Sljedeće godine smo mi poručili jedan program koga je radio Jan Beran i on je izveden na

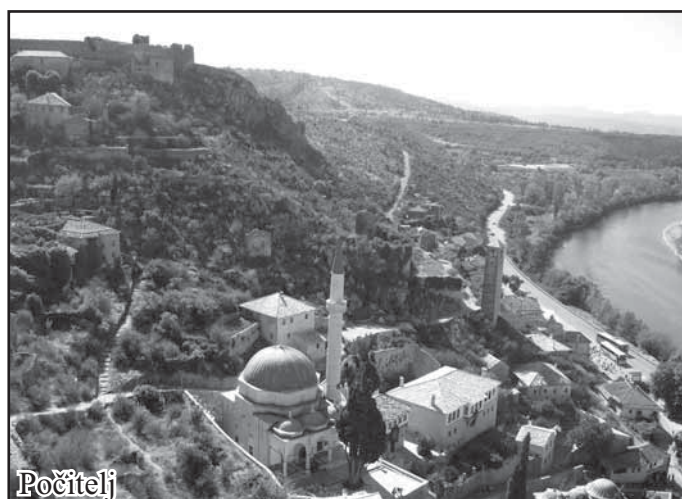
1975. godine formirano i Kulturno-umjetničko društvo Mehmed Ibrahimović. Sve je to vezano za OGUS. U tom smjeru je te programe i sam u Gradinu trebalo stalno dograđivati. To je trebalo da svake godine bude bogatije i da se zahuktava i iz kulturne da prerasta i u turističku atrakciju...

ŠEVAK: *U mentalitetu Srebrničana ima nešto što nas čini drukčijim u odnosu na susjedne opštine, nekakva deficitarnost koja se manifestuje i u deficitarnosti u širokoj lepezi na polju materijalne kulture, u nedostatku jedne "čaršijske duše", javnog mišljenja, kulturnih događanja, jedne razvijene potrebe za kulturom...*

Lelić: Evo razloga! U svom pravom značenju Opština Srebrnik pastoji od 1. jula 1958. godine,

to su bila tri-četiri čovjeka koji su nadzirali i usmjeravali poslove srezova, a onda su od maja 1952. formirani Narodni odbori. Poslije je od narodnih odbora Špionice, Srebrnika, i dijelova narodnog odbora (opštine) Tinja, i to 1. septembra 1955. godine formirana opština, tzv. komuna, da bi, kao što rekoh, 1. jula 1958. bila formirana opština Srebrnik, ovakva kakva jest. Ovo o čemu govorim su bile reforme sistema i one su dovele ovakve, mislim dopredratne strukture opština i zakonom je tada ustoličena i naša opština. Dakle, to je svega 50 godina "odrastanja", to je malo i za čovjeka, a kamoli za grad i njegove potrebe. Mogu u ovom kontekstu ispričati jednu priču koja se tiče moga predstavljanja Srebrnika i onoga što sam oduvijek smatrao najvažnijim. Ranih sedamdesetih je bila velika proslava na Sutjesci i nama je bilo najavljeno da će u Srebrniku odmarati 3 autobusa Beograđana, da ih treba primiti i održati kratak govor i predstaviti Opštinu. Nisam znao o čemu da im govorim, a da to njima ima nekog smisla - Srebrnik u odnosu na Beograd... I zamisli ja sam njima govorio o razvoju obrazovanja i kulture. Rekao sam da je Srebrnik nekada imao 4 osnovne škole sa po jednom učionicom, sa kombinovanom nastavom i po jednim učiteljem, to je, do 1945. godine, bilo 4 škole i 4 učitelja i negdje oko 300 učenika. Zahvaljujući programima opismenjavanja, opredjeljenju društva da se eliminiše nepismenost, tada je imao 300 prosvjetnih radnika, kao nekad učenika...

ŠEVAK: *Čuli smo da je u vremenu vašeg mandata kao predsjednika Opštine bilo sve pripremljeno da se gradi srednja škola, i lokacija, i projekti, i finansije ... Sada, kada "Mješovita srednja škola"*

Počitelj

Gradini. Bio je to divan čovjek, reditelj i snimatelj koji je svojim kadrovima toliko popularizovao našu tvrđavu. A sve je to trebalo da ide u fazama. U toj prvoj fazi je urađen putni prilaz i konzerviranje Grada, izgradnja Doma kulture se vezala u jednu fazu zbog toga što se sav taj posao oko Starog grada vezao za kulturu, umjetnost, zanatstvo ...tako je

jer prije toga opština Srebrnik je pripadala okolnim srezovima: gračaničkom, gradačačkom, tuzlanskom i brčanskom srezu. Problem je što se u ta sela nije ništa ulagalo, tu su, primjera radi, bile samo 4 osnovne škole, putevi nikakvi, sama je to sirotinja bila ... To je sve krenulo od onog "idem na stanicu", tu je od sve vlasti prvo postojao Mjesni narodni od-

ima preko 1800 učenika, i preko 100 profesora, kada se prosto guši u nedostatku prostora, to ima posebnu važnost. Zašto do toga nije došlo?

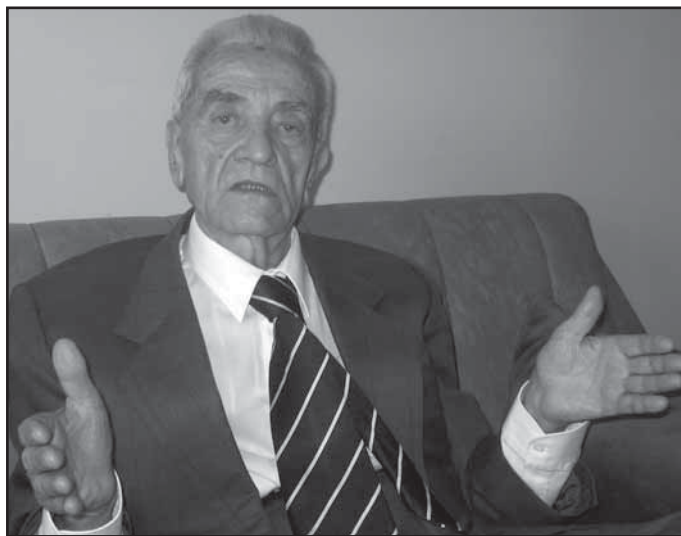
Lelić: To je jedna od mojih tuga kad je u pitanju Srebrnik, a nije jedina da se razumijemo. Znam da ničiji život nije samo od radosti, ali ovo je meni, uistinu, dirljiva priča. Zato što mi otkriva vrijeme u kome se nije tjerao lični interes, već ono što je čovjeka činilo sretnim. Projekat za tu školu je radila jedna apsolutno arhitekture iz Tuzle koja je to radila da bi udovoljila svojoj kreativnosti i pitala je "da li mogu da dam svojoj mašti na volju". Ona je to toliko dobro isprojektovala. U podrumima su bile radionice za učenike i kabineti. Učionice su bile na tri sprata, a mogla je da se dograđuje i horizontalno i vertikalno... Imala je dva krila, imala je amfiteatar, hol je toliko bio velik da je mogao primiti čitavu smjenu. Gradnja je trebala početi te 1978. godine, ali sam zamoljen da gradnja počne godinu kasnije. Da sam znao da će se to izmahnuti to bi bilo početo pa makar ja, kao u onoj legendi o našoj Gradini, morao biti ugrađen u njezine temelje. A fiskulturna dvorana je bila predviđena uz srednjoškolski centar i po projektu je mogla imati tri sale po potrebi, imala je pokretne zidove, a i tribine za 4000 gledalaca. Tu su se mogle izvoditi sportske manifestacije najvišeg ranga... Druga mi je tuga opet vezana za Srebrnik, a to je narušena urbanistička slika grada, jer još onda je bila urađena urbanizacija grada, gdje je svaka kuća bila ucrtana sa prilazima. Niko nije nikoga smio zaklanjati, nisu se kuće smjele graditi bez dovoljno kvadrata, ići u visinu dokle ko hoće... to me unesrećuje kad pomislim na Srebrnik, a nema dana kad ne mislim.

ŽEVAK: *Ostala je priča o vašoj borbi oko broja izgradnje škola u našoj Opštini po tadašnjem Društvenom dogovoru o izgradnji 1000 škola u BiH. To je bilo toliko uspješno u smislu kapaciteta tih škola da od tada naša Opština nije dobila ni jednu novu školu, (osim što je srednjoj školi uzeto zemljište tj. njezin park, a ona dograđena), a to je vrijeme od gotovo 40 godina.*

Lelić: Moram ispričati još jednu priču koja dokazuje moje uvjerenje da je odnos prema obrazovanju i kulturi zapravo temeljni od-

nos prema čovjeku i njegovom progresu. To je jedno od mojih sjećanja koje me čini sretnim i mislim da može pomoći svakome ko može i hoće da doprinese razvoju svoga mjesta.

Nama je republički plan bio predvidio samo dvije škole sa po 12 učionica, od te dvije mi smo imali jednu, što je sada srednjoškolski centar. Kad sam ja taj društveni plan dobio i kad je zakazan sastanak za potpisivanje, za tri-četiri dana, ja napišem prigovor i u njemu napomenem da ja taj plan neću potpisati. Ne znam kako ovo onome ko to sluša izgleda sada, jer ja jesam tih, al' jesam i tvrdoglav. Taj prigovor ja napišem na nekoliko stranica i kažem da nema treba 8 škola sa po 12 učionica i sve obrazložim i pošaljem na sve strane, između ostalih i Centralnom komitetu. Pošto je to bio kratak rok ja sam na nekoliko mjesta otišao lično. Bio sam i napadan i optuživan da sam megaloman, ali su oni poslali i svoju jednu komisiju da teren obiđe i uvjerili se u te potrebe. Kad su vidjeli u Dubokom Potoku barake

koje smo mi dobili iz Banja Luke, kad su vidjeli škole u Hrgovima, (kad gore nisi mogao automobilom, kad nije bilo ni mosta), u Seoni (škola u zgradi mekteba), zatim u Špionici... uglavnom je komisija to obavljala hodajući u čizmama. Ja sam i njima više puta ponavljao da ja taj prvi Društveni dogovor o izgradnji 1000 škola u BiH neću potpisati, kad on ne vidi probleme na mojoj opštini. Kad smo došli na to potpisivanje, svi predsjednici opština, (tu su i Hamdija Pozderac i Branko Mikulić), sve je to na nivou, al' ja sam sa svojom odlukom bio čvrst i jednako onakav kakvim me je Bog stvorio – tih i tvrdoglav u odluci da to neću potpisati

pa nek me objese. Kad sam došao na red da i ja to potpišem... i gledam ja te papire, vidim imaju aneksi u kojima su planirane sve škole koje smo mi za našu Opštinu tražili. Dakle, umjesto dvije, sada je tu osam škola, sve su udovoljili samo nisu za školu u karavlaškoj Maoči (poslije se ta škola napravila, to je ona što su u njoj sada vehabije). Kad sam to vidio ja lebdim od sreće, te 1970., kada je su u Bosni i Hercegovini postojale 103 opštine.

ŽEVAK: *Kako tu priču koju ste nam ispričali sad razumjeti. Šta bi to kao iskustvo trebalo da se prenese, prije svega na mlade, ili na sve nas koji sada živimo u Srebrniku, i naravno, ne samo Srebrniku pošto u tome treba tražiti jedno univerzalno i opšte ljudsko značenje?*

Lelić: Vidite, ja kad sam primio dužnost predsjednika opštine (od Mehmedalije Husarića), samo sam u latici našao ključ od kancelarije i spisak imena, kao posebnu zadaću, koja trebam zaposliti. Ja da ne bi bio kao on,

doživljava punije?

Lelić: Čuruk pamet, kao jedan izraz, sam čuo od svoje majke. Ta čuruk pamet može biti kod mene, kod predsjednika vlade... kod svakoga ko ne vodi računa o čovjeku i o svojoj obavezi prema čovjeku, i onome za šta je neko zadužen. Radi se o tome da vi čovjeka ne trebate ni na šta tjerat, pogotovo u njegovom poslu. Vidite, u tim materijalima, koje sam ostavio iza sebe, sam planirao i srednju muzičku školu kao da sam znao da ima talenata, ona je ušla u srednjoročni plan. A još nešto, čovjek mora sebe biti svjestan, a vidjelo se da smo mi puni sirotinje.

ŽEVAK: *Da li je ta "čuruk pamet" kriva i za ovo sadašnje stanje našeg Starog grada koji u svakom posjetiocu izaziva divljenje i istovremeno žaljenje što taj prostor ne nudi više?*

Lelić: Apsolutno! Neka mi oproste čitaoci što nisam spomenuo one koji su u tim godinama njegovog konzerviranja i pokretanja aktivnosti, oko Ogusa, dali svoj ogromni doprinos. Na te akcije izgradnje puta, struje, kanala do releja i ostale infrastrukture išlo se sa pjesmom i oduševljenjem. To su bili omladinci Gornjeg i Donjeg Srebrnika, Dželikana, Čojluka... Ljudi koji su imali kuće ispod Gradine su jednostavno ustupili zemljište za put, a nastranu što su bili u tolikoj opasnosti dok se put pravio. Zašto ovo govorim? Upravo zato da bih kazao da ništa od tih silnih projekata i trošenja novca neće biti ako se to ne bude radilo na način da je to opšteprihvaćeno, što znači po svemu jasno i čisto. To dalje znači da se taj prostor mora urbanizirati, uraditi sva infrastruktura, od pristupa preko vode i kanalizacije, sa maksimalnom zastupljenošću ekoloških zahtjeva. Stari Grad mora biti okosnica razvoja tog našeg grada, oko njega mora opet postojati prsten puteva, kao što je to bilo u srednjem vijeku. Ima ta dokumentacija, nek je gospoda urbanisti pronađu i iščitaju, a ne da se samo bave urbanističkim nakaradama. Nekima sam ja rekao što mislim o njihovom radu, a glavno je da mnogi ne bi, kad bi se gledala odgovornost, radili to što rade, jer neodgovornost u svom poslu i to je čuruk pamet, a takva pamet što uradi za minut trebaju godine i desetljeća da se ispravi.

razgovarao:
Sadil Mehmedović

Miodrag Bosić

JOS JEDAN GRAD KOTROMANICA

Dobojska tvrđava se navodi kao primjer kako se treba odnositi prema našem kulturno-historijskom naslijeđu - "treba počistiti smeće, otjerati zmije i dovesti turiste" objašnjava nam koordinator projekta Miodrag Bosić

Dobojska tvrđava potiče još iz 13. vijeka kada je sagrađeno

tvrđave uvijek smatrana čudnom, pretencioznom i neizvodljivom za mnoge

njeno jezgro kojom je dinastija Kotromanića upravljala i koju je nadograđivala do kraja 14. vijeka. Tokom sljedećih par vijekova, za vrijeme vladavine turske vojske, završen je graditeljski period koji je rezultirao približno današnjem izgledu tvrđave. Tvrđava se nalazi na veoma važnom mjestu gdje putevi iz Evrope prolaze za Mediteran, a i dolinama rijeka Usore i Spreče vode u istočnu i zapadnu Bosnu i Hercegovinu i dalje na istok i zapad Balkana.

Dobojska tvrđava je u svojoj istoriji sada prvi put rekonstruisana i turistički revitalizovana i time postala dostupna domaćim i stranim turistima. U početku je ideja o turističkoj revitalizaciji

stanovnike i institucije u Doboju. Neumornim radom osoblja ROTORA – Organizacije za razvoj turizma regije Doboj, registrovane nevladine organizacije iz Doboja, uspjelo se pokazati da je od napuštene i zaboravljene tvrđave moguće stvoriti turistički proizvod prepoznatljiv na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine, Evrope a i šire. U periodu od samo dvije godine ROTOR je uspio uz velike napore i uz mala finansijska sredstva (oko 80.000,00 eura), dobijena od Švedske donatorske organizacije SIDA i sufinansiranjem opštine Doboj, da obnovi i obezbijedi osnovnu infrastrukturu na tvrđavi kao što su priključci za struju, vodu, kanalizaciju, i dr. Pored

toga na tvrđavi su sagrađeni novi turistički sadržaji: etno kafeterija, suvenirnica, montažni amfiteatar za 300 posjetilaca, dječije igralište, toaleti, drveni prilazi sa stepenicama, drveni štandovi, zelene površine i dr. Da bi posjetilac imao potpun ugođaj srednjeg vijeka namjenski su izrađene i replike srednjovjekovnog oružja koje upotpunjuju ambijent tvrđave: katapult, štitovi, mačevi, topovi, kubure, klade za zarobljavanje..., a za organizovane posjete kao što su ekskurzije priređuje se program srednjovjekovnog mačevanja vitezova koji se bore za ruku princeze. Kostimografija osoblja na dobojskoj tvrđavi prilagođena je srednjovjekovnoj te se doima da istorija ovdje još uvijek živi jer posjetioce na ulazu dočekuje vitez koji upućuje goste na interesantnu ponudu tvrđave; u etno kafeu iz kojeg

se pruža divan pogled na grad i okolinu - vitezovi uslužuju goste; posjetioci imaju mogućnost da se fotografišu sa vitezovima, i pojedinačno u raznim srednjovjekovnim odorama; za grupe posjetilaca obezbijeden je čas istorije koji priča princeza u srednjovjekovnoj haljini, turistima su na raspolaganju i mogućnost vjenčanja na tvrđavi, iznajmljivanje etno kafea i cijele tvrđave za razna kulturna i zabavna dešavanja. Tu je i suvenirnica u kojoj se mogu kupiti samo originalni suveniri i proizvodi proizvedeni u dobojskom kraju. U popularnosti prednjači lokalna rakija medovača koja nosi simboličan naziv „Vitez od Doboja“. Posjetioci ovdje mogu vidjeti i razne vrste ukrasnih životinja kao i ljubimicu tvrđave – patuljastu kozu po imenu „Malena“, koja je postala atrakcija i za djecu i odrasle. (M. Bosić)

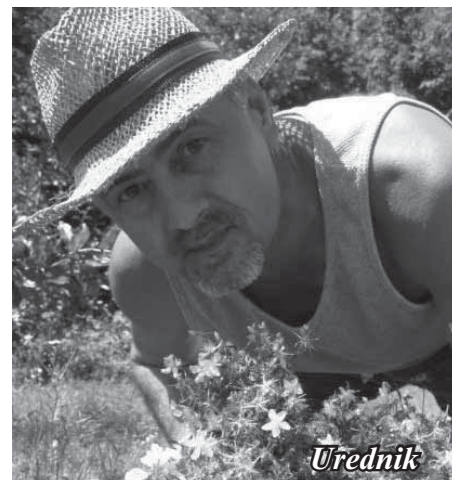

Poštovani čitaoci!

Pred vama se nalazi prvi i eksperimentalni broj lista koga smo nazvali "Ševak". Osnovno značenje ove riječi je izvedeno od arapske riječi šafaq – odsjev, sjaj, a i u našem jeziku ona se, uglavnom, koristi u spomenutom značenju i u vezi sa svjetlosti, kao npr. odbljesak, refleksija... Nikad mrak, zatvorenost, neznanje, prekid komunikacije - već baš suprotno. A čini nam se da to ono osnovno što jedan medij, a posebno novina, treba da ponese. Naziv bi trebao da ponese i odredi profil tom gradskom listu o kojem se već izvjesno vrijeme govori i kojeg svi već očekujemo. Kad se to, u vezi sa značenjem riječi "ševak" prevede na "žurnalistički jezik", onda bi to značilo da je profil takvih novina određen prvo kao edukativni, znači i kad informiše

on educira, i kad

istražuje on educira, i kad kritikuje on educira... Drugo, kao informativni, znači i kad informiše on pita, i to sve koji imaju veze s određenom temom. Treće, kao istraživački, znači, kad istražuje opet pita, najviše priprema i dokazuje, ali ne presuđuje. To ne radi, niti proizvodi senzaciju. To je, dakle, osnova na kojoj bi on, taj list, mogao živjeti i preživjeti. Ako bismo, dakle, otkrivali njegovo oružje onda bi to bilo znanje. Treba li mu šta jače. Naravno da ne treba. Sve čovjekove molitve svode se na želju za prosvjetljenjem duše i razuma. Ako bismo vrlinu čime označavali onda bi ona, opet, bila svjetlost, sreća, takođe, a ne kaže se uzalud da se ni nada ne smije ugasiti. Čini nam se da dokle god nešto "baca ševak" da je živo, da je opredijeljeno za borbu, da vjeruje u život i u čovjeka. A priroda čovjeka je takva da dok vjruje u život i traži ga, dotle ga i ima. Ako nešto ne tražimo nećemo ga nikad ni pronaći. A tražimo ga kad imamo istinsku potrebu, a istinska potreba nije nikada lična, a da u isto vrijeme nije i univerzalna ljudska potreba. Dakle, snaga čovjeka je velika onda kada polazi od onoga što nas spaja, što nam je isto, a ne od onoga što nas razdvaja, i po čemu se razlikujemo. O razlikama se ne govori, one su dovoljno prisutne i služe samo za spoznavanje, prije svega, samoga sebe. Razlika od čovjeka do čovjeka je ono na čemu se i zasniva prirodna ili Božija kreacija. Ali to nije čovjekova slabost već upravo snaga. Niko

nije stvoren a da nema nikakvih vrijednosti, a čovjek pogotovo. On se najviše razlikuje po svojoj izraženoj potrebi za znanjem, radom i kreacijom. Eto, zašto čovjek i postoji. Eto, zašto, prvenstveno, služi i mediji. Za afirmaciju čovjeka. Zato iz svakog "Šefka" neka zrači čovjek, s onim što ga u njegovoj suštini određuje. A da je čovjek svojim željama određen, i to se odavno zna. Ako još uspije spojiti želje i mogućnosti onda mu nema kraja... Nije nimalo slučajno što njegov prvi broj izlazi za "rođendan" grada. To je taj izvor sa kojeg svi pijemo, to je dan za rezime šta se jeste, a šta nije za Grad uradilo. Grad je na prvom mjestu. Onaj što je preživio 674. godine. Otprilike, 22. generacije - što djedova, što sinova, što unuka. Toliko vremena, a nešto je, ipak, preživjelo. To istražujemo, o tome govorimo, uz kaficu, i uz novine... Tako se počinje...

Urednik

MORFOGENEZA STAROG GRADA

Kratka geomorfološka analiza uzvišenja na kome je sagrađen Stari grad

Kada sam, još kao dijete, prvi put vidio Stari grad, ostao sam istinski začuđen veličinom litice na kojoj se on nalazi. I zaista, čak i dugogodišnji iskusni putnici ostanu iznenađeni kad ugledaju oštru liticu sa tvrđavom na vrhu usred blago zatalasanog „mora“ reljefnih formi kojima se odlikuje ovaj kraj. Međutim, baš ta „reljefna izuzetnost“ bila je jedan od glavnih činilaca u nastanku srednjovjekovnog grada Srebrnika i njegove političko – historijske uloge koju je imao na ovom prostoru. Nastanak grada i njegove srednjovjekovne političke refleksije ostaviću historičarima da objasne, a ja ću u narednim redovima pokušati da izvršim jednu kratku geomorfološku analizu samog uzvišenja na kome je sagrađen Stari grad, shodno raspoloživim izvorima i prirodi ovog časopisa.

Toponim „Gradina“ je relativno čest u Bosni i Hercegovini, a u ovom slučaju koristi se i za tvrđavu kao spomenik, kao i za uzvišenje na kome je sagrađena. Astronom-

sko – geografske koordinate za ovaj lokalitet su:

Geografska širina:
= 44° 42' 12" s. g. š.
Geografska dužina:
= 18° 32' 02" i. g. d.

Uzvišenje Gradina nalazi se na sjeverozapadnim padinama planine Majevice, koja zauzima centralni položaj u sjeveroistočnoj Bosni, na lokalitetu koji omogućava dobru kontrolu saobraćajnog koridora koji prolazi kroz dolinu rijeke Tinje. Nadmorska visina uzvišenja je približno 460 m, a relativna visina na njegovoj zapadnoj strani dostiže 120 m. Takav položaj je nesumnjivo, bio presudan u izboru mjesta za gradnju vojnog utvrđenja kakvog su tadašnje prilike zahtijevale. Samo uzvišenje je građeno od paleogenog masivnog krečnjaka, koji je na sjevernoj strani rasjedom odvojen od jurskog ofiolitnog melanža, dok su južno od njega ostaci diskordantno položenog neogenog fliša. Dakle i sama geološka podloga je

pružila izvanredne uslove za gradnju sigurnog i stabilnog objekta. Međutim, historija ljudske civilizacije doima se veoma kratkom u odnosu na geološku historiju koja je na svoj način, izvršila uticaj i na određene društvene tokove. To se veoma dobro vidi iz rekonstrukcije morfogeneze ovog prostora.

Tokom mezozoika (prije približno 240 – 70 miliona god. unazad) cijeli prostor današnje općine Srebrenik, kao i najveći dio Bosne i Hercegovine, pokrivale su vode okeana Tethys u kome su se postepeno taložile ljušturice sitnih životinja, mulj i pijesak od kojih će kasnijom dijagenozom nastati razne vrste sedimentnih stijena. Krajem mezozojske ere započela je alpska orogeneza u toku koje su ubrane mlađe vjenačne planine na Zemlji, a koja traje i danas. U toku njene pirinejske orogene faze, koja se desila u paleogenu, (prije približno 70 – 25 miliona god. unazad) ubran je i izdignut planinski sistem Dinaridi, kojim je dotada jedinstveni okean podijeljen na

Parathetys (Panonsko more) na sjeveru i Tethys na jugu. U toku ove, te kasnijih orogenih faza kao što su savska i štajerska, došlo je do ubiranja, izdizanja, te rasjedanja na prostoru sjeveroistočne Bosne, što je uslovalo stvaranje današnjih planina Majevice i Trebovca, koje su u strukturnom smislu horst – antiklinoriji a u to vrijeme su predstavljale poluostrva, i „Tinjskog rova“ između njih, koji je do sredine pliocena (prije približno 12 - 2 miliona god. unazad) predstavljao moreuz u kome su se taložili neogeni sedimenti. Međutim, tadašnji reljef ovog prostora nije imao gotovo nikakve sličnosti sa današnjim, tako da ni uzvišenje Gradina nije postojalo kao reljefna forma.

Sredinom pliocena Panonsko more se definitivno povlači sa ovih prostora, a novonastalim kopnom teku pliocenski vodotoci, koji su do kraja pomenute epohe u uslovima tople, vlažne klime i tektonskog mirovanja u regiji, gotovo u potpunosti uravnili teren. Na prijelazu neogena u kvartar (prije približno 2 miliona god.) došlo je do radikalnih pokreta vlaške orogene faze koji su usloveli nastanak depresije srednje Posavine i dodatno izdizanje Majevice i Trebovca. Cijeli prostor današnje općine Srebrenik

se izdiže, dok Posavina tone duž sistema rasjeda generalnog pravca istok – zapad koji ih razdvaja. Bitna posljedica ovoga je stvaranje nesaglasnosti na uzdužnim riječnim profilima tokova koji su tekli prema sjeveru tj. prema Savi, među kojima je i Tinja. Da bi usaglasila svoj uzdužni profil rijeka Tinja je tokom pleistocena („ledeno doba“ prije približno od 2 000 000 do 15 000 god.) usjekla svoju današnju dolinu, te se produžila regresivnom erozijom i pomijeranjem razvođa, dok je ravnica kojom je nekad tekla ostala na većoj nadmorskoj visini u vidu fluvijalnih površi i riječnih terasa. Treba napomenuti da se ovaj proces odvijao u fazama, a u toku jedne od njih je nastao i basen sliva Čojlučke rijeke (pritoka Tinje) u kojem se nalazi uzvišenje Gradina.

Sudeći prema izgledu riječne mreže ovog područja i rasporedu okolnih fluvio – denudacionih površi, može se sa velikom sigurnošću tvrditi da je krečnjačko uzvišenje na kome je Stari grad u prvoj polovini pleistocena predstavljalo jedinstvenu cjelinu sa krečnjačkim uzvišenjem na suprotnoj strani Čojlučke rijeke. U uslovima geološke heterogenosti sliva Čojlučke rijeke, kao i spuštanja njegove donje erozione baze, došlo je do usijecanja ovog

vodotoka u krečnjačku prečagu između Čojluka i Donjeg Srebrenika tako da tu nastaje klisurasto suženje, dok u dijelovima sliva uzvodno i nizvodno riječna erozija u kombinaciji sa denudacijom uslovljava normalni tip doline, što sve zajedno čini kompozitnu dolinu.

Krajem pleistocena i u holocenu (današnje doba), uzvišenje Gradina zahvaljujući selektivnoj eroziji poprima svoj današnji oblik. Erozioni rad Čojlučke rijeke produbljuje njeno korito ispod zapadnog podnožja Gradine, denudaciono – urvinski procesi snižavaju teren građen od jurskih stijena ispod sjeverne litice, dok je južna litica uslovljena kombinacijom fluvio – kraških i gravitacionih procesa. Morfoskulpturu samog uzvišenja na kojem je Stari grad, odlikuju oblici razaranja i raspadanja stijena i rjeđe kraški oblici, nastali temperaturnim kolebanjem i hemijskim djelovanjem vode u krečnjaku. U nastanku morfološke udoline dubine oko 10 – ak metara preko koje je sagrađen most na istočnoj strani uzvišenja, najvjerojatnije je presudan ljudski faktor. Od prirodnih oblika su prisutni: sipari, točila, urnis, ostjenjci, šupljine, prozorci, grič, okapine i mjestimično škrape.

Na kraju ovog uprošćenog prikaza morfogeneze uzvišenja na kojem je izgrađen Stari grad Srebrenik, ponovo smo došli do današnjeg doba. Tačna godina izgradnje tvrđave još nije utvrđena, tako da je na historičarima i arheolozima ostalo dosta posla. Također ni sa „prirodnjačke“ strane ovaj slučaj nije dovoljno rasvijetljen, a ovaj članak je samo načio temu za koju su potrebna mnogo dublja geološko – geomorfološka istraživanja. Nadam se da je ovaj članak čitaocima bio interesantan i poučan, te da će u budućnosti biti ozbiljnijih radova koji će bolje razjasniti ovu problematiku.

Damir Hatunić

Mevludin Ekmečić – akademski slikar iz Tuzle i dugogodišnji direktor Galerije portreta u Tuzli

Grad je mrtav 30 godina

Jedan od najvećih zaljubljenika u stari grad Srebrnik, prvi dobitnik Zlatne povelje i najaktivniji pokretač Otvorenog grada umjetnosti, govori nakon 30 godina trajanja ove manifestacije

Ševak: *Profesore Ekmečiću, u čemu je po vama vrijednost Povelje napisane pod Srebrnikom prije 674. godine? Imamo li mi razlog da od ovog dana pravimo svečanost i iz njega izvlačimo nekakve poruke?*

Ekmečić: Svakako, Srebrnik je jedan od rijetkih srednjovjekovnih gradova po mnogo čemu. A ono što je odmah čovjeku na pameti je misao da je to toliko star grad - mi oko grada šetamo, a ne znamo da je to toliko star Grad... Drugo je što prošlost tog Grada zove na suradnju, prije svega Dubrovčane, a onda ostale srednjovjekovne gradove, zatim ljubitelje historije, turiste... itd. Mi smo to na samom početku kolonije imali u vidu i znam da je se Srebrnik sa Stonom kao opštinom bratio, a da su i veze s Dubrovnikom održavane. Eto, čujem da se ta saradnja ponovo uspostavlja i to je dobro. Jer u Dubrvačkom arhivu se čuvaju mnogi dokumenti koji su za Srebrnik i historiju Bosne važni...U njima posebno nadahnuće pronalaze oni koji pišu, proučavaju historiju Grada i taj most prijateljstva se mora njegovati. Stiče se dojam da su srednjovjekovni vladari jedan drugog više uvažavali i gajili povjerenje nego mi koji živimo, ja ću reći u "nekakvom modernom vremenu". To kažem zato što moderno ne može biti ono što guši komunikaciju i gaji nepovjerenje, da ne upotrijebim kakvu težu riječ... Tu se mora uspostaviti saradnja na dugoročnim osnovama, na razmjeni kulturnih manifestacija

Ševak: *Kakvu namjenu Starom gradu vidite kao najbolje rješenje?*

Ekmečić: Ja o tome imam napisan čitav elaborat, on nije nepoznat ljudima. U svakom slučaju Grad treba da oživi, s onako mrtvim Gradom ništa ne postizemo. Treba početi sa jednostavnim stvarima, a to kasnije razvijati. To sve mora biti u vezi sa Zavodom za zaštitu spomenika kulture, kako se ne bi učinilo nešto nepromišljeno, na svoju ruku, kako to zna naš čovjek učiniti. To mora oživjeti, jer Grad je mrtav već 30 godina, tu se ništa ne dešava osim umjetničke kolonije, a to su samo slike. Ja sam dao naziv "otvoreni grad umjetnosti", takvog naziva nema nigdje na prostoru bivše Jugoslavije... Zašto otvoren? Baš zbog zamisli da tu trebaju biti zastupljene sve mjetnosti, profesije... svi da nađu svoje mjesto – grnčari, primijenjeni umjetnici, tekstilci... sve i svašta. I to ja 30 godina ponavljam. Zadnje što sam uradio to je da sam doveo ljude iz Zavoda da grad konzerviraju, da ga zaštite, da neki ne bacaju kamenje sa zidova. To je urađeno i pripremljeni su ankeri da se Grad pokrije i tako dodatno zaštititi, ali to do sada nije urađeno. A to se ne bi smjelo događati da godina prođe, a da Grad ništa ne dobije, a kamoli da prođe 30 godina. I most koji je davno napravljen postaje opasnost za posjetioce. Zamislite da ljudi iz OGUS-a budu krivci za nečiju tragediju. To nije osigurano, pa nisu nikad gore stavili vrata da se to može na kraju dana zaključati i tako zaštit od

ruiniranja i napraviti da se na Gradu može makar kafa popiti, a ona bi značila stalno prisustvo nekoga i na taj način samu zaštitu Grada. Gdje se kafa uz razgovor pije - sve napreduje...

Ševak: *Mnogo sre putovali i mnogo ste toga sličnog vidjeli. Kako je sudbina ovakvih gradova u uređenijim društvima riješena?*

Ekmečić: Prvo, jako je malo tako dobro očuvanih gradova... Španjolci, Talijani... više izmišljaju historiju i tako privlače turiste, a mi ništa od bogom danih stvari ne znamo napraviti. Ako će se Stari grad Srebrnik predstavljati samo od godine do godine, onda od toga neće dobiti ništa. On mora da živi čitavu godinu. Tu mora da se praktično nešto radi... Da se to da nekako ljudima na upotrebu, a da to sve bude po nekakvom planu. Važno je da se to nekako iskoristi i oživi...

Ševak: *Gdje vidite osnovne greške u proteklom periodu?*

Ekmečić: Kad se nešto onako pogodno ne iskoristi i ne oživi onda tu nisu samo greške materijalne naravi, već i grijesi duhovne naravi. Takvi Gradovi predstavljaju duhovnu snagu ljudi i oni se ne smiju zanemarivati. Vi biste kroz razvoj tako prisutnog Grada u dušama ljudi mogli znatno popraviti psihološku sliku kako pojedinca tako i užeg, pa čak i šireg kolektiviteta. Ne treba to da bude ništa megalomanski na početku. Ali bukvalno propadanje se mora spriječiti. To mora nekome pod brigu doći. To se mora definisati...

Ševak: *Već određeno vrijeme postoji ideja da se 15. februar uzme za Dan općine, ili da se uzme ka Dan Grada tj. njegov rođendan. Šta vi mislite o tome?*

Ekmečić: To bi svakako trebalo uskladiti i proglasiti taj dan kao Dan Srebrnika. To vjerujem da ide otežano zato što ljudi o tom danu nisu dovoljno upoznati i ne shvataju ga u historijskom kontekstu i treba na tome raditi da ljudi važnost tog događaja shvate, a tu je važno razumjeti da izdavanje takvog dokumenta znači i podrazumijeva mnogo toga, a prije sveg imati uređen dvor, svoj skriptorij (mi bi rekli sekretarijat), osjećaj za diplomatiju i instituciju državnosti... Pa pogledajte koliko sada treba vremena da bi se bilo šta dogovorilo, to je zato što kod nas nije izgrađena odgovornost...

...Važno je to da otvorenost Grada, odnosno, te nekakve aktivnosti na Starom gradu koje moraju trajati tokom cijele godine. To je pogotovo nužno zato što je srebrnička tvrđava u takvom ambijentu...A još jedno treba imati u vidu – sjećam se priče jednog doktora iz Beograda koji mi je objašnjavao koliko je taj predio zdrav i zimi i da je jako pogodan za vazдушnu banju. Tu je jednom prilikom boravio i naš najpoznatiji slikar Ismet Mujezinović koji je bolovao od astme. Znam da su mu ta dva mjeseca itekako prijala i da čitavu jednu godinu nije imao problema sa astmom – to mi je pričala i u to istinski vjerovala Ismetova supruga Marija. Znači, tu bi trebalo i zimu iskoristiti.

Ševak: *Šta vidita kao osnovnu smetnju što to nije bolje razvijeno i što sam Grad nije u boljem stanju? Kako to organizovati i na koju osnovu staviti?*

Ekmečić: Prvo, da se tu partije eliminišu. Tu politika nema šta da traži. Radi se o tome da jedna grupa ljudi nešto uradi i započne, a drugi to dođu i zanemare. Tu bi bolje rezultate dalo jedno udruženje prijatelja Starog grada Srebrnika. Naravno, da bi se morali organizovati i raditi po statutu udruženja i stalno donositi rezultate, a rezultati nisu upitni ako se u tom društvu nađu pravi prijatelji Grada.

Ševak: *Šta je to po vama još po čemu je Srebrnik poznat i na šta može računati na svom putu razvoja?*

Ekmečić: Ja ga znam još i po pjesmi "Srebrnika nema do Travnika", jednoj uistinu lijepoj pjesmi koju ja doživljam kao njegovu himnu. U njoj se osjeća prizvuk izvornog melosa, ali je ona kroz obradu dr Hašima Muharemovića dobila nešto čega je ne mogu da se naslušam. Sa tom pjesmom je uvijek počinjao OGUS i ona je značila dobrodošlicu umjetnicima. A njezin tekst nam govori da ga nema do Travnika koji je bio vezirski grad. Pjesnik je osjećao nekadašnju važnost Grada i ugradio ju je u pjesmu. A ta važnost se tiče Srebrnika i kao stonog

grada Kotromanića, jer bosanski srednjovjekovni vladari su njegovali instituciju tzv. "putujućeg dvora" koja im je omogućavala uspješnije upravljanje zemljom. Ta pjesma je do danas ostala nezamjenjiva u prezentovanju Srebrnika i uvijek sam je odvajao od drugih pjesama isto kao što sam za OGUS odabrao bijelu boju zastava umjesto crvene(a možete zamisliti šta je u ono vrijeme bilo odbaciti crvenu boju) koja nije došla u obzir zato što nije neutralna, a u bijeloj boji nema nikakve politike i bijela boja bila je obilježje srednjovjekovno vladara ...

Ševak: *Često ste u društvu viđenih ljudi, pogotovo umjetnika. Kakvo oni mišljenje imaju o Srebrniku – starom gradu?*

Ekmečić: Ono što se najčešće govori u posljednje vrijeme o Srebrniku je ta njegova vrlo vrijedna zbirka koja je nastala za ovih 30 godina OGUS-a. Međutim, ta zbirka nije dovoljno

prezentovana. Dalje... Trebalo bi raditi i na realizaciji projekta muzeja koji je već urađen, ali ga treba realizovati. To su ti prekidi koji kod nas nastaju čim se vlast promijeni, a morali bi biti premošteni.

Ševak: *Šta biste nam rekli kao posebno važno, s čime bismo mogli da završimo ovaj naš razgovor?*

Ekmečić: Vi trebate imati kontinuitet i graditi korak po korak gore na Kuli. Meni se ne sviđa što ste vi manifestaciju otvaranja premjestili u salu. Vi trebate ići gore na otvoreno, u selo, u ambijent koji je uistinu rijedak i bogat... Ja otvaranje OGUS-a nikad nisam posmatrao iz neposredne blizine – sa Kamara, već sa Čekrka ili Šehitluka, odatle je to fantastično. A kome se sada ugađa pa se to otvaranje dešava u sali. Manifestacija je krenula zbog Grada i njemu pripada. Kada sam prvi puta u sedamdesetim godinama doveo grupu jugoslavenskih slikara taj prostor oko grada bio je bespuće. Žene koje su bile u toj grupi ostale su bez peta i čarapa i samo su vrištale nad tim ponorima. Pa kad se sjetim kakve snimke (i iz kakvih opasnih pozicija) je gore pravio slavni Jan Beran. Volio bih čuti ime onoga ko je toliko važan i čija "visost" neće u onakav ambijent.. I ako bi htio da podvučem ovo o čemu govorim onda bih kazao da u Srebrniku oko Grada ne smije biti politike. Tu mora postojati kontinuitet...Ko voli Srebrnik nek se dokaže kroz afirmaciju Starog grada. To će mu biti najbolje uložena energija, pa ako hoćete i novac jer se radi o kulturno-historijskom spomeniku snažnih potencijala. Kad smo mi počeli 77.godine, Srebrnik je bio tako mali, a sada je on jedan fini gradić po svojoj izgrađenosti. Još mu fali jedna grupa građana da ga unaprijedi, jer grad nisu zgrade, već ljudi graditelji, a mora se priznati da je sada na sceni mnogo više onih koji od grada hoće da uzimaju, a davanje im nije baš svojstveno. To oko Starog grada moraju uzeti zaljubljenici u grad koji će iz ljubavi prema gradu silno željeti da svima pokažu koliko su mu dali, a da za to nisu ništa uzeli. Nažalost, takvih ljudi danas jako fali i zato je naše napredovanje ovoliko usporeno...

STOTINU GODINA NAUČNOG ISTRAŽIVANJA SREBRNIKA

Ovih 100 godina je svojevrsni mali jubilej koji traži da se programski izjasnimo šta i kako dalje u proučavanju Grada koji nas na to obavezuje. Da je pod njim napisana Povelja znamo sigurno, a da li je Srebrnik "dom" i Divoševog jevanđelja?

Jedno od glavnih administrativno-vojnih sjedišta u historiji srednjovjekovne Bosne je svakako Srebrnik. Ovaj grad koji je u srednjem vijeku bio sjedište „zemlje Usore“ u historiografskom smislu zapažen još na početku prošlog stoljeća. Naime, vrsni bosanskohercegovački polihistor Ćiro Truhelka u svom djelu „Opis najljepših srednjovjekovnih bosanskih gradova Bosne i Hercegovine“ daje prikaz niza gradova među kojima i Srebrnika. U ovom radu pored osnovnog historiografskog prikaza koji je svako značajan i dan-danas, autor pažnju javnosti skreće na Srebrnik i sa četiri izvanredne fotografije na kojima je vidljiva sva ljepota i raskoš ovog grada. Sam autor se u radu divi graditeljima te kaže „Posmatrajući ga nameće nam se pitanje, kako li su se ljudi mogli uspeti na taj nedomršeni krš i kako li su mogli tamo, gdje jedva možeš da upreš nogom – zidati grad.“ U srednjovjekovnoj historiji Bosne postojala su dva Srebrnika i to, Srebrnik u Usori o kojem je u ostalom i riječ u ovom radu, i drugi je Srebrnik pokraj Srebenice, koji je ustvari predstavljao značajno rudarsko središte u srednjovjekovnoj historiji. Na ovu činjenicu u nauci je ukazao Mihajlo Dinić sa svojim radom „Srebrnik pokraj Srebenice“ u kojem je pokušao prikazati kratki historijski pregled ovog drugog Srebrnika.

Poslije Drugog svjetskog rata dva autora gotovo u isto vrijeme daju pečat svojim radovima o Srebrniku. Prvi među njima, Hamdija Kreševljaković, u svom djelu „Stari bosanski gradovi“ daje opis i kratki

historijski prikaz ovog grada. Drugi, mnogo značajniji istraživač srednjovjekovnog grada Srebrnika, jeste Đuro Basler, koji u svom radu „Stari grad Srebrnik i problem njegove konzervacije“ ne samo da skreće pažnju naučne javnosti na ovaj prelijepi bosansko-hercegovački grad, već nasuprot toga daje određene prijedloge za konzervatorske radove na istom. Moramo napomenuti da se Basler ne zadovoljava ovim svojim radom, već ponovo aktuelizira problematiku Starog grada Srebrnika u svom radu „Stari gradovi na Majevici i Trebovcu“ gdje ovaj autor u spomenutom radu pored Srebrnika obrađuje još dva srednjovjekovna grada – bra -nika Bosne, Soko i Teočak. Isti autor kao dugogodišnji saradnik Zavoda za zaštitu spomenika kulture BiH učestvuje u projektu izrade Projekta rekonstrukcije i revitalizacije Starog grada Srebrnika dajući pri tome kratak historijski prikaz kao i arheološku osnovu

ovog grada. U ovom radu autor se u najvećem dijelu zadržava na ranije spomenutom radu „Stari grad Srebrnik i problematika njegove konzervacije“. Treba napomenuti da je zahvaljujući navedenom projektu došlo do djelimičnih radova na zaštiti ovog grada. Navedeni projekat izrađen je 1975. godine na inicijativu, prije svih, tadašnjeg direktora Jugoslavenske galerije portreta, Mevludina Ekmečića, akademskog slikara iz Tuzle, te podršku predsjednika Skupštine opštine Srebrnik Husejna Lelića kao i tadašnjeg Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Autor spomenutog projekta revitalizacije i rekonstrukcije je dipl. ing. arhitekture Ferhat Mulabegović. Rezultat svega su radovi koji su vođeni od 1977-1981. godine čija su glavna obilježja izgradnja mosta, zaštita (konzervacija) zidova sistemom tankih betonskih stubova i željeznih ankerata tako da je navedenim radovima stvoren preduslov za ipak nešto

bolje čuvanje ovog bisera bosanske arhitekture.

U drugoj polovini prošlog stoljeća nastaje niz radova koji obrađuju problematiku u sklopu obrade šireg bosansko-hercegovačkog prostora, tako da grad Srebrenik zauzima značajno mjesto u svim opširnijim historijama Bosne i Hercegovine. Od velikog broja radova ovom prilikom izdvajamo:

Pavao Živković „Usora-poprište značajnih događanja u XIV i XV stoljeću“

Zatim dva rada Pave Anđelića „Postojbina i rod Divoša Tihiradića“ i „O usorskim vojvodama i političkom statusu Usore u srednjem vijeku“ .

Kada je u pitanju pregled historije Srebrenika u periodu osmanske vladavine nezaobilazna su dva djela dr. Adema Hanžića „Tuzla i njena okolina u prvoj polovini

XVI stoljeća“ te „Dva prva popisa zborničkog sandžaka (iz 1519 i 1533. godine)“.

I na kraju moramo napomenuti dva autora koji daju nešto značajniji prikaz srednjovjekovne historije grada Srebrenika, a to su dr. Boris Nilević i dr. Salih Jalimam. Međutim, istraživanje, promcija i budućnost Srebrenika treba tek da dožive svoje svijetle trenutke, a garancija za to su domaći autori koji su rođeni na ovom području koji će putem svog časopisa „Biljeg Srebrnika“ još dinamičnije nastaviti ovaj poprilično utemeljeni put istraživanja historije ovog grada. Iskreno se nadam da će se ubrzo okončati projekat osvjetljenja Starog grada Srebrenika za koji su već odobrena sredstva, kao i dodatne konzervacije i poporavke onog što je zubom vremena oštećeno u prethodnih dvadesetak godina, odnosno

od 1981. godine, kada su vođeni posljednji konzervatorski radovi. Ako bude sreće, onda ćemo ove godine moći vidjeti iskusnijeg i zrelijeg Ferhata Mulabegovića, nakon više od dvije decenije, u svojoj graditeljsko konzervatorskoj vještini, te da će to ustvari biti uvertira u konstantne sanacione radove u narednom periodu.

I na kraju ne smijemo žrtvovati ono što nam je sudbina Starog grada Srebrenika podarila, a to je pored njegove ljepote, njegova individualnost, te da ćemo spriječiti bilo kakve neprojektne graditeljske poduhvate u neposrednoj blizini grada, a arheološkim iskopavanjima još dodatno obogatiti njegovu kulturno-historijsku vrijednost.

Edin Mutapčić

Šta nam je o uređenju oko Starog grada kazao Mustafa Čizmić koji se tu svakodnevno nalazi od 1985. godine

Grad će za rođendan biti čist, koliko mi zdravlje dopusti

Koliko god zvučalo čudno ali čitav prostor oko Starog grada ostavljen je na staranje „dvojici kontejnera“ koji se dobro isplaću dok ih komunalci ne odvuku (a puni i lokalno stanovništvo koje neplaća odvoz smeća), uglavnom pred OGUS. Zato nam se priča Mustafe Čizmića učinila dobrim pokazateljem naše (ne)brige o kulturno-historijskom naslijeđu. Kad sistem zataji onda sve spadne na pojedince i prava je sreća kad se jedan ovakav pojedinac nađe, ali ko će nastaviti ono što je ovaj već ostarjeli i onemoćali čovjek do sada činio.

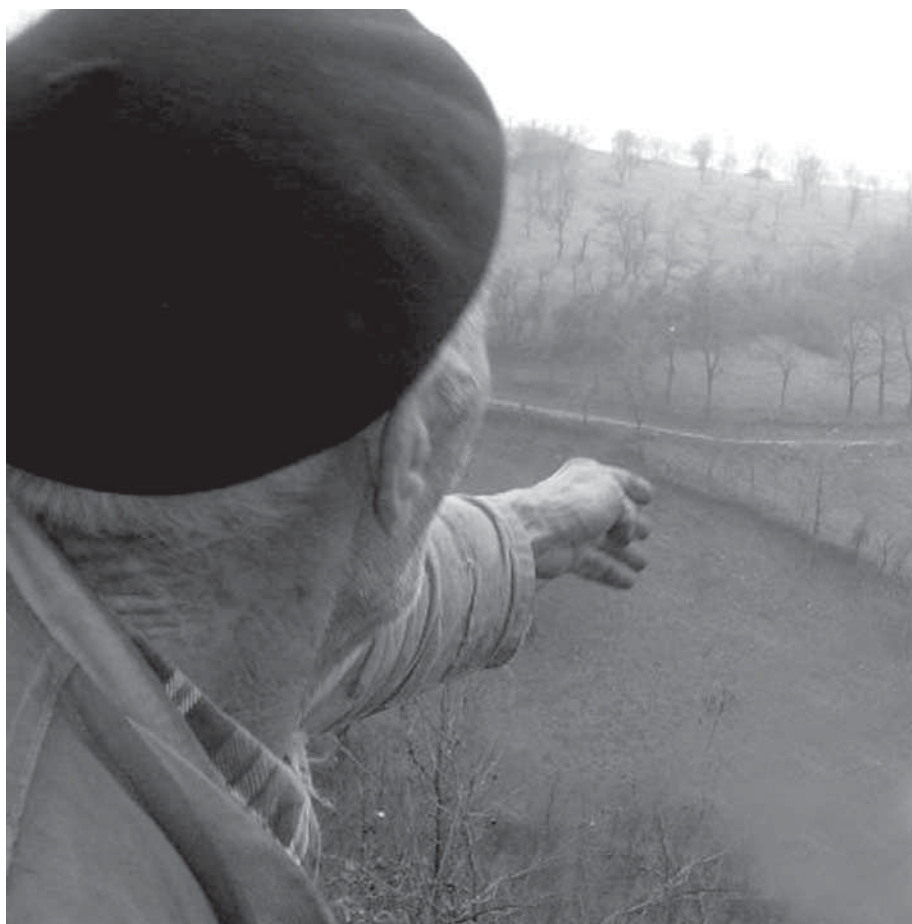
Ono malo što država na Gradini uradi dođe poput oluje. To niko ne kontroliše niti se to dobro uradi, a kad se čuje koliko se je para potrošilo onda se čovjek razboli. Kad bi se radilo drukčije Gradina bi veoma brzo bila pokrivena i bila bi dika ovoga kraja...

Ševak: Šta je to po vašem mišljenju što bi trebalo uraditi, a doprinijelo bi potpunijoj i bogatijoj slici Starog grada u očima posjetilaca?

Čizmić: Treba graditi prilaze Gradu. Radi se o mnoštvu puteva koji su ili uzurpirani ili zatrpani. Ja sam sada u jesen plaćao iz svog džepa bager da prosijeca puteve. Putu od Šehitluka prema Čojluku malo fali pa da se s kolima može doći iz Čojluka. Takođe je postojao put ispod Šehitluka, rubom šume, pa je izlazio na Avdin Čekrk, a onda se spuštao u Rahmanov Čekrk i izlazio kod Modrana. Taj sam put gledao i ucrtan kod umproforaca koji su donijeli nacрте na neakvim velikim žutim papirima, i to iz Beča. Naši nemaju tih nacрта, nit to njih zanima. Njih zanima treba li kome šta na brzinu da mu prevedu, pa ako treba i tuđu zemlju. A nekakvo uređenje, turizam... njih ne zanima.

Ševak: Šta bi ste za naše čitaoce kao svoj dosadašnji doprinos istakli na uređenju prostora Starog grada?

Čizmić: Sve ono što je povezano sa pristupom i na potezu Starog grada meni je zanimljivo. Više od dvadeset godina ja se ovdje angažujem. Posao, i to najveći je bio saniranje velike provalije ovdje na Šehitlucima. Tu su otišle stotine kamiona materijala. Da se razumijemo, meni je tu teško zato što ja moram da prosim tu jalovinu i prljavu rizlu... To mi je gori posao nego rad na terenu... Šehrička je četvrta voda koju uređujem... I Šehrička je stara voda, opremio sam ja još i Modran, pa Baricu (ona ti je pod onom vrbom ispod spomenika na Šehitlucima), pa Hasinku kod moje kuće, i sad Šehričku. Nju finansira Midhat Šehrić koji se poslije 35 godina rada vratio iz Australije. Ovog će mu ljeta doći ljudi iz četiri države – 12 ljudi, da vide kako je u Bosni. To su ti države u kojima se avioni moraju odmarati da bi došli do Australije. On će njih ovde primiti. I vidiš, evo, da ovaj put od Šehričke vodi pravo prema Gradini. Kako ga sad ne napraviti, kako se ponašati kad da ti ljudi ovam dođu ... Evo, ovim putem od vode i ove kuće, gdje će ti stranci

spavat, ide se pravo na Gradinu. Ako oni ovde zateknu nered pa kažu kako u Bosni ne valja, jer neće oni rijet da u Srebrniku ne valja, već u čitavoj Bosni. A ja kad od našije opština tražim jalovine, oni mani kažu: "Hoćeš li ti to put do Dubrovnika", čuješ li ti te šegačine - a ja njima kažem da se put do Dubrovnika pravi drukčije, i to riječima i prijateljstvom, k'o što ga je ban Stjepan pravio. Svaki seljak zna da bez puta nikakva zemlja nije dobra, i samo pola cijene od svoje dulumaže ona more uzet. A nas seljake samo potcjenjuju i misle da ništa ne znamo. A kad rahmetli Avdo Odošić u šahu nadigra slikara Ismeta Mujezinovića, Ismetu bi posve krivo, mislio da mora od Avde biti u svačemu bolji ...

Ševak: Kakav je odnos naših ljudi i države prema spomenicima kulture?

Čizmić: Nema niđi nikog. Niko to ne čuva, a ovo bi se moralo čuvat... Pogledajte Gradinu! Ona je sva ispisana sprejovima, a nadvratnici se već ruše. Zna li da su sa spomenika na Šehitlucima pošli bili ukrast limove bakarne i oluke. Već nisu mogli

odvaliti kad je to čvrst napravljeno. Dolazili ovi kriminalci, mislim ovi iz policije, i hoće mene da prisile da kažem ko je to učinio. A ja da znam, ja bi se s njim borio, nema veze što sam pred zimu.

Ševak: Šta je to što te motiviše u radu i ima li ovaj Grad budućnosti?

Čizmić: Ljudi zaboravljaju koliko ova Gradina postoji. Svakom je jasno da ona na onome brdu – čuki baš treba, al' mi često nije jasno odakle u čovjeku potreba da to ruši, i nije mi jasno kako ne mogu zavladata pravi ljudi pa da na ovaj Grad dolazi rijeka ljudi sa svih strana i putevima isprijeke za koje znaju američki vojnici, a ne znamo čiji oni jesu. Ja sam ovde na Šehitlucima od 1985. godine, kada sam zasadio prvi borić, od tada nema dana da ovde ne dođem i bar nešto uradim... Kada su prije dvije-tri godine Eko-zeleni nagrađivali pojedince za doprinos u ekologiji ja sam bio na spisku za nagradu. Lijepo je kad te se ko sjeti. A što me nisu nagrađili ja se ne ljutim, meni je nagrada ono što vidim da sam uradio...

Jesmo li mi generacija koja će uništiti Stari grad pa maker ljubavnim porukama?

VOLIM MELISU

Probudile su me prve zrake jesenjeg sunca koje su se stidno uvlačile u moju sobu tjerajući me da otvorim oči, ustanem iz kreveta i započnem novi dan. Lijeno sam se protegao u krevetu i odmah sam se sjetio protekle večeri...

Ustao sam iz kreveta, izašao napolje, pogledao u srebrenički Stari grad, među građanima Srebrenika poznatiji kao Gradinu, zapalio sam prvu cigaretu i film od prošle noći počeo je intenzivniji da mi se mota po glavi. Počeo sam da razmišljam šta bi bilo najbolje da uradim kako bi Melisi pokazao koliko je volim...

Spletom čudnih, ali za mene sretnih okolnosti, sinoć sam upravo na Gradini upoznao djevojku u koju sam se odmah zaljubio. Zove se Melisa I za mene je najljepša djevojka koju sam ikad upoznao. Ali, danas se vraća nazad i ne znam kada ćemo se ponovo vidjeti.

Smišljao sam načine kako da joj kažem koliko je volim i na pamet mi je pala odlična zamisao. Izašao sam u grad, otišao do prve radnje u kojoj se prodaju sprejevi za crtanje grafita i kupio sam sprej jarko roze boje. Krenuo sam put Gradine, ali Melisa nije napuštala moje misli. Uistinu sam se zaljubio i moje namjere su opravdane.

Došao sam do Straog grada i pošto je još uvijek bilo rano tamo nije bilo nikoga (niti čuvara niti vrata koja bi štitila da se ulazi u unutrašnji prostor) tako da

sam svoj plan uspio da realiziram bez ikakvih problema.

Mada sam znao da Gradina spada u kulturno-historijsko naslijeđe naše zemlje i daje zakonom zaštićena zamene je to predstavljalo još veći izazov, jer će i Melisa shvatiti da su moje namjere ozbiljne. Ušao sam u najveću Kulu na Starom gradu, izvadio sam sprej koji sam kupio i velikim slovima napisao "VOLIM MELISU"... Nakon toga sam uzeo digitalni foto-aparat i uslikao grafit. Nije izgledao najljepše, ali meni je izgledao prelijepo, ne grafit koliko ime Melisa. Zahvaljujući napretku tehničko-tehnoloških sredstava ovu fotografiju ću da pošaljem na njen e-mail, Melisa će da shvati koliko je volim. Bio sam zadovoljan ovim gestom, ali počeo sam da osjećam i grižnju savjesti jer sam dijelom oskrnavio kulturnu baštinu naše zemlje, ali nisam ni prvi niti posljednji koji to čini. Kada sam se okrenuo svugdje po Straom gradu bili su ispisani grafiti sa različitim natpisima: "DUJO, ZIJO, METALLICA..." I znao sam da su tu već godinama, nikome ne smetaju pa zašto bi im smetao moj... Napustio sam stari grad i putem sreo nekoliko zalutalih turista koji su došli da uživaju u ljepotama Gradine... Shvatio sam da sam pogriješio i umjesto da tim ljudima koji su došli da posjete ovo prelijepo zdanje kažem nešto o historiji samog Starog grada ja sam im ponudio grafit, koji samo meni nešto predstavlja, dok

će drugi smijati se kad ga budu čitali... Zašto sam ga napisao i zašto baš tu?? Ko će i da li će ga izbrisati? To sad nije moj problem, ali trebao bi da bude. Da li da ga ja izbrišem, trebao bi jer sam ga ja i napisao. Šta će mi Melisa reći? Bilo je i drugih načina da joj kažem da je volim...

Napustio sam Stari grad razmišljajući o gluposti koju sam uradio, baš je glupost...

Da bi došlo do zabune onaj grafit nisam napisao ja... samo sam pokušao da razumijem čime neko može biti motivisan da bi otišao na Gradinu i oskrnavio njenu ljepotu, koliko čovjek treba da bude neosviješten po pitanju kulturno-historijskog naslijeđa da bi ga tako lako uništavao. Kada ćemo shvatiti da smo mi jedini krivci za stanje u kojima se Gradina trenutno nalazi. Zaštitimo je zaslužuje to... Odilijevala je mnogim generacijama prije nas i ostat će poslije nas, ali u kakvom stanju. Da li ćemo mi biti generacija koja će Starom gradu ispisati kraj?? Na dobrom smo putu da to učinimo, makar to bilo i ljubavnim porukama.

Arnel Muratović

Gradu, od najmlađih

Naša Gradina je jedno veliko čudo, čudo koje mi, nažalost, sve manje cijenimo i umjesto da mu se divimo i pokazujemo ga mi ga polako prikrivamo svojim smećem i puštamo ga da tone sve dublje i dublje...

Ona sada zjapi, naša velika kuća, ona, koja je kuća svim kućama. Recite, ko je ikad i gdje napravio onakvu kuću, a mi tako... Ostavili je da zjapi, da odjekuje od samoće, da gleda nas koji smo sve gori

i naše kuće koje su sve praznije. Zapitajmo se ko smo mi kad ne cijenimo prvo ruke koje su je pravile, a onda i ljepotice koje su, po legendi u nju zazidane? E...pa vidite, mi

smo oni koji ne cijene sami sebe... Ona propada, a mi se ne osvrćemo, ona plače, a mi smo kao sretni. Ona čeka ljudski topli glas, dok u njoj odjekuje samo samoća i želja za životom.

Šta da joj poželimo i poklonimo za 674. rođendan? Mi učenici osnovnih škola poklonimo joj djelić našeg srca i čuvajmo je... Čuvajmo ovo bogatstvo koje imamo, koje su naši preci gradili svojim snažnim desnicama... Ako to ne možemo onda ćemo vječno biti siromašni, ma kolike kuće imali.

*Majda M.
učenica VII razreda*

PUTEVI DUHOVNOSTI ILI ČEGA SE BOJIMO

Eto, na ovaj dan, koji se osjeća kao praznični, čovjek ne može a da se ne pita, opetovano, šta je to što ga takvim čini. Naravno da opet pođe od Povelje, Grada, historije, djedova ...ali u konačnici se zaustavi smireno zaključujući da nema razloga za strah od života, ili neku posebnu bojazan, jer ljudi su tu, oko tih njegovih svakodnevnih brda, potoka i izvora uvijek nekako živjeli i uspijevali sastavljati kraj s krajem i generacijama poslije sebe ostavljati nešto...

Možda smo danas, u vrijeme "kako za koga" i kako kome", dužni da se okrenemo i potražimo pomoći od nekoga ko ovakvih problema nije imao. Bar problema moralne naravi, a čovjek i moral jesu u tijesnoj vezi, ali ne zato da se čovjek od toga "tjesnim osjeća", već naprotiv. Nikad, kao sada, ubijeđeni smo, čovjek nije bio u ovolikom materijalnom obilju. On više ne radi za kilogram kukuruza, ne tužeka i rođenog brata za odijelo... što bi rekli ima brašna i ulja. Ali naše lično osjećanje života i ljudi oko sebe je sasvim poljuljano. Ono što su osnovni moralni postulati i vrijednosti je u tolikoj krizi da zvoni na uzbunu. Ta uzbuna, naravno, ima smisla – cilj joj je da se te tjeskobe riješi i da čovjek u čovjeku vidi radost i oslonac, što bi rekli da "drži vodu". Tragajući za takvim ljudima sa ovih naših prostora – prostora našeg Grada (uostalom njemu je danas rođendan i on je danas mjera svemu), ljudima koji su kao i mi gledali u njegove srebrne litice i bili s njim u "razgovoru" nameću nam se dva imena, dva duhovna gorostasa koji su svojim životima ostavili širok put duhovnosti kojom se, svakako, mjeri čovjek. Koliko god, na prvi pogled, oni bili daleko i različiti oni su u onome o čemu mi govorimo i osjećamo toliko povezani da nam svojim ličnim primjerom, svojim tragom, mogu biti svjetlost koja mrak razgoni ili, kazano redakcijski, ševak koji put pokazuje. Živjeli su u različita vremena i nisu nikad, ni kafe ni čaja, niti vode popili zajedno, a o njima se piše, traga iz jednostavne ljudske potrebe koja bi se mogla svesti na

pitanje:” Kako su mogli da budu neko koga sada mi tržimo i pokazujemo toliko interes za njih. Navodeći samo neke pojedinosti iz njihovog života i vremena pokušajmo postaviti pitanja sebi i svome vremenu da li su naši putevi duhovnosti dovoljno široki da se njima i poslije nas može hodati.

Jedan od tih ljudi je Šeih Sinan Baba koga pamtimo po njegovom vakufu koji, ni za ove ni za one prilike, nije mali - jedan je na prostoru Gornjeg Srebrnika, a drugi na prostoru Babunovića. To zna i spomnje svako dijete kad materi odgovara čega se na Šehovini igralo. Ali ono što

je manje poznato, a što se tragajući pokazalo, je ta Šeh Sinanova borba za uređenije društvo, uređenije, prije svega, u smislu pravednije. Naime, cijeneći čovjeka i pravdu on je tako hrabro istupio boreći se protiv korumpiranosti kadija, čak navodeći njihov spisak. Oni mu, naravno, nisu ostali dužni. Oni su mu uzvratili na način da su svojim vezama, a po naredjenju sandžak-bega uspjeli da Šejh Sinana kazne da u prilično poznim godinama radi sa čerahorima(zidarima) na popravci Starog grada. Kad ga je carski mubašir (povjerenik) tu vidio, a znajući ga kao prijatelja njegovog oca, uzviknuo je:

“Šta ti efendija ovdje radiš?”. Šejh mu je objasnio svoju situaciju, na što se mubašir založio kod kadije da Šejha oslobodi od tog posla. Kadija tome nije udovoljio ali su ga iz neobjašnjivih razloga čerahori napali i ubili, a Šejh je poslije toga živio do u duboku starosti i na ahiret preselio 1601. ili 1602. godine ostavljajući poslije sebe bogat vakuf. Narodna predaja ga pamti i kroz priču o njemu i njegovom Pobri koji je bio pravoslavne vjere, ali su sahranjeni u blizini. Takva priča živi u narodu i uči nas...

Drugi čovjek čije su oči, ispod samog Ratiša, gledale u pravcu Grada, koji je tada bio još uvijek i vojna utvrda, je Fra Šimun Filipović koji je rođen 1732. godine u Seoni, u kojoj je tada živjelo pedesetak hrvatskih obitelji Filipovića. Dječak se pokazao kao onaj ko je predodređen za školu i tako mu je i izgledao njegov životni put. Ne pamti se po djelima materijalne naravi, već po svojoj svetosti koja do nas dopire kao spoznaja da čovjek, zapravo, i nema veće zadaće nego da izgrađuje i bogati svoj vlastiti svijet

i da kroz sebe spozna sve ostalo. Kad su svi iz manastira otišli iz straha pred Napoleonovom vojskom Fra Šimun je ostao... i vojnik sa isukanom sabljom ga je zatekao potpuno mirnog i pri molitvi. Šta ga je spriječilo da ga ne ubije je upravo ono o čemu i govorimo, u šta manje, ili više vjerujemo, ali smo ga u sebi duboko svjesni, ali ga podjednako ne razgorijevamo i ne slijedimo. Tako i priča o ovome duhovnjaku iz Seone u kojoj se rodio i prvo svijet ugledao (umro je u Italiji 1802. godine), kazuje da je život ono što mi od njega učinimo, ali to što živimo mora biti skladno utkano u sredinu u kojoj smo i mora doprinijeti njezinom rastu.

Ono što se kroz prizmu prošlosti i jubileja našeg Grada može vidjeti jeste da i Šejh Sinan Baba i Fra Šimun Filipović jesu duhovne veličine koji nas mogu svojim načinom života dovesti do spoznaje da ne možemo živjeti na način a da ne mislimo kakav ćemo trag ostaviti. Taj trag je najmanje ono što mi sami o sebi govorimo, ili neko naš o

nama. Taj trag je, zapravo, ono što ostane nakon što vjekovi prođu i preko nas počnu da oru i siju drugi i to iz razloga da bi se prestali bojati, kao što se i mi danas bojimo, kao... da ne ogladnimo, a to što nam niko drugi nije na pameti doli sami sebi, ne znači da ovaj Grad takve još nije upamtio. Jest. Sigurno jest. Samo što o takvima Samo što o takvima ne priča, a pogotovo kad je svečano raspoložen. To i nije, među nama kazano, baš svečanost samog grada. Grad je od kamena, drveta, željeza... To je rođendan onih što su grad gradili i još uvijek ga grade, ali nekad šutnjom, a nekad dobro odmjerenom riječju, ili kako bi kazao naš Seonjanin Fra Šimun Filipović:”Ne treba ni govoriti onda kada je šteta veća od koristi”. A šta to znači valjda ćemo razumjeti do sljedećeg rođendana Grada i to svoje saznanje mu darovati. A danas ne možemo duboko da razmišljamo, ali da je na ličnu korist mislio sigurno ga ne bi sada spominjali, a ni slobodno, kao po svome, šetali i gledali djecu kako se igraju... po Šehovini...

*Sadil Mehmedović
Adnan Avdić*

Zašto 15. februar 1333. godine Uzeti kao Dan opštine ili kako mu dati važnost?

1. Dan 15. februar je najautoritativniji u historiji Srebrnika i važan u historiji srednjovjekovne bosanske države!
2. Poslije Bihaća, koji se od svih bosanskohercegovačkih gradova spominje najranije, i to 26.2.1267., Srebrnik bi bio drugi grad u BiH, po vremenu svog spomena, ukoliko bi prihvatio instituciju rođendana grada.
3. Grad je već tada postojao i imao atributa grada u kojima prepoznavamo identitet i kontinuitet. Identitet kao prepoznatljiv simbol trajanja, a kontinuitet kao vezivno tkivo koje sve ostale osobine vezuje u jednu cjelinu.
4. Spomenuti datum daje svojstva univerzalnosti grada, kao demografskog, kulturnog i civilizacijskog centra i njegovog trajanja koje treba poštovati i cijeniti.
5. Postoji veoma razvijena tradicija očuvanja vrijednosti grada i vezanje za taj dan bilo bi i vezanje za svoju tradiciju i afirmisanje vlastitog kulturnohistorijskog i civilizacijskog nasljeđa.
6. Srebrnik je prvi poznati grad u kojem je sklopljen međunarodni ugovor bosanske države i jedan od rijetkih koji govori o teritorijalnom ustrojstvu BiH.
7. Ovaj dan kao Dan opštine bi afirmisao u svakom pogledu i ukazivao na brži put razvoja zato što je osoben u potvrdi državnopravnog kontinuiteta BiH koji se još uvijek osporava.

Ovu argumentaciju smatramo otvorenim dijalogom sa svima onima koji mogu doprinijeti važnosti i afirmaciji ovog datuma!

ŠEVAK

POŠTOVANI ČITAOCI

Evo teksta Povelje koja je našem Srebrniku donijela 678. rođendan i o čijoj vrijednosti govore historičari, ekonomisti, pravnici, jezičari... Mi ostali je čitamo da bismo osjetili zvučnost starobosanskog jezika koji se i nije baš puno promijenio, a pogotovo nije izgubio od one dobrodošlice, gostoprимljivosti i vjerovanja u čovjeka, koji je bio i ostao nepogrešiva mjera!

BAN STJEPAN: Sije rič gospodina Stjepana bana – slobodnoga gospodina vse zemlje bos'nske, usorske, solske i dolnjekrajske i vse zemlje hl'mske. Zato mi, gospodin ban Stjepan, i moji sinove i unučje i dokoli sime moje bude, do vijeka vjekoma, dasmo i darovazmo u baštinu i plemenito ljudjem dubrovačkijem, a našijem drazijem prijateljem:

Vas Rat i Ston i Prevlaku, i otoke koji su okolo Rata, i sa svijem što se nahodi unutra... i gore i polja, dubrave, lijes, trave, vode, sela, i vse što je od Prevlake do Lojišta; i sudebo i globe i krvi u miru, da budu njih' volju, da imaju i drže i da čine vsu svoja volju i hotijenje kako od svoje baštine - do vijeka vjekoma...

I da su voljni zidati zadi i tornje - gdi im je hotijenje.

I prekopati Prevlaku od mora do mora i napravljati - na svoju volju i hotijenje.

I jošte se obetuje gospodin ban Stjepan, sebe i svoje sjeme:

Ako se sluči nekoje vrijeme, ili gospodin ili vlastelin ili graždanin ili ljudje, koji bi pakostili Ratu ili Prevlaci – da pomaže koliko može naša jakost.

DUBROVČANIN: A zato mi općina, i ljudje grada Dubrovnika, vse dobro općeno, gospodinu banu Stjepanu i njegovem sinovem i simenu njegovu do vijeka od muške glave i do zgorenja svijeta, dajemo za Prevlaku i za Ston pet cat perpera – do zgorenja svijeta...

I jošte se obetuje općina dubrovačka:

Da ne primamo, u Prevlaku i u Ston i u Rat i u onzi otoke ke smo uzeli od gospodina bana Stjepana, njegova vlastelina ki bude njemu nevjeran i njegovem sinovem i njegovu sjemenovi – do zgorenja svijeta...

BAN STJEPAN: A ja, gospodin ban Stjepan, zaklinju se... za mene i za mojiej sinova i za moje sjeme, po muškom koljenu do zgorenja svijeta – vse to tvrdo imati i držati i ne potvoriti – do zgorenja svijeta...

DUBROVČANIN: A mi, općina i vsi ljudije dubrovački, klnemo se... za nas i za naše sinove, i za naše natražnje do zgorenja svijeta... vse tvrdo da imamo i držimo – do konca svijeta...

BAN STJEPAN: Zato, stavlja ja, gospodin ban Stjepan, svoju zlatu pečat, da je vjerovano - vsaki da znajet i vidi istinu.

ŠEVAK

peti - jubilarni broj lista

•Izdavač: "Umjetnička radionica Srebrnik" •Glavni i odgovorni urednik: Sadil Mehmedović •Tehnički urednik: Mašo Mehmedović •Redakcija: Edin Mutapčić, Nermin Tursić, Adnan Avdić, Nedim Zahirović,

Rusmir Djedović, Snježana Mutapčić, Arnel Muratović, Dževad Nuhanović, Nermina Saračević

•Štampa: Selimpex d.o.o. Srebrnik; februar 2011. godine •Adresa: Umjetnička radionica Srebrnik

Ul. Stari grad 1 - 75350 Srebrnik; e-mail: sadil.mehmedovic@bih.net.ba